

T.C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FRANSIZ DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

5:0 VE 6:0 YAŞ ARASI ÇOCUKLARDA ANLATIM ÖZELLİKLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Esin KUŞÇU

VAN-2006

T.C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FRANSIZ DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

5:0 VE 6:0 YAŞ ARASI ÇOCUKLARDA ANLATIM ÖZELLİKLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Esin KUŞÇU

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Nurten SARICA

VAN-2006

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE,

Bu çalışma, jürimiz tarafından,
.....ANABİLİM DALI'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ
olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan :

Üye (Danışman) :

Üye :

Üye :

Üye :

ONAY : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../2006

.....

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
GİRİŞ.....	II
1. ÇOCUKLARDA DİL EDİNİMİ... ..	1
1.1. DİL EDİNİMİ ÇALIŞMALARI.....	1
1.2. ÇOCUK DİLİNDE SESLERİN OLUŞUMU.....	3
2. DİL GELİŞİM ÖZELLİKLERİ.....	5
2.1. 0-1 YAŞ ARASINDAKİ ÇOCUKLARDA DİL GELİŞİM ÖZELLİKLERİ...6	
2.2. 1-2 YAŞ ARASINDAKİ ÇOCUKLARDA DİL GELİŞİM ÖZELLİKLERİ...7	
2.3. 2-3 YAŞ ARASINDAKİ ÇOCUKLARDA DİL GELİŞİM ÖZELLİKLERİ...8	
2.4. 3-4 YAŞ ARASINDAKİ ÇOCUKLARDA DİL GELİŞİM ÖZELLİKLERİ...8	
2.5. 4-5 YAŞ ARASINDAKİ ÇOCUKLARDA DİL GELİŞİM ÖZELLİKLERİ...9	
2.6. 5-6 YAŞ ARASINDAKİ ÇOCUKLARDA DİL GELİŞİM ÖZELLİKLERİ...10	
3. ÇOCUKTA ANLATIM ÖZELLİKLERİ.....	10
3.1. YÖNTEM.....	11
3.2. ÇOCUĞUN ANLATTIĞI MASALLAR VE GENEL ÖZELLİKLER.....	12
4. ANLATILARIN ÜST YAPISAL (MACROSTRUCTURE) İNCELENMESİ...17	
4.1. ANLATILARDA YER.....	17
4.2. ANLATILARDA ZAMAN.....	20
4.2.1. ANLATILARDA ZAMAN BELİRTEÇLERİ.....	20
4.2.2. YÜKLEMLER.....	23
4.2.2.1. İSİM YÜKLEMLER.....	23
4.2.2.2. EYLEM YÜKLEMLER.....	24
4.2.2.2.1 MİŞ'Lİ GEÇMİŞ ZAMAN.....	25
4.2.2.2.2 Dİ'Lİ GEÇMİŞ ZAMAN.....	26
4.2.2.2.3 ŞİMDİKİ ZAMAN.....	27
4.2.2.2.4 GENİŞ ZAMAN.....	27
4.2.2.2.5. GELECEK ZAMAN.....	28
4.3. ANLATILARDA KİŞİLER.....	29
4.3.1. SİHİRLİ FASULYELER.....	29
4.3.2. BAS BANİ.....	30
4.3.3. YALANCI ÇOBAN.....	32
4.3.4. KURT İLE LEYLEK.....	32
4.3.5. ÖKÜZ OLMAYA ÖZENEN KURBAĞA	33
4.3.6. KÖPEK İLE HIRSIZ.....	33
4.3.7. ÖRDEĞİN MACERALARI.....	34
4.3.8. SİNDİRELLA.....	34
4.3.9. UĞUR BÖCEĞİ.....	35
4.3.10. KARA TAVUK.....	36
5. ANLATILARIN ALTYAPISAL (MICROSTRUCTURE) İNCELENMESİ...37	
5.1. DOĞRUDAN ANLATIM.....	37
5.2. ANLAM DEĞİŞİMLERİ.....	45
5.3. YARIM İFADELER.....	47
5.4. YİNELEMELER	49
5.5. ANLATILARDA KULLANILAN DURUM EKLERİ.....	50
5.5.1. ADIN YALIN DURUMU.....	51
5.5.2. ADIN BELİRTME DURUM EKİ.....	51

5.5.3.	ADIN YÖNELME DURUM EKİ.....	52
5.5.4.	ADIN BULUNMA DURUM EKİ.....	53
5.5.5.	ADIN ÇIKMA DURUM EKİ.....	53
5.5.6.	BİRLİKTELİK DURUM EKİ.....	54
6.	SONUÇ.....	55
7.	KAYITLAR.....	58
7.1.	KULLANILAN İŞARETLER.....	59
7.2.	KAYIT 1 (SİHİRLİ FASULYELER).....	60
7.3.	KAYIT 2 (BAS BANİ).....	65
7.4.	KAYIT 3 (YALANCI ÇOBAN)	67
7.5.	KAYIT 4 (KURT İLE LEYLEK).....	71
7.6.	KAYIT 5 (ÖKÜZ OLMAYA ÖZENEN KURBAĞA).....	74
7.7.	KAYIT 6 (KÖPEK İLE HIRSIZ).....	81
7.8.	KAYIT 7 (ÖRDEĞİN MACERALARI).....	84
7.9.	KAYIT 8 (SİNDİRELLA).....	86
7.10.	KAYIT 9 (UĞUR BÖCEĞİ).....	89
7.11.	KAYIT 10 (KARA TAVUK).....	91
8.	KAYNAKLAR.....	93
9.	ÖZET.....	95
10.	ABSTRACT.....	96

ÖNSÖZ

İnsanlar düşünce ve duygularını konuşarak ifade ederler. Dil edinimi, doğumla başlayıp yaşam boyunca devam eden bir süreçtir. Çocuklar dünyaya geldikleri ilk andan itibaren çevresiyle ilişki kurmaya başlarlar. Sesleri algılamaya ve onları çeşitli yöntemlerle çıkarmaya çalışırlar. Böylelikle, yaşadığı toplumun dilini ve dilin yapısını öğrenmeye başlarlar. Çocuğun açlığından dolayı ağlaması bile dili kullanmaya başladığının bir göstergesidir. Bu sesler; heceler, kelimeler ve cümleler olarak ortaya çıkar.

Dil ediniminde birçok yöntemden bahsedilebilir. Bunlarda biri, belki de en önemlisi içinde dilin kullanımının ağırlıklı olduğu oyunlardır. Çocuklar dili edinirken çevresinde ilk ilişkiye girdikleri bireyler anne ve babalarıdır. Oyun sırasında annesinin kendisine dediklerini, bebeğiyle oynarken o da bebeğine söyler.

Gelecek nesilleri yetiştirirken dikkat etmemiz gereken en önemli hususlardan biri, bireyin duygu, düşünce ve fikirlerini anlatırken dili kurallarıyla kullanabilme yeteneğini bireye kazandırabilmektir.

Bu çalışmayı hazırlarken bana yol gösteren hocam Yrd. Doç. Dr. Nurten SARICA'ya ayrıca teşekkür ederim.

GİRİŞ

Dil edinimi özellikle 50'li yıllardan itibaren dilbilimciler tarafından geniş olarak ele alınmaya başlamış ve ülkemizde de son yıllarda önem kazanmış ancak henüz yeterince ele alınamamış alanlardan biridir. Çocuğun zihinsel ve bedensel gelişimiyle koşut olarak gelişen dilin ortaya çıkışı ve gelişimi özellikle ruhdilbilimciler tarafından önemle üzerinde durulan bir alan haline gelmiştir. Çocukta dilin gelişiminde birçok evreden bahsedilebilir: agulama dönemi, tek sözcük dönemi, iki sözcük dönemi ve karmaşık sözce dönemi diye basit olarak adlandırılabilir. Bu dönemlerin son aşaması yaklaşık olarak çocuğun 5-6 yaş dönemine denk gelmektedir. Biz bu çalışmamızda okul öncesi dönemde çocuğun dilinin gelişiminde önemli ve özel bir yeri olan masallardan hareket ederek dil gelişimini gerek anlatım gerekse içeriğin dilsel yönünü inceleyerek çocuğun ulaştığı dil düzeyini saptamaya çalıştık.

Çalışmamız, 2003-2004 Eğitim-Öğretim yılı, Kerim Tuncer İ.Ö.O.'nun Ana sınıfı öğrencilerinden Hande'yle yaptığımız 10 anlatının bütüncü olarak kullanılıp incelenmesinden oluşmaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde, çocuklarda dil edinimi hakkında genel bilgilere yer verilmiştir. Saussure ile başlayan dilbilim çalışmaları, birçok alanda ilgi uyandırmıştır. 20. yy.'da başlayan dil edinimi çalışmalarıyla da yeni bir bilim dalı olan dil psikolojisi (Psycholinguistique) ortaya çıkmıştır. Psycholinguistique'in Chomsky, Jakobson, Skinner, Jespersen,...gibi araştırmacılar tarafından da geliştirildiği ifade edilmeye çalışılmıştır. Bunlarla birlikte çocukların dil gelişim süreçlerinde seslerin önemine de değinilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, doğumla başlayan ve tüm yaşam boyunca devam eden dilin gelişim özelliklerini ve yaşlara göre çocuklarda oluşan davranışlar, dil özellikleri gibi unsurların genel olarak hangi dönemlerde ortaya çıktığı ifade edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, dil edinimi için kullanılan biçimsel çözümleme ve işlevsel çözümleme olan iki yöntemden bahsedilmiştir. Ayrıca, Hande'nin anlattığı on masalın genel özellikleri tek tek ele alınarak açıklanmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümü, üst yapısal (macrostructure) olarak incelenmesini kapsamaktadır. Anlatılarda temel anlatı yerlemleri olan yer, zaman ve kişiler ayrıntılarıyla ele alınarak Hande'nin dilinde bunların nasıl kullanıldığı ve farklı nitelikleri belirtilmiştir.

Beşinci bölümde yer alan altyapısal (microstructure) incelemede anlatıların dilbilimsel yönü, yani biçimbilimsel, sözdizimsel ve anlamsal incelenmesine yer verildi. Bu inceleme içerisinde çocuğun duygu ve düşüncelerini anlatı içerisinde doğrudan nasıl anlattığı ele alınmıştır.

Ayrıca Hande tarafından dillendirilen sözcüklerin devamının sağlanamadığı durumlarda yarım ifadelerin nasıl meydana geldiği, aynı türden iki sözcüğün arka arkaya gelmesiyle oluşan sözcük öbekleri, nedenleriyle birlikte incelenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın son bölümünde ise, Kerim Tuncer İ.Ö.O.'da yapılan ses kayıtlarının yazıya aktarımından oluşan bütüncü yer almaktadır.

1. ÇOCUKLARDA DİL EDİNİMİ

İnsanlığın var olduğu günden bu yana bilim adamlarının ilgisini çeken önemli noktalardan biri de dildir. Günümüzde de birçok yönü tam olarak aydınlanmamış bu konu üzerinde çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Yeryüzündeki tüm canlıların kendilerine özgü kullandığı bu sistem, yine bu canlıların özelliklerine göre çeşitli biçimlerde oluşmuştur. Yani, yaşayan tüm canlılar kendilerine has bir iletişim biçimi bulup, birbirlerine ileti gönderip alırlar. Bu sistemde sadece insan, diğerlerine göre oldukça gelişmiş bir araç kullanır. Bu araç sestir. Ses, pek çok canlıda bulunmaktadır. Ama sesteki söze geçiş ve sözle anlatım insana özgü bir niteliktir. İşte bu noktadan hareketle, dil, biyolojik ve fiziksel değişimle gelişir. Tıpkı insanın doğup, büyüyüp gelişmesi gibi.

1.1. DİL EDİNİMİ ÇALIŞMALARI

Saussure ile başlayan dilbilim çalışmaları, birçok alana ilgi uyandırmıştır. 20. yy.'da başlayan dil edinimi çalışmaları, yüzyılın ikinci yarısında ruhsal dilbilim (Psikolengüстик) olarak yeni bir boyut kazanmıştır. Bu alanda Chomsky, Jakobson, Skinner, Jespersen,... gibi araştırmacılar çalışmalar yapmıştır.

50'lerin başlangıcında, dilbilimi ve ruhsalbilimi birleştirerek ilgilenen Costermans, ruhsal dilbilim sorunlarını ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Yine aynı dönemlerde Saussure'den bu yana kararsız çalışmalarıyla dilbilgisini reddeden ve davranışçı anlayışı ile karşımıza çıkan Chomsky, 60'ların başında Psycholinguistique çalışmalarında ve tartışmalarında sürekli karşımıza çıkmıştır.¹

Çocuklarda dil edinimi konusunda yapılan çalışmalarda iki yöntem hakimdir. Bunları deneysel yöntem ve kendiliğinden ortaya çıkan dilsel davranışların incelenmesi yöntemidir. Bir grup araştırmacı tarafından yapılan çalışmalarda; genellikle kendi veya yakınlarının çocukları araştırma konusu olduğundan sonuçlar yeterince nesnel olmamıştır. Bu tür çalışmalar Stern (1928)'in Alman bir çocuk, Gregoire (1937-1947)'in Fransız bir çocuk, Leopold (1939-1947-1949)'un İngilizce-Almanca dillerinin konuşulduğu ortamdaki bir çocuk ve Gvodzev (1949)'un Rus dilini konuşan bir çocuk üzerine yapmış oldukları incelemeleri örnek verebiliriz. Bununla birlikte çalışmaların yapıldığı dönemde teknolojik yetersizliklerden dolayı ölçütlerin tam oluşmaması ve teyp aracılığıyla seslerin düzenli kayıt edilememesi, verimli sonuçlar alınmasını da engellemiştir.

Deneysel metotlar konusunda Moraeu (1977) ve Moular (1975)'in çalışmaları mevcuttur. Halliday (1975) 16,5 aylık Nigel adlı çocuğun dil gelişimi üzerine yaptığı çalışmada, çocuğun ses tonlamasıyla bir kelimeyi nasıl söyleyeceğini incelemiştir. Brown ve Fraser (1963) dilbilgisel niteliği olmayan iki sözcüklü öbekler

¹ MOUREAU Marie-Louise, RICHELE Marc, *L'acquisition du langage*, 4. baskı, 1981, s. 11,12

konusunda çalışmışlardır. Dilbilgisi ağırlıklı çalışmalar konusunda Bloom (1970) ve Bowerman (1973) örnek verilebilir.²

Bu çalışmalar yanında dilin kullanımı, dilbilgisi kuralları, tonlama üzerine de birçok araştırmalar yapılmıştır.

Dil sadece seslerin söze geçişinden ibaret değildir. Bir bebeğin ağlaması, gülücükler dağıtması, el ve ayaklarıyla çeşitli hareketler yapması da onun çevresiyle iletişim kurma çabalarının bir belirtisidir. Dilin karmaşık bir yapısı olduğu kesindir. Normal bir gelişim düzeyine sahip bir çocukta dil edinimi süreci doğumdan itibaren başlar.

Ruhsal dilbilim kavramı, iki bilim dalı olan ruhbilim ve dilbilimin birleşmesinden oluşan yeni bir bilim dalını gösterir. Bu açıdan, ruh dilbilimcilerin önemli araştırma yöntemi, çocukların doğumdan konuşabildiği ana kadar kullandığı sözlü ürünleri kaydetmek ve bunları incelemektir. Ruh dilbilimciler dil gelişimi sürecinde **üretim kuramını** savunurlar. Araştırmacılar, çocukların doğuştan gelen, konuşma dilini keşfetme ve çözümlene yeteneklerinin olduğunu öne sürerler. Bu kuram **doğuştanlık varsayımı** olarak da adlandırılır. Buna göre, çocukların farklı kültürlerde olmalarına rağmen, doğumdan hemen sonraki zamanlarda benzer dil evrelerinden geçtikleri ortaya çıkmıştır.³

Dale (1976) üretim kuramı üzerine bir çalışmasında şu sonuca varmıştır; Dil bir sistem olduğundan, sözcükler, tümceleri oluştururken rastlantısal olarak bir araya gelmezler.

- Örnek: (1) Ben topu fırlattım.
(2) Fırlattım topu ben.

Çocuklar sözcüklerin nasıl sıralanacağını, nerede vurgu yapacaklarını bilirler ve "*Ben topu fırlattım.*" cümlesini kullanırlar, **üretim kuramına** göre dilin bütün özelliklerini dinleyerek edinirler.⁴

Dil gelişiminde, davranışçılığın ve toplumsal öğrenmenin ilkelerini izleyen başka bir varsayımda **öğrenme kuramı**dır. Skinner (1957) bu alandaki çalışmalarını, Verbal Behavior adlı kitabında toplamıştır. **Öğrenme kuramı**, çocuğun dil davranışının şekillendirilmesinde ve çocuğun taklit etmesi için dili model almada içinde yaşadığı sosyal çevrenin etkisini vurgular.⁵

Çocuk başlangıçta çevresinden duyduklarını taklit ederek bu dil edinim

² MOUREAU Marie-Louise, RICHÈLLE Marc, a.,g.,e., s. 27

³ GANDER Mary J. - GARDİNİER Harry W., *Child and Adolsecent Development*,(Türkçeye Çeviren: Ali SÖNMEZ, Nermin ÇELEN, Bekir ONUR), İmge Kitabevi, Ankara, 1995, s. 172

⁴ GANDER Mary J. - GARDİNİER Harry, a.,g.,e., s.179

⁵ GANDER Mary J. - GARDİNİER Harry, a.,g.,e., s.179

sürecini başlatır. Önceleri agulama, babıldama... derken belirli bir olgunluktan sonra da duygu ve düşüncelerini sözle anlatabilir. Piaget'ye göre, bu devreye gelmeden daha önce kazanılan iç temsil süreçleri daha karmaşık ve çok yönlü olmaya başlar. Çocuk bu devrede sözcük kullanmaya ve ilkel bir düzeyde ilk olarak bir sembol ile bu sembolün temsil ettiği nesne arasındaki ilişkiyi anlamaya başlar. Sözcük ile nesne arasındaki ilişkiyi anlayan çocuk, böylece yeni dünyayı keşfetmeye başlar. Kazanılan iç temsil süreçleri daha karmaşık ve çok yönlü olmaya başlar. Örneğin, bir ağaç dalını at gibi kullanır, arkadaşlarıyla yetişkin ilişkilerini taklit oyunları oynamaya başlar. Bir çok çocuk düşsel bir arkadaş ya da arkadaşlar icat ederek evine davet eder, beraber yemek yer. Bu yolla son derece canlı ve tehlikesiz bir macera yaşamını deneyim kazanmaya başlayan çocuk, yavaş yavaş gerçek yaşama hazırlanır.

Çocuk, bu dönemde etrafındaki nesnelerin fiziksel özelliklerini sınıflandırır. Ayrıca, dil gelişiminde düşünsel gelişimi kullanarak önemli aşamalar kaydeder. Hayal gücü durmaksızın çalışır. Bu yolla dünyayı kavrayışı gelişir. Piaget'ye göre çocuğun bilincini işlem öncesi olarak tanımlarken sabit kavramların şekillendiği, soyut düşüncenin ortaya çıktığı, ben merkeziliğin önce güçlenip sonra zayıflamaya başladığı ve hayali inançların yapılandığı bir dönemden bahsetmiştir. Bu evre somut işlemsel dönem için elverişli bir bekleme dönemidir. İşlem öncesi dönemde çocuk önce sembolik daha sonra sezgisel düşünceyi geliştirir. Ancak henüz düşüncede mantıksal uygunluk yoktur ve " koronum gelişmemiştir ". İşlem öncesi dönemde çocuk koronumu kavramış değildir.⁶

1.2. ÇOCUK DİLİNDE SESLERİN OLUŞUMU

Dil gelişimi zeka gelişimiyle sıkı bir ilişki içindedir. Çocukların dil gelişiminde 1 ve 3 yaş arası önemli bir dönemdir. Bu zaman dilimi içinde çocuk yetişkinlerin ilgisine daha da muhtaçtır. Bu dönemde çocuğun çığlık atması, hapsirması, babıldaması,... bize yavaş yavaş dili kullanmaya başladığını gösterir.

Yeni doğmuş bir çocuğun çığlığı dil değildir. *Yeni doğanda ağlama yeteneği çocuk doğar doğmaz vardır. Bu bir reflektir ve çocuğun yaşamında çıkardığı ilk sestir.*⁷ Aslında çocuk ilk aylarda sıkıntısını veya acısını ifade etmek amacıyla bu bağırsı gerçekleştirir. Bu çığlık bir anlam ifade etmese de yetişkinler için durum aynı değildir. Çocuk, çevresiyle iletişim kurmada bu çığlığı sıklıkla kullanır. 1. aydan sonra anne bu ağlamanın neden kaynaklandığını ayırt edebilir. Ayrıca çocuğun ilk aylarda ağlaması ağız ve dudak kaslarının gelişmesine neden olduğu gibi konuşmanın gerçekleşmesi için yeterli alt yapının oluşumuna yardımcı olur.

⁶ Erişim:[<http://testci.net/mod/resource/view.php?id=33&MoodleSession=35445a93a5965e2101d7a344fc6ccc5e>] Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2006

⁷ KAVAKLI Aysel, *Çocukluk Yaşlarında Büyüme ve Gelişme*, 1. Baskı, Hilal Matbaacılık, İstanbul, 1992, s.162

Babildama (1. ve 2. aylar) döneminde ise çocuk çevresindeki kişileri ve eşyaları yavaş yavaş tanımaya başlar. Dünya üzerinde yaşayan farklı dili konuşan insan topluluklarındaki çocuklar da ilk aylarda aynı sesleri çıkartırlar. 3. ayda çocuk basit sesleri çıkarmaya başlar (ba-ba-ba,...). Böylelikle dilsel iletişim kullanılmaya başlanır. Başlangıçta bu sesleri birleştirmez, rasgele çıkarır ve sürekli olarak tekrar eder. Bundan sonra haz aldığı durumlarda bu sesleri çıkarır. Çocukların dil ediniminde seslerin kullanımı belirli sıra takip eder. Sesbirimler bir dilde seçilmiş seslerden oluşur. Öncelikle ailesinden duyduğu çeşitli sesleri taklit eden çocuk zamanla telaffuz etmeyi öğrenir. Birinci yaşından sonra çocuğun konuşmaları anlaşılabilir haldedir. Daha sonraki yaşlarda bu sesler yetişkinler tarafından azda olsa anlaşılmaya başlanır. Çocuklar başlangıçta bazı sesleri daha çabuk söyleyebilirler.”*Bunlar t,p,b,m,n’dir. Sesliler a,e,i,u’dur. Telaffuzu zor olan sesler z,v,d,s’dir.*”⁸

Çocukta ilk sözcüğün oluşumu sistemli bir biçimde ortaya çıkmaz. İlk kelime 9-12 ayları arasında ortaya çıkar ve genellikle « *baba, anne* » kelimeleri daha da önceliklidir. Ayrıca, çocuk bir sözcükle çevresine birçok şeyi anlatmak ister.

Örnek : « *Baba* » kelimesiyle babaya ait olan bir nesneyi, babasının eve gelmesini, babasının sesini duyduğunu... anlatmak ister. Yani, çocuk bir sözcüğe birden fazla anlam yükleyebilir.

“ *Yaklaşık 10 ay civarında çocuğun tekrar yeteneği gelişir. Çocuk yetişkinlerin kullandığı kelimeleri ayırt etmeye başlar. Çocuklar bu dönemde « hayır, yapma » gibi emirleri anlamaya başlar.*”⁹

Çocukların sözcük dağarcıkları konusunda bulunduğu çevre, yaşam şartları, ailenin kültür düzeyi gibi faktörler önem taşımaktadır. Normal bir çocukta kelimelerin sayısı yaşa bağlı olarak gelişme göstermektedir.

Çocuk, dilde bazı eklemeler yapabilir. Başlangıçta sadece « ba-ba-ba » seslerini ayrı ayrı çıkarırken bir müddet sonra bunları birleştirerek anlamlı bir sözcük oluşturabilir. Genellikle bunlar seslerin tekrarı olarak karşımıza çıkar

Ba-ba-ba ----- Baba, Ne-ne-ne----- Nene (Nine)

Bazı nesnelere, onlara has özelliklerinden yararlanarak bir adlandırma yapar. Televizyonda gördüğü bir arabanın sesini daha sonra kendi arabasıyla oynarken de « *unnnnn* » diye çıkartır. Çevresinde gördüğü bazı hayvanları yine onların çıkardığı seslerle tanıır. Bu durumların oluşumunda yetişkinlerle olan etkileşimi büyüktür.

Örnek : Bir kediyi gördüğünde « *miyav* »
Bir kuzuyu gördüğünde « *mee,mee* »

⁸ YAVUZER Haluk, *Çocuk Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, 22, basım, s.,91

⁹ KAVAKLI Aysel, a.,g.,e., s.163

Bir köpeği gördüğünde « *hav,hav* » diye sesler çıkarır.

Yaklaşık 2. yaşa doğru seslerden hareketle sözcükleri oluşturan bir çocuk bunları anlamlı biçimde dizmeye çalışır. Bazen bir cümle bazen de bir sözcük öbeği olarak karşımıza çıkar. Bunlar bir cümle olarak sayılmayabilir, fakat yan yana dizilmiş dil bilgisel bir bağ olmayan yapılar olarak kabul edilebilir. Çocuğun ürettiği sözlü ürünler sözce olarak nitelendirilebilir.

Sözce, bir konuşucunun ürettiği, iki susku arasında yer alan söz zinciri parçası; sözceleme edimiyle ortaya çıkan söylemdir. Sözcelem, sözce üretme edimi; bireyin sözceleri belli bir bağlam ve durum içinde gerçekleştirilmesidir.¹⁰

Örnek: Kanepenin üzerindeki bir gazeteyi gördüğünde « *baba gazete* »

Yerdeki kitabı eline alarak « *anne defteri* » biçimindeki sözceler bu yapılara örnekler verilebilir.

Daha sonraki yıllarda çocuk, cümlenin temel öğelerinin kullanıldığı yapıları oluşturmaya başlar. 2-3 yaşları arasında da « *ben, sen ,o,...gibi* » adlarını kullanır. Yine belirteçlerin kullanımı da « *Altında, üstünde, yanında,...* » bu dönemlere rastlar.

Gelişim düzeyleri eşit tüm normal çocuklarda, dil edinimleri aynı zamanda ortaya çıkar. Genellikle ilk kelimelerin ortaya çıkışı normal çocuklarda 1 ;0 yaşına doğru, erken gelişmekte olanlarda 0 ;8 ay ve gelişimi geç oluşan çocuklarda ise 1 ;6 ayda olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum, çocukların % 75'inde 1 yaşında gerçekleşir. Çocukların çoğu iki sözcükten oluşan sözcelerin edinimini ise 1 ;6 ayda gerçekleştirmektedirler.¹¹

2. DİL GELİŞİMİNİN ÖZELLİKLERİ

Dil edinimi süreci çocuğun kendi edinimlerini ve deneyimlerini kullanarak dilini geliştirme dönemidir. Çocuk, önceleri anlatmak istediği yargıyı tek sözcükle yaparken sonraları bunu uzun sözceler anlatır. Bu kullanımlar zaman içerisinde anlamlı bir bütün olarak karşımıza çıkar.¹² Çocuklarda “*dil gelişimi, doğumla başlayan ve tüm yaşam boyunca devam eden bir süreçtir.*”¹³ Bu sürecin evreleri şunlardır.

¹⁰ VARDAR Berke, *Açıklamalı Dilbilim terimleri Sözlüğü*, Multilingual Yabancı Dil Yayınları,Matbaa 70, 2002, İstanbul, s.,181

¹¹ MOUREAU Marie-Louise, RICHELLE Marc, *L'acquisition du langage*, 4. Baskı, 1981, s. 38

¹² SARICA Nurten, *Çocukta Sözcelem ve Bürünsel Yapı*, Sözlü Dil Yapısı, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, 1. Baskı, Ocak 2005, s.19

¹³ GÜVEN Nergis, BAL Servet, *Dil Gelişimi ve Eğitim*, 2. Baskı, Epsilon Yayıncılık, İstanbul, 2002, s. 13

Bunlar:

1. Ağlama, gülme
2. Babıldama, agulama
3. Cıvıldama (Sesleri ayırt etme)
4. Tümçümle (Tek sözcükle birden fazla durumu anlatma)
5. Telgraf Konuşması (İki veya daha fazla sözcük kullanılması)

Çocukların yaşlarına göre dil gelişim özellikleri aşağıda verilmiştir.¹⁴

2.1. 0-1 YAŞ ARASINDAKİ ÇOCUKLARDA DİL GELİŞİM ÖZELLİKLERİ

- İlk aylarda bebek bütün ihtiyaçlarını karşılamada ağız merkezli olduğundan ağlama, gülme, gibi doğal sesleri çıkarır. Çevresiyle iletişim kurmaya çalışır.
- Kendisiyle ilgilenildiğini anlayan çocuk, vücudunu kullanarak tepkiler vermeye başlar.
- Çevreden gelen seslere de tepkiler verir. (Oyuncak sesi, Zil sesi...) Ses karşısında vücut hareketleri değişir. Ayrıca solunum hızında da değişiklikler meydana gelir.
- Hoşuna giden durumlarda gülcükler dağıtır. Mutluluğunu çıkardığı "gıgı" gibi seslerden anlayabiliriz.
- Genellikle 6. aya doğru kafasını çevirerek gelen sesleri veya hareketli nesnelere takip etmeye çalışır.
- Aynada kendisini gördüğünde haz alır ve gülümsemeye başlar.
- Dilini dudaklarının arasına alıp üfleyerek aralıksız sesler çıkarmaya başlar.
- Onunla ilgilenildiğinde gülümser ve o kişilere doğru uzanır.
- Bu dönemlerde çocuklar bazı ünsüz sesleri çıkartabilirler.
- Bazı sesleri birleştirmeye başlar. (ba, da,de,...gibi)
- Yetişkinlerin çıkardığı sesleri taklit etmeye çalışarak kendi sesini çıkarmaya başlar.
- Çıkardığı sesleri başkaları tekrar ettikçe o sesleri kendisi de tekrarlar.
- Kendisiyle konuşmaya çalışan kişilerle göz kontağı kurar.
- Oyuncaklarıyla veya herhangi bir nesneyle oynadığında onları rasgele sallayarak sıkır.Bu esnada çeşitli sesler de çıkarır.
- Çevresiyle iletişim kurmak istediğinde veya dikkat çekmek istediğinde sesler çıkarır.
- Bu dönemde taklit ederek seslerin çıkarımı daha da belirginleşir. Örneğin; aynı heceleri tekrar eder. (ba-ba-ba, ma-ma-ma,...) Bununla birlikte yetişkini hareketleriyle de taklit eder. Örneğin; Taklit ederek el çırpması, güle güle derken el sallaması gibi
- İsmi yetişkinler arası bir konuşmada geçtiğinde dikkat kesilir. İsmi ile çağrıldığında bakar veya uzanır.

¹⁴ GÜVEN Nergis, BAL Servet, a.,g.,e., s.19, 20, 81, 82, 83, 86, 147, 149, 151

- Bu dönemde emeklemeye ve hatta yürümeye çalıştığında yetişkinlerin basit kelimelerini anlar. Örneğin ; Kendisine “al” denildiğinde gülümser, ve o nesneye doğru hareket etmeye çalışır.
- Çok kısa ve anlamlı sorulara cevap vermeye başlar.(Kim bu?Anne, baba)
- Yeni yeni sesler öğrenerek ses dağarcığını zenginleştirir. (Taklit yoluyla,...)
- Dönemin sonuna doğru ilk sözcüğü kullanır. (Anne, baba,...)
- Yetişkinler gibi öbekleri söylemeye çalışır. Ama anlaşılamayan ve uzun dizeler halindedir.
- Tanıdığı kişileri görünce sesler çıkarır.
- Bazen hareketlerimize karşılık oda hareket verir.
- Vücut kısımlarını da tanımaya başlamıştır. Sorulduğunda el hareketleriyle gösterir.
- Karşısında oyuncuğunu konuşturmaya çalışan bir yetişkin gibi oda oyuncuğunu sallar, sıkar ve sesler çıkartır.
- Bu dönemde çocukla iletişimi sağlamak için vücut dilini iyi kullanmak gerekir. Onu yetişkin bir birey gibi algılamalı ve ona göre davranılmalıdır.
- Bu süreçte çocuk 40-50 civarında sözcüğü bilir.

2.2. 1-2 YAŞ ARASINDAKİ ÇOCUKLARIN DİL GELİŞİMİ ÖZELLİKLERİ

- Birden fazla kelime söyler. 18. aya doğru sözcük sayısında artmalar olur. (10-15 sözcük)
- Hayvanları da çıkardığı seslere göre tanır.
- İstenirse kendi ismini söyler.
- İsteddiği şeyleri ifade edebilmek için hem el hareketlerini hem de dilsel ifadeleri kullanır.
- Hayvanları gördüğünde onların seslerini çıkartmaya çalışır.
- Sorulduğunda vücudunun bazı bölümlerini gösterir.
- Gördüğü her nesneye dokunmak için çaba gösterir.
- Basit eylemleri anlar ve uygular. (yat, gel,...)
- Bebeğiyle oynarken daha önce annesinin ona yaptığı davranışları tekrarlar. (Bebeginin mamasını yedirir, saçlarını tarar,...)
- Gazetede, dergide gördüğü bazı resimlerin adını söylemeye çalışır.
- Ailesinin ona yasakladığı nesnelere karşı tepkiler verir. Örneğin; sobanın yanına yaklaştığında “cis, uff,..” diye sesler çıkartır.
- Aile bireylerinin eşyalarını gördüğünde onları eline alarak “baba çorabı, anne şapkası,...” diye söyler.
- Çevresinde sürekli gördüğü eşyaların adını söyler. (ev, baba, anne,...)
- Oyun sırasında arabasını sürerken “uun” diye sesler çıkarır.
- Gece uyurken bebeğine sarılarak uyur.

- Dikkatini çeken bir nesneyi göstermek için annesini çekiştirir.
- Televizyonda ilgisini çeken program veya reklamları izleyip taklit yoluyla tekrarlar.
- Aile bireylerinin isimleri sorulduğunda el hareketi veya bakarak onları gösterir.
- Eline aldığı nesnelere dikkatle inceler.
- Bu dönemde kısa cümleleri anlar. (Anne geldi, elbiseni giy,...)
- Sözlü olarak söylenmeyen bazı durumlarda kullanılan jest ve mimikleri anlar.

2.3. 2-3 YAŞ ARASINDAKİ ÇOCUKLARIN DİL GELİŞİM ÖZELLİKLERİ

- Aile bireylerinden birinin anlattığı kısa ve basit bir hikayeyi anlar.
- Tuvalet ihtiyacını sözlü olarak bildirir.
- Cinsiyet ayrımını öğrenir.
- Bu dönemde çocuk dilbilgisi kurallarını kullanmaya başlar.

Örnek; Sıfatları kullanır. (Banyodayken suyun sıcaklığını ve soğukluğunu ayırt edebilir.)

Çoğul eklerini kullanır. (bebek-bebekler,...)

Şimdiki zaman ekini kullanır. (Baba işe gidiyor,...)

Geçmiş zaman eklerini kullanır. (gelmiş, gitti,...)

Cümleleri kurallı söylemeye başlar.(Bebek mama yiyor,..)

- Çevresinde duyduğu şarkıların tekrarlanan kısımlarını söyler.
- Severek izlediği çizgi film kahramanlarının adını rahatlıkla söyler.
- Çevresindeki nesnelere ilgili sorular sorulduğunda onları gösterir veya cevaplar. (Gazete nerede?, kitabı göster?,...)
- Annesinin istediği bir nesneyi getirir.
- Duyduğu seslere ritim tutmaya çalışır.
- Çevresinden gelen çeşitli sorulara cevap verir. (Bu bebek kimin?)
- Öğretildiğinde nesnelere renklerini tanıyabilir. (Kırmızı elbiseni getir, Hangisi beyaz?,...)

2.4. 3-4 YAŞINDAKİ ÇOCUKLARIN DİL GELİŞİM ÖZELLİKLERİ

- Yer zarflarını kullanır. (içinde, dışında, altında,...)
- Çocuk bu döneme kadar kendine sorulan “kim,nerede,kimin,...” sorularını sorar.
- Rakamlar öğretilmeye çalışıldığında 3’e kadar sayar. Daha sonrasını karıştırarak sayar

- Uzun cümleler kurmaya başlar. (Babam ne zaman geldi?)
- Televizyon izlerken yüksek ve alçak sesleri ayırt eder.
- Telefon çaldığında koşarak cevap verir.
- Müzikle beraber dans edebilir.
- Ona bir şeyler anlatıldığında devamını öğrenmek için sorular sorar.
- Annesinin veya babasının anlattığı hikayeleri bebekleriyle veya arkadaşlarıyla oynarken anlatır.
- Yan yana dizilmiş aynı nesnelere (farklı renklerde) birisi sorulduğunda istenen renkteki nesneyi gösterir.
- Dilbilgisi kurallarının kullanımını pekiştirir.
- Çeşitli geometrik şekilleri tanıyabilir.
- Arkadaşlarıyla oyun oynarken sırasını bekler.
- Birden fazla olayı anlatır.
- Konuşmada zorluk çekmeden karşısındakine istediğini rahatlıkla anlatır.
- Kendisine söylenmiş olan birden fazla cümleyi anlar. (oyuncaklarını topla, dişlerini fırçala, yatağına yat)
- Annesine ait olan eşyaları kullanır.
- Tekerlemeleri öğrenebilir.

2.5. 4-5 YAŞ ARASI ÇOCUKLARDA DİL GELİŞİM ÖZELLİKLERİ

- Konuşması anlaşılır duruma gelir.
- Sorulan sorulara net cevaplar verir. (Uykun geldiğin zaman ne yaparsın?)
- Basit cümlelerden karmaşık cümlelere geçer.(Annem oyuncaklarımı toplamamı istiyor çünkü....)
- Ses tonlamalarını ayırt edebilir.
- Daha önceden öğrendiği hikayeleri anlatabilir.
- Eşyaların nerelerde ve nasıl kullanıldığını bilir. (Buzdolabı mutfaktır, yiyecekleri saklamada kullanılır.)
- Dil bilgisi kuralları önceki dönemlere göre daha da gelişmiştir. (Bağlaçlarla iki cümle birleştirebilir.)
- Birden fazla işi arka arkaya yapabilir. (Susadığında bardağı alır, doldurur ve içer.)
- Gösterilen resimler içinde diğerlerinden farklı olanı bulur. (Resimdeki 10 öğrenci resmi içinden erkek olanı ayırt edebilir.)
- Altında, içinde,.. gibi kavramları nesnelere üzerinde gösterir.
- Aile bireylerini ayırt edebilir. (anneanne, babaanne,...)

2.6. 5-6 YAŞ ARASI ÇOCUKLARDA DİL GELİŞİMİ ÖZELLİKLERİ

- Gün boyunca yaptığı işleri anlatır.
- İlk defa karşılaştığı kelimelerin anlamlarını sorar.
- Verilen yarım bir cümleyi sözlü olarak tamamlayabilir.
- Zıtlık kavramı gelişmeye başlamıştır.
- Kendisine anlatılmış birden fazla hikayeden başka bir hikaye ortaya çıkarabilir.
- Karşılaştığı durumlarda “*Bu ne?, Neden?, Kim?,...*” soruları sıklıkla sorar.
- Ev işlerinde annesine küçük yardımlarda bulunur. (Bardağı getir, ekmeği götür,...)
- Miktar kavramları gelişir. (Az, çok,...)
- Telefonları cevapladığı gibi öğretilirse telefon numarasını söyleyebilir.
- Öğretildiği takdirde rakamları 1’den 10’a kadar sayabilir. Daha sonra gelen rakamları karıştırır.
- Bebeklerine isimler takarak onları kendi aralarında konuşturur.
- Nerede oturuyorsunuz? Diye sorulduğunda köy veya şehir diye cevaplar verebilir.

3. ÇOCUKTA ANLATIM ÖZELLİKLERİ

Öğrenmenin gizini keşfeden Jean Piaget insanın öğrenme sürecinin çocuklara özgü, sevimli ancak mantığa aykırıymış gibi görünen kavramların ardındaki kapıyı aralamıştır. Meslek yaşamının büyük bir bölümünü çocukları dinleyip, gözleyerek ve dünyanın her köşesinden bilim adamlarının aynı konuda hazırladıkları bilimsel yayınları inceleyerek geçiren Piaget sonuç olarak, çocukların yetişkinlerden çok daha farklı düşündüğünü ortaya koymuştur. Kendilerini dile getirmeye çalışan birçok çocuğun, yaptığı görüşmelerden sonra kendilerince bir anlatım biçimi ve düşünce süreçleri olduğunu saptamıştır. Piaget, çocuklar için onların bilgiyle doldurulacak boş çuvallar olmayıp bilginin etkin yapıcıları oldukları, sürekli olarak kendilerine özgü kuramlar oluşturup bunları dil ve anlatım yoluyla sınadıklarını açıklamıştır.¹⁵

5-6 yaş grubu çocukların dil gelişiminde, soyut zihin gelişimi, oldukça önemlidir. Bu yaş grubundaki çocukların anlatıları hayal gücünü kullanmaları bakımından son derece zengindir. Çocuk gerçekle hayal olan veya gerçek dışı olan arasında kendine özgü dilsel ve zihinsel bağlantılar kurmaya ve böylece dış dünyayı algılamaya çalışır. Bu nedenle biz bu çalışmamızda dil ediniminin ve zihinsel gelişimin hatta ruhsal gelişimin dönemeci sayılan 5-6 yaş grubundaki Hande’nin bize anlatmış olduğu masallardan hareketle bu dönemdeki dil gelişimini betimsel, eşsüremlili ve parçasal inceleme yöntemlerini kullanarak irdelemeye çalışacağız.

¹⁵ Erişim:[<http://www.gata.edu.tr/dahilibilimler/cocukruh/piaget.htm>] Erişim tarihi: 15 Ocak 2005

3.1. YÖNTEM

Çocuklarda dil edinimi çalışmaları için iki yöntemin varlığından söz edebiliriz. Bunlardan biri, biçimsel çözümleme diğeri de işlevsel çözümlemedir. Biçimsel çözümleme, sözcükleri oluşum süreçlerini ve değişimlerini, tümcelerin nasıl oluştuğunu inceler, işlevsel çözümlemede sözcüklerin anlam ilişkisi üzerine yapılan bir çalışmadır. İşlevsel ve biçimsel çözümleme birbirinden ayıramaz, birbirini tamamlar. Bu durum bazı klasik araştırmacıların dikkatini çekmiştir. Skinner, (Verbal Behavior, 1957) çalışmasında bu görüşü desteklemiştir. Ayrıca, bu yöntemler dışında çocuğun oluşturduğu sözceleri yorumlamak için yapıldığı ortamda bulunmakla birlikte çocuğun jest ve mimiklerini de dikkate almak gerekir. Çünkü, çocuk “*Elma düştü.*” tümcesini kullanmak yerine sadece ses tonunu kullanarak ve onu işaret ederek “*Elma*” der. Biçimsel olarak çocuk bir sözcükle anlattığı cümlede nesneyi ve yüklemi hatta yüklemün şahsını bile anlama sığdırmıştır. İşlevsel olarak, çocuk sözcüğe tümce anlamı yüklemiştir.¹⁶

Çalışmada, betimsel yöntemler kullanıldı. Ruhbilimciler, davranışları betimlemeyi, ortak özelliklerine göre sınıflamayı amaçlamıştır. Bu yöntemle bilgi toplamak, kaynaklara müdahale etmeden bilgileri belirlemektir. Davranışları betimlemeyi amaçlayan yöntemler şunlardır:¹⁷

- 1. Doğal yöntem:** En eski bilgi toplama tekniklerinden biridir. Doğal gözlemler canlılar, doğal ortamlarda araştırmanın müdahalesi olmaksızın gözlenir.
- 2. Sistemik gözlem:** Koşullar araştırmacılar tarafından belirlenir. Araştırmacının ilgilendiği konuya göre, davranışlar seçilir ve sadece bu davranışlar gözlenir.
- 3. Testler:** Belli davranışlarla ilgili özellikleri ölçmede kullanılan araçlardır. Bu davranışlar, kişilik özelliklerini, genel ve özel yetenekleri, kişinin belli bir konuda bilgisinin içerebilir. İyi yapılmış ve eşit koşullar içinde uygulanmış testlerle birçok bilgi elde edilebilir.
- 4. Anket:** Kişilerin belli konulardaki tutumları, düşünceleri ve duyguları saptamada kullanılır. Çoklu sorulardan oluşan testler cevaplandırılması için kişilere verilir. Verilen cevaplara göre sonuçlar yorumlanır.
- 5. Görüşme:** Kişilerin duygu, düşünce ve davranışlarını yüz yüze görüşerek belirlemede kullanılan yöntemdir. Klinik ruhbilimcinin kullandığı ruhsal tedavi türlerinin büyük bir bölümü bu yöntemle yapılır.
- 6. Olay incelemesi:** Bireyin geçmişi, ailesi ve etrafındaki kişilerle ilişkileri, sorunları ile ilgili bilgiler bireyin kendisinde ya da diğer kaynaklardan elde edilebilir. Olay incelemiş bir kişi, olay veya gruplu ilgili olarak yapılabilir. Örneğin, bir okuldaki rehber öğretmenin sorunlu bir öğrenciyle yaptığı görüşme bu türdendir.

Hande’yle yaptığımız tüm çalışmalar, betimsel yöntemlerden olan doğal gözlem yöntemine dayanır. Çünkü anlatı sırasında Hande’ye herhangi bir müdahale yapılmamıştır. Yalnız, anlatıyı unuttuğunda ya da heyecanlı olduğunda sorular sorularak anlatının akışı sağlanmaya çalışılmıştır.

¹⁶ MOUREAU Marie-Louise, RICHELE Marc, *L’acquisition du langage*, 4. baskı, 1981, s., 20

¹⁷ Erişim:[<http://www.aof.edu.tr/kitap/EHSM/1024/unite02.pdf>] erişim tarihi: 20 Nisan 2006

3.2. ÇOCUĞUN ANLATTIĞI MASALLAR VE GENEL ÖZELLİKLER

Hande bu hazırlık sürecinde toplam on (10) masal anlatmıştır. Masallar belirli bir zaman aralığında anlatıldığı için hem konuları hem de anlatış biçimlerinde farklılıklar meydana geldi. Sihirli Fasulyeler anlatısı, derste öğretmeni tarafından jest ve mimikler kullanılarak anlatıldığından dolayı Hande'nin aklında kalan en detaylı masal oldu. Bas Bani izlemiş olduğu çizgi filmi anlatmıştır. Öküz Olmaya Özenen Kurbağa ve Sindirella masallarının öğretmeninin kitabına bakarak ve resimleri yorumlayarak anlatmıştır. Köpek ile Hırsız masalı, yaşadığı mahallede duyduğu olayların birleşmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Diğer masalları da babası ona anlatmıştır.

SIHİRLİ FASULYELER anlatısı, bir anneyle oğlu arasında geçen sihirli bir fasulyenin çimlenip göğe yükselerek oradaki dev, devin karısı ve onların yaşantıları konu alan bir masaldır. Anlatıda tam bir bütünlük yoktur. Giriş, gelişme ve sonuç tam olarak belirtilmemiştir. Örneğin, Altın yumurta olayı, çok kısa geçtiği için konuya tam olarak bağlanamamıştır. Anlatıda karmaşık bir sıra takip edilmiştir.

Anlatının özgün halindeki kavramlarla, çocuğun anlatımında kullandığı kavramlar arasında değişiklikler vardır. Örneğin, Hande, tuhaf ve yaşlı adama, kısa boylu olmasından dolayı cüce demiştir. Kapıyı dev'in karısı açmıştır. Fakat Hande dev'in karısına büyükanne demiştir. Anlatıda dev "*Fee-fi-fo-fom işte bir çocuk kokusu duydum. Ölü de olsa diri de olsa güzeldir onları yemek, kemiklerini öğütür yaparım kendime ekmek*" diyerek bir tekerleme söylemiştir. Buna karşın "*... zori insan kokusu alıyorum, ister ölü ister canlı, çiğ çiğ yerim demiş*" şeklinde bir ifadeyle Hande bu tekerlemede değişiklik yapmıştır. Dev "*insan kokusu alıyorum*" dediğinde karısı da "*kediyeye verdiğim et parçalarının kokusu var*" demiştir. Hande ise "*çorba kokusu var*" demiştir. Anlatıda Dev'in karısı Cek'e iki defa yardım etmiş, üçüncüsünde yardım etmemiştir. Hande ise anlatısında hep yardım ettiğini söylemiştir. Hande, bakır tencerenin altına saklandı diyecekken, leğenin altına saklandı diye değişiklik yapmıştır.

Harp, bu anlatıda sihirli ve konuşan bir müzik aletidir. Bu müzik aleti "*uyan mihter uyan*" diye sessizce yardım istememiştir. Aksine, gerçek anlatıda "*imdat*" diye bağırmıştır. Hande, harpı anlatının sonunda balta olarak da kullanmıştır. Örnek, "*.. Anne benim şeyimi, harpamı getirelim, ona kesmiş kesmiş...*" Anlatıdaki altın yumurta değil, altın yumurtlayan tavuktur.

Anlatıda Hande'nin her zaman kimin adına konuştuğu anlaşılmamaktadır. Önceki ve sonraki cümleler arasında bir bağ kurmak gerekmektedir. Çocuk tarafından ipuçları olmadığı için sözceler karıştırılmıştır. Örnek: "*...Sonra harpamı getir harpamı demiş...*" bu tümceyi Hande mi demiş Dev mi demiş belli değildir.

Yarım kalan tümceler çocuğun düşünmek için zaman kazanmasını sağlamıştır.
Örnek: *İneği aldığı gibi fasu*=(fasulyeleri) sihirli *fasulyeleri eve götürü*=(götürmüş)
Bi=(bir) *bakmış si*=(sihirli) *fasulyeler ta buluta kadar değ*=(değmiş)
Bü=(Büyük anne) *büyük annesine demiş ki...*
Bakalım bu şa=(şansıma) *bu şansıma ne gelecek demiş...*

Anlatıda, Cek'in karşısına bir cüce gelmesi, Sihirli Fasulyelerin buluta kadar değmesi, altın yumurta, dev'le yapılan mücadeleler olağan üstü olaylar olarak karşımıza çıkar.

İkinci öykümüz BAS BANİ (BUGS BUNNY)'dir. Bas Bani'nin kralın havuç tarlasına izinsiz girmesi ve kralın köpeği tarafından kovalanarak bir eve sığınmasını, sonuç olarak da evin sahibi olan kıza aşık olmasını anlatan bir masaldır. Bu anlatının olay örgüsünde de bir bütünlük yoktur. Anlatıdaki olaylar birbirine karışmıştır. Örneğin, Havuç tarlası kralın mı Bas bani'nin mi belli değildir.

Tümce yapısı tam oturmamıştır. Özne-Yüklem uyumsuzluğu vardır.
Örnek: "... *Sonra o evlenmişler...*"

İyelik sıfatları doğru olarak kullanılmamıştır.
Örnek: "...*Sonra kral gelmiş demiş ki kral benim havuç tarlamızda napyon?...*"

Anlatıdaki sözcelerin kullanımında ses değişimleri vardır.
Örnek: "... *üfülmüş* (üfürmüş)..", "...*biye* (birde)..."

Hande, anlatıda unuttuğu kısımları hatırlayabilmek için ya yarım bırakmış ya tekrar etmiş ya da söyleyecekken başka bir sözcükle tamamlamıştır. Anlatıda, unuttuğu bazı bölümleri hatırlayamadığı zaman kendi hayal gücünü kullanarak devamını sağlamıştır. Yani kendi kafasından uydurarak anlatıyı yönlendirmiştir. Örneğin, Bas Bani'nin aşık olmasını bir televizyon kanalındaki çocuk dizisi Sihirli Annem'e göndermede bulunarak üstü kapalı bir şekilde anlatmıştır.

"*Demiş*" sözcüsünü çok kullanmasının nedeni, söyleyeceklerini unuttuğunda zaman kazanmak için veya anlatıyı üçüncü kişi olarak anlattığı için kullanmıştır.

Kişilerin konumunda da karışıklıklar vardır. Anlatıda zil çaldığı zaman Bas Bani mi köpeğin arkasında, köpek mi Bas Bani'nin arkasında belli değildir.

Örnek: "... *Biye bakmış bi köpek, bide bakmış arkasında Bas Bani...*"

Yukarıda anlatılanların dışında sıra dışı bir olayın ifadesi de dikkat çekmektedir. Baba tavşanın, çocuğunun evini üfürerek yıkmaya çalışması bunun bir örneğidir.

Üçüncü öykümüz YALANCI ÇOBAN'ın anlatımında kopukluklara sıkça rastlanır. Anlatı, canı sıkılan bir çobanın "*kurtlar sürüye saldırdı*" diyerek köylülere iki defa şaka yapması ve bunun sonucunda üçüncü defa aynı şeyi yaptığında

köylülerin onu dikkate almaması sonucunda söylediği yalanın cezasını çektiğini anlatmıştır. Çünkü, Hande masalın kahramanlarını unuttuğu için sürekli değiştirir. Bu kopukluklar kavram karmaşıklıklarını ortaya çıkarmıştır.

Örnek: Anlatının başında “... *bu kuzularda konuşmaz demiş...*”
Daha sonra da “... *yetişin dostlar yetişin kurtlar saraya (sürüye) saldırdı.*
Son olarak da” ... *yetişin dostlar yetişin, kurtlar keçilere saldırdı...*”

Anlatı kısa olduğu için olay örgüsü süreklilik arz eder. Yalancı Çoban’ın sözlerini Hande kendisine aitmişcesine sahiplenerek ifade etmiştir.

Örnek: *Napiyim %, napiyim% demiş.*
Bu kuzular da konuşmaz demiş.

Dördüncü öykü olan KURT İLE LEYLEK anlatısında, kurt kurnazlık yaparak leyleğin yemeğini düz tabağa koyup aç bırakması ve leyleğin de daha sonra kurdun yemeğini uzun bir tabağa koyarak intikam almasını anlatıyor. Hande anlatının başı ve sonu arasında bütünlük kuramadığı için yardım edilmiştir. Öğretmen sorularla çocuğu yönlendirip anlatının devamını sağlamıştır. Hande anlatıyı ana hatlarıyla altı tümcede hızlıca anlattığı için ayrıntıları hatırlamaya çalışmış sonra da tamamını unutmıştır.

Uzun sıfatını hatırlayamadığı için önce “*yüksek tabak*” demiştir. Emin olmak için bardağa benzetmiştir. Örneğin, tabakları, “*düz tabak, yüksek tabak, bardak gibi tabak*” diye açıklamaya çalışmıştır. Leyleğin gagasına burnu demiş, öğretmen de doğrusunu söyleyince o da onaylamıştır. Bu örnek Piaget’in korunum kuramıyla benzerlik göstermektedir.

Piaget, 5-6 yaş arası çocuğun bilincini işlem öncesi olarak tanımlarken sabit kavramların şekillendiği , soyut düşüncenin ortaya çıktığı , ben merkeziliğin önce güçlenip sonra zayıflamaya başladığı ve hayali inançların yapılandığı bir dönemden söz etmiştir. Bu dönem somut işlemsel dönem için elverişli bir bekleme dönemidir. İşlem öncesi dönemde çocuk önce sembolik daha sonra sezgisel düşünceyi geliştirir. Ancak henüz düşüncede mantıksal uygunluk yoktur ve korunum gelişmemiştir. İşlem öncesi dönemde çocuk korunumu kavramış değildir.

Okul öncesi dönem çocuklarında şu tip hoşluklar yaşanabilir .

Örnek¹⁸ :

- Anne bu ne ?
- Sprey oğlum .
- Ne yapıyor onunla ?
- Koltuk altına sıkılıyor .

Çocuk bu diyalogdan sonra ilk fırsatta spreyi alıp salondaki koltukların altına boşaltmıştır . Örnek: Çocuklar üzerinde yapılan araştırmalara göre bir hayvanı başka bir hayvana dönüştüren ameliyatlarda çocukların çoğu korunumu

¹⁸ Erişim: [http://testci.net/mod/resource/view.php?id=33&MoodleSession=35445a93a5965e2101d7a344fc6ccc5e] Erişim tarihi: 15 Nisan 2005

başaramadı ; yaklaşık %65 i atın zebraya dönüştürüldüğünü onayladı.¹⁹

Bu anlatının sonunda Hande'nin çıkardığı sonuç, Kurdun yaptığı kötülüğe karşı leylekte aynı davranışta bulunarak intikam almasıdır. Kurt ile Leylek anlatısı, Hande'ye leylek şarkısını anımsattığı için çocuk şarkı ve anlatı arasında mantıksal bir bağ kurarak anlatının sonunda (*Damda leylek tak tak tak, Suda ördek vak vak vak, Kurbalarda derede, Vırrak vırrak vırrak,.....*) sözlerinden oluşan şarkıyı söylemiştir. Burada çocuğun zihinsel bir çıkarsama yaptığı saptanmaktadır. Yine bu öyküde de bir takım sıra dışı olaylar anlatılmıştır. Örneğin, Kurt ve Leyleğin insanlara ilişkin özelliklerle konuşmaları gibi.

ÖKÜZ OLMAYA ÖZENEN KURBAĞA anlatısında Hande, bir kurbağanın kendisinde çok büyük olan öküze özenip, şişmeye başlaması, arkadaşlarını dinlemeyip daha çok şişerek patlaması anlatılıyor. Bu anlatıda kendisini bambaşka bir varlığa dönüştürmeye çalışan kurbağayı anlatırken anlam karmaşıklığına yol açmıştır. Örneğin, "... şişmiş şişmiş , patlamış sora(sonra) ölmüş, gine şişmiş şişmiş patlamış..."

Anlatıda olaylar arasında bağlantı sağlanamadığı için tam bir kurgu yapılamadığı dikkat çekmektedir. Örneğin, "... O da= (onlarda) demişler hayır..."

Anlatıda sıklıkla şişmiş sözcüğünün kullanılmasının nedeni, Handenin kitaba bakarak anlatmasından kaynaklanmıştır. Her sayfayı çevirdiğinde biraz daha şişen kurbağa resmiyle karşılaşmıştır. Kitapta kurbağanın patlamasını gösteren bir resim yoktur. Sadece diğer hayvanların şaşkınlık ifadeleri vardır. Kurbağanın öküze benzemek için şişmesi olağan üstü bir durumdur.

KÖPEK İLE HIRSIZ anlatısında bir köpeğin sahiplerinde habersiz dağa çıkıp hırsızla karşılaşması sonucunda başına gelen kötü olaylar anlatılmaktadır. Anlatı köpekle başlar, kazla devam eder, sonra kazı öldüren çocuğa geçer, sırasıyla tilki, karga, ineğe geçerek anlatı noktalandırılır. Bu yönüyle anlatı, tamamıyla hayal gücüne dayanarak eklemeler yapılan bir anlatıdır. Olaylar arasında sürekli bir geçiş olduğu için anlatının özünden sapmalar karşımıza çıkar. Anlatımı yaparken kullandığı tümceler gerçek olaylardan etkilenmiş olduğunu ispatlar durumdadır.

Örnek: Çocuk kaçırılması, Arabanın kazı ezmesi, Tanıdığı kişiler için kullandığı ifadeler (Muşluların bir tanıdığıymış)

Hırsızın köpeği, çocuğu ve insanları yemesi sıra dışı bir olaydır.

ÖRDEĞİN MACERALARI anlatısında Hande ördeğin kuşla, kaplumbağayla ve arılarla yaşadığı olayları anlatmaktadır. Anlatıda herhangi bir olay örgüsü bulunmamaktadır. Başlangıcı ile sonu arasında hiçbir bağ yoktur. Bunun nedeni, Hande'nin anlatıyı hiç dinlemeden kitaptaki resimlere bakarak anlatmasından kaynaklanmaktadır. Hande anlatıya ördekle başlamış, arılar ördeği kovalamış, ördek kaplumbağanın üstüne çıkmış, ördek uçurtma uçurmuş sonra anlatıya bir kuşu dahil

¹⁹ Erişim: [http://testci.net/mod/resource/view.php?id=33&MoodleSession=35445a93a5965e2101d7a344fc6ccc5e] Erişim tarihi: 15 Nisan 2005

etmiş son olarak ördek yüzme çalışmıştır. Tamamen görsel izlenimlere dayalı bir anlatımdır.

SİNDİRELLA anlatısında Sindirella adındaki kızın üvey anne ve üvey kız kardeşlerinin bütün engellemelerine rağmen sihirle baloya gitmesi, orada cam ayakkabısını tekini baloda unutması ve sihir bozulunca eve dönmesi son olarak da ülkede cam ayakkabının sadece Sidirella'nın ayağına girmesiyle olayların düğümlendiği bir anlatıdır. Anlatıda bir öncekinde olduğu gibi görsel yorumlar dikkat çekmektedir. Olayların yerleri karıştırılmıştır. Örneğin, "...Üçer dörde atlayacakken cam ayakkabısını unutmuş,... cam ayakkabısı bozulmuş büyü bozulmuş,...Demişler ki bu buda kim böyle güzel,..."

Anlatım kitaba bakılarak yapıldığı için ve çocuk anlık tepkiler verdiği için kavramları farklı isimlendirmiştir. Kitaptaki resimde Sindirella şöminenin önünde oturmaktadır. Hande şömine yerine soba diyerek anlatıyı sürdürmüştür. "... Sindirella bi gün sıcak sobanın yanına oturup ağlamaya başlamış..." Yine, resimde Sindirella üvey annesinin saçını fırçayla pudralarken tozu etrafa yayılıyor. Hande bunu saç süpürmek olarak açıklamıştır. "... Demişler ki şu saçımı süpür demiş..."

Anlatıdaki olayların kopukluğu, resimlerden kaynaklanmaktadır. Hande resimde anlatacağı bittiği zaman başka bir resme bakarak anlatıya devam etmiştir. Bu da bazen olaylar arasında kopukluğa neden olmuştur. Örneğin, "... aynamı ver demiş, sora (sonra) demiş ki bi tane kabak getir..." Birinci resimde Sindirella'nın üvey annesinin elinde ayna vardır. İkinci resimde iyilik perisi kabağa sihir yapmaktadır.

Anlatıda altı fare altı ata, altı kertenkele altı uşağa dönüşmektedir. Burada hem kavram karışıklığına hem de tekil çoğul uyumsuzluğuna rastlanmıştır.

Örnek:

- H 16 ----Git fare getir demiş,
- H 17 ----Fare getirmiş,
- H 18 ----Farelerde at ↑ olmuş.
- H 19 ----Git kertenkele getir demiş,
- H 20 ----Kertenkele getirmiş
- H 21 ----Sora onlarda onun hizmetçileri olmuş.

Anlatı boyunca Hande hiç prenten bahsetmemiştir.

Kabağın giysi, farenin at, kertenkelenin hizmetçi olması, kızın sihirle güzelleşmesi, büyüün yarım saatte bozulması, cam ayakkabı birer olağan üstü olaylardır.

UĞUR BÖCEĞİ anlatısında tam bir bütünlük vardır. Hande anlatımı yaparken sözcük tekrarı yaparak zaman kazanmaya çalışmıştır. Bu anlatı, uğur böceğinin yavrusunun ağlaması üzerine eşek arısı, bal arısı ve örümceğin yavruyu susturmak için yapmış oldukları çalışmalar anlatılmaktadır.

Örnek: “... ama hiş sus=(susmamış) susmamış...”
“... o demiş ki bi bı=(bıçak) kaşık bal ver o suzar...”

KARA TAVUK anlatısında kara tavuğun yavrusunu tilkiden korumak için kargayla birlikte tilkiye karşı verdiği mücadele anlatılıyor. Anlatıda, şahıslarda bir karışıklık vardır. Örneğin, anlatının sonunda karga mı tilki mi gitti, tekerlek karganın mı tilkinin mi başına geçti belli değildir. Anlatıda dedenin neden ortaya çıktığı soru işareti oluşmasına neden olmuştur. Çünkü kargayla tilkinin önceden tanıştığı izlenimini vermektedir.

Örnek: “...Benim dedem sana n’aptı? ki demiş...”

4. ANLATILARIN ÜST YAPISAL (MACROSTRUCTURE) İNCELENMESİ

Çocuğa daha önce sürekli olarak yetişkinler tarafından bir takım masallar anlatılmıştır. Bu masalların bir kısmı, herkesin bildiği dünya yazınına mal olmuş masallar olmakla beraber bir kısmı da yetişkinlerin çocuğun o anki içinde bulunduğu duruma göre onu yatıştırmak, rahatlatmak ya da eğlendirmek amacıyla kendisinin bir anda ürettiği ya da uydurduğu anlatılar da olabilmektedir. Bunları anlatırken genellikle çocuğun kafasının karışmaması için belli bir düzen içerisinde anlatmaya çalışılır. Bu düzen anlatının izleksel bir sıra veya bütünlük, zamansal bir süreklilik, kişiler arasında bir tutarlılık içermelidir. Yetişkin gözüyle bakıldığında bu düzeni kurmak pek de zor değildir. Ancak zihinsel ve dilsel gelişim sürecini henüz tamamlamayan ve bu sürecin önemli bir döneminde olan (5, 6 yaş) çocuk için bu sırayı izlemek çok kolay değildir. Bu bölümde anlatının üst yapısal yönü diye ele alacağımız kişi, yer ve zaman öğelerini irdelemeye çalışacağız.

4.1.ANLATILARDA YER

Anlatının temel taşlarından biri ve en önemlisi olayın geçtiği yerdir. Çünkü çocuğun anlatıyı daha somut bir şekilde ifade edebilmesi için olayların geçtiği yerin belirgin olması gerek anlatan gerekse dinleyen açısından önemlidir. Yine olay örgüsünün yapılabilmesi için yer faktörünün çok iyi algılanması gerekir.

Masalların tümüne genel olarak bakıldığında iki türlü yer ifadesiyle karşılaşılmaktadır. Yani olaylar ya açık bir ortamda (Dağ başı, kırlar,...) yada kapalı ortamlarda geçmektedir. (Dev’in evi, köpeğin evi) Özellikle vurgulu bir şekilde “Olay bu yerde geçmiştir.” gibi tümceler yoktur. Bu nedenle de yerler ayrıntılı olarak betimlenmemiş bir takım sıfatlarla dinleyiciye nasıl olduğu izlenimi verilmeye çalışılmıştır.

Sihirli fasulyeler anlatısında, çocuk bazı ifadeleri kendi kafasındaki şekliyle dile getirmiştir. Yani özgün masalda olanın tersine kendi kafasında kaldığı şekliyle dile

getirmiştir. Örneğin, Cek'in dev'in kendisini görmemesi için bakır tencere yerine leğenin altına saklandığının söylenmesi çocuğun belleğinin kavramları sessel kodlarıyla değil işlevsel boyutuyla saklamaya daha uygun olduğunu gösterir. Çünkü şekil itibariyle leğen ve tencere ters çevrildiklerinde altına bir şeyin saklanabileceği alan oluşturabilir. Bu yüzden çocuk iki kavramı bu yönüyle değerlendirip kendisine daha kolay olanı seçip onu dile getirmiştir.

Bas Bani anlatısında yine çocuğun yer ifadelerinde bir takım farklılıklar göze çarpmaktadır. Bu sefer söz konusu olan yer havuç tarlasıdır, ancak bu tarlanın kime ait olduğu konusu kesin değildir.

Örnek: "...Ha, o kralın havuç tarlasına gitmiş.↓ Ordan geçen birisi demiş ki bizim havuç tarlamızda napıyorsun?% demiş.O'da demiş ki, benim havuç tarlam bura =(burası)..."

Anlatıda geçen bir başka yer olan ev ise Bas Bani'ye değil bir başka tavşana aittir. Burada evin betimlemesi yapılmamakla beraber *üfülmüş, üfürmüş yıkılmamış* sözcüğüyle evin sağlam ve büyük olduğu üstü kapalı olarak dinleyiciye verilmeye çalışılmıştır. Hande bu yerleri hayal etmemekte daha önce izlediği bir çizgi film den etkilendiği için aklında kaldığı şekliyle dile getirmektedir. Anlatı boyunca karşılaşılan kopukluklar çocuğun öyküyü o anda aklına geldiği şekilde yönlendirdiği ve kendine göre bazı ifadeleri değiştirdiği izlenimi vermektedir.

Yalancı Çoban anlatısı yer ifadeleri bakımından oldukça zengindir. Anlatıda sıkça yer belirteçleri kullanılmıştır. Örneğin, "... ne *ortada* kurt var ne de kuzu...", "... kuzular *yerde çobanda yerde*...", "... *orda* bi dede var..." Olaylar hep açık alanda geçmektedir. Yine bir takım karmaşık kullanımlarda dikkat çekmektedir. Örneğin, anlatıda "H 19- E buldum↑mahalleye bi% yalan a=(atayım) yalan ya = (yalan) atıyım% demiş ki, yetişin ↑ doslar % yetişin ↑ kurtlar sareye % saldırdı demiş ..." mahalle (köy)sözcüğüne orada yaşayan insanları da yüklemiştir.

Kurt ile Leylek anlatısında, iki yer kavramı vardır. Kurdun ve leyleğin evi kapalı ortamlardır. Olaylar kurdun evinde başlıyor, leyleğin evinde son buluyor. Hande, masalı anlatırken unutmış olsa gerek ki, anlatıya kurdun evinde devam ederken bir anda çarşıyla ilgili birkaç sözce kullanmıştır. Örneğin, "...Kurt ↑ bi % gün leyleği *evine*— çağarmış,..., %Sora % bir dede mi?Θ AnneΘ anneyle baba, çocuk Θ sora % babası *çarşıya* gidiyomuş muş.%.....,.... Leylek ↑ onu *evine* çağarmış..."

Öküz Olmaya Özenen Kurbağa anlatısında, Hande artık ezberden masal anlatmayacağını söylemiştir. Kitaplıktan bir kitap seçmiş ve bu anlatıyı sayfaları bakarak anlatmaya çalışmıştır. Anlatıdaki ifadeler daha önceki anlatılara göre bozuk fakat, kendine ait, ezber olmayan cümlelerdir. Anlatıdan sonraki kısa söyleşide kurbağaların nerede yaşadıkları konusunda bir takım yerler söylemiştir.

Köpek ile Hırsız anlatısının bir kısmı kurgusal diğer kısmı ise gerçek hayattan alınmıştır. Gerçek olduğunu anladığımız sözce : "...Bizın onun Muşluların bir

tanıdığıymış...” Kurgu olduğunu anladığımız sözce: “... Dağa çıkmışlar o insanları da yemiş o hırsız o açmış...”

Sindirella anlatısını da kitaba bakarak anlatmıştır. Anlatıdaki yerler tespit edilirken kitaptan yararlanılmıştır.

Örnek: E 3 ----*Bu kim?* (Diye sorulduğunda Hande kitaba bakarak,)
H 12 ----*Bu sihir yapıyo kızı güzelleştirecek %*

Çocuğun anlatılarda kullandığı yer bildiren (uzamsal) yerlemler aşağıdaki tabloda daha açık görülebilmektedir.

	<u>AÇIK ALANLAR</u>	<u>KAPALI ALANLAR</u>
SİHİRLİ FASULYELER	Pazar	Cek'in evi
	Ortalık	Dev'in evi
	Bulut	Oda
	Yol	Cam
	Yer	İçinden
		Pencere
		Leğenin altı
BAS BANİ	Havuç Tarlası	İçeri
		Ev
YALANCI ÇOBAN	Çobanın Olduğu Yer	
	Sürülerin Olduğu Yer	
	Köy (Mahalle)	
KURT İLE LEYLEK	Çarşıya	Evine
ÖKÜZ OL. ÖZ. KURBAĞA		Delik
KÖPEK İLE HIRSIZ	Çarşı	Köpeğin evi
	Dağın başı	Hırsızın evi
ÖRDEĞİN	Kaplumbağanın Üzeri	

MACERALARI	Uçurtma Uçurulan Yer	
	Yüzülen Yer	
	Çiçek Toplanan Yer	
SİNDİRELLA		Sobanın yanı
		Sindirella'nın Evi
		Araba
UĞUR BÖCEĞİ	Daldan Dala Örümcek Ağıyla Yapılan Beşik	
KARA TAVUK		Ağacın Kovuğu

Tablo I. Uzam'a bağlı yerlemler

4.2. ANLATILARDA ZAMAN

Anlatının üst yapısal incelemesini yaparken dikkat edilmesi gereken ikinci önemli unsur zamanla ilgili ifadelerin kullanılmasıdır. Çocuğun anlatıda bir bütünlük oluşturabilmesi için ne tür zamansal bir dizge kurduğunu incelemek yerinde olur. Biz anlatıda zamanı incelerken daha çok belirteç ve yüklem bakımından incelemeye çalışacağız.

4.2.1. ZAMAN BELİRTEÇLERİ

Yaptığımız kayıtlardan genel olarak aşağıdaki zaman belirteçlerinin kullanıldığını saptadık:

SABAH: “H 24- *Sabah olduğu zaman bir bakmış ki sanki yeşillikmiş ortalık...*” (Sihirli Fasulyeler)

Günün belli bir vaktini ifade etmektedir. Çocuk sihirli fasulyeleri diktikten sonra onların çıkması için belirli bir sürenin geçtiğini düşündüğünden bunu sabah zaman belirteciyle ifade etmiştir.

SONRA: “H 29- *Sonra bir ev çıkmış...*” (Sihirli Fasulyeler)

“H 25- *Sonra yalancı çobanın gine canı sıkılmış...*” (Yalancı Çoban)

“H 9 - *Sonra evine gitmiş, gitmiş...*” (Kurt ile Leylek)

“H 12- *Sonra eve gelmişler bakmışlar köpek yok...*” (Köpek ile Hırsız)

“H 6 - *Sonra kaçmaya çalışmış...*” (Ördeğin Maceraları)

“H 24- *Sonra geç kalmışlar...*” (Sindirella)
“H 31- *Sonra çekip gitmiş uzaklara...*” (Kara Tavuk)
“H 16- *Sora gine şişmiş, şişmiş patlamış..*” (Öküz Olmaya Özenen Kurbağa)

Tüm anlatılarda en çok kullanılan “ *sonra*” zaman belirteçidir. Süreklilik belirtmek için kullanılmaktadır. Hande, “ *sonra*” zaman belirtecini kullanırken kafasında anlatıdaki olayları sıraya koymaya çalışmıştır. Bazı yerlerde ise, olayları hatırlamak için bu zaman belirtecini yineleyerek kullanmıştır.

EVVEL ZAMAN : “H 1-*Bir varmış bir yokmuş evvel zaman içinde kalbur saman içinde bir Bas Bani varmış...*”(Bas Bani)

Anlatı başlarında kullanılan tam belli olmayan, bir tür giriş niteliği taşıyan bir zaman ifadesidir. “*Evvel zaman*” tüm anlatıların başında kullanılan tipik bir tekerlemenin bir kesitidir. Hande, bu tekerlemeyi, sadece bir anlatısının başında kullanmıştır. Kullandığı anlatı ise çizgi filmden uydurma bir masaldır. Belki de çizgi filmi masal yapmaya çalıştığı için, özellikle bu tekerlemeyle anlatıya giriş yapmıştır.

BİGÜN / BİRGÜN

“H 16- *Birgün yalancı Çobanın canı sıkılmış...*” (Yalancı Çoban)
“H 1 - *Kurt bigün Leyleği evine çağırmış...*”(Kurt ile Leylek)
“H 1- *Birgün köpek imm, insanlar çarşıya çıkmış...*”(Köpek ile Hırsız)
“H 2- *Sindirella bigün sıcak sobanın yanına oturup ağlamaya başlamış...*”(Sindirella)
“H 3- *Kara tavuk bigün hu, ağacın kovuğuna yuva yapmış...*”(Kara Tavuk)

Herhangi bir zaman dilimi olmakla beraber konuya giriş niteliğinde kullanılmıştır. “*Gün* “ zaman belirteci, anlatının herhangi bir zamanda geçtiğini ifade eder. Ancak, çocuk bunu çoğunlukla bir başlangıç ifadesi olarak kullanmakta, bazı örneklerde ise bir tür zaman kazanma aracı olarak hazır bir kalıp gibi kullanmaya çalışmıştır. Örneğin, Kara Tavuk bir gün “*...hu...*” ağacın kovuğuna yuva yapmış gibi.

HEMEN: “H 20- *Hemen tüfeklerini alıp gitmişler...*”(Yalancı Çoban)

Çabukluk anlatmak için ve anlatının ritmini (seyrini) hızlandırmak için kullanılmıştır. Yalancı Çoban anlatısında, çoban kurtların sürüye(sareye) saldırdığını söyleyerek mahalleden yardım istemiştir. Bu durum karşısında mahallelinin hızlı hareket ettiğini anlatmak için Hande bu tümcede “*hemen*” zaman belirtecini kullanmıştır.

GECE: “H 33- *Gece olmuş bazıları meraklanmış, ne çoban var ne de kuzular...*” (Yalancı Çoban)

“H 31- *Onu bi almış gece yarısı yola gitmiş...*” (Köpek ile Hırsız)

Günün belli bir vaktini ifade etmektedir. “*Gece*” zaman belirtecini Hande belirli bir sürenin geçtiğini ifade etmek için kullanmıştır. Çocuğun anlattığı olay gündüz

olmuştur. Ardından bu köylülerin tepkisi ve aradan geçen zamanı belirtmek için “gece” zaman belirtecini kullanmıştır. Köpek ile Hırsız anlatısında ise Hande, hırsızın gece gelip kaçırıldığını anlatmak için bu belirteci kullanmıştır. Belki de Hande, hırsızlık olaylarıyla ilgili izlediği bir filmde yada gördüğü bir durumdan etkilenmiş olduğu için Köpek ile Hırsız anlatısında bunu belirgin bir biçimde dile getirmiştir.

ZAMAN: “H 7- *Sindirella o zaman herkez baloya gitmiş...*” (Sindirella)

Bu sözcüde zaman belirtecini Hande, önemli bir noktayı ifade edebilmek için kullanmıştır. Bu örnek sözcüden önce, üvey anne ve üvey kız kardeşler Sindirella’yı hizmetçi gibi kullanmışlar ve onu evde bırakarak baloya gittikleri zamanı vurgulamak için bu belirteci kullanmıştır.

YARIM SAAT: “H 22- *Sindirella şora o demiş ki, yarım saat sonra gel yoksa büyü bozulur demiş...*” (Sindirella)

Zamansal bir ifade olmakla beraber sonuç ifadesi içermektedir. Bu kullanım sadece Sindirella masalında saptanmıştır, gerçek masaldakinden biraz farklı kullanılmıştır. Gerçek masalda büyü saat 12’de bozulacaktır. Hande bu anlatıyı kitaba bakarak anlattığı için, yarım saat sonra gel yoksa büyü bozulur ifadesini kullanmıştır. Çocukta henüz saatlerin tam olarak ifade edilemediğini de göstermektedir.

GEÇ: “H 24- *Sora geç kalmışlar...*” (Sindirella)

Zamanında olmayan bir olayı anlatmaktadır. Sihir yapan kişi yarım saat sonra gel yoksa büyü bozulur ve hiç kimse seni sevmez demiştir. Örnek tümcede de görüldüğü gibi Sindirella geç kalmış, belirlenen vakitte baloyu terk etmemiştir. Buradaki “geç” zaman belirteci gerçek anlamıyla kullanılmıştır.

BU SEFER: “H 54- *Bu sefer içeriye girmemiş...*” (Sihirli Fasulyeler)

“H 30- *Bu sefer gine canı sıkılmış...*” (Yalancı Çoban)

“E 12- *Ha bu sefer de leylek uzun tabak vermiş...*” (Kurt ile Leylek)

Anlatılarda sıra ifade etmekte, olayları sıraya koymaktadır. Olayların akışını kolayca belirtmek ya da daha önce gerçekleşen olayların tekrarını ifade etmek amacıyla bu zaman belirteci kullanılmıştır. Sihirli Fasulyeler anlatısında Cek, daha önce buluta çıktığında Dev’in evine girmiştir. Daha sonra da Dev’in evine girmediğini belirtmek için “bu sefer” zaman belirtecini kullanmıştır. Yalancı Çoban anlatısında da, yalan söylemekten hoşlanan çobanın bunu alışkanlık haline getirmesini anlatmak için Hande, bu belirteci kullanmıştır. Kurt ile Leylek anlatısında Kurt Leyleği evine davet etmiş ve yemeğini düz tabakta vermiştir. Bir süre sonra Leylek Kurt’u evine davet etmiş. O da onun yemeğini uzun tabağa koymuştur. Bu iki olayı birbirine bağlamak için bu belirtici kullanmıştır. Bir tür çevrimsel bir olay söz konusudur. E 12 sözcüsünde “*bu sefer de*” derken “*de*” biçim birimiyle önceki olayla arada bir fark olduğu işaret edilmiştir.

ÇABUK: “H 38-*Demiş bu kocamın sesi çabuk fırla saklan demiş aceleyle...*”(Sihirli Fasulyeler)

“H 23-Sonra kızmış babası çabuk eve demiş...” (Bas Bani)

Acele yapılması gereken eylemlerin gerçekleştirilmesi için kullanılan zaman ifadesidir ve “hemen” belirtecinde olduğu gibi anlatımın ritmini hızlandırmaktadır. Sihirli Fasulyeler anlatısında Dev’in karısı kocasının eve geldiğini görünce korktuğu için ve olayları hızlandırmak istediği için bu zaman belirtecini kullanmıştır. Bas Bani anlatısındaki baba tavşan ise kızına kızdığı için bu zaman belirtecini kullanmıştır.

GİNE: “H 53- *Sonra bu sefer gine tırmanmış...*” (Sihirli Fasulyeler)
“H 30- *Bu sefer gine canı ıklmış...*” (Yalancı Çoban)

Anlatıda yinelenen durumların ifadesinde kullanılmıştır. Sihirli Fasulyeler anlatısında Cek buluta birkaç defa tırmandığı için, Yalancı Çoban anlatısında, çoban daha önce de yalan söylediği için bu tümcelerde “*yine*” zaman belirteci kullanılmıştır.

HÂLÂ: “H 9- *Bas Bani hayla koşmuş koşmuş...*” (Bas Bani)
“H 3- *Köpek karanlığa ovalamış hayla gelmemiş...*” (Köpek ile Hırsız)

Anlatıda devam eden, süreklilik içeren ifadelerini anlatmak için kullanılmıştır. Bas Bani anlatısında koşmakta olan Bas Bani’yi anlatmak için ve Köpek ile Hırsız anlatısında da olayın önceden başlayıp sonuçlanmadığını ifade etmek isteyen Hande bu zaman belirtecini kullanmıştır.

ARTIK: “H 30- *Artık beni yakalayamazsın...*” (Kara Tavuk)

Olmuş, bitmiş, kesinleşmiş bir sonuç ifade eder. Bu tümcede de kullanılmış olan zaman belirteci, olayların sonlandığını ve bundan sonra devam etmeyeceğini anlatmak amacıyla kullanılmıştır.

4.2.2. YÜKLEMLER

Anlatıların tümünde gerek isim gerekse eylem kökenli yüklemelerin kullanıldığı saptanmaktadır. Bu yüklemelerin çoğunlukla -miş’li geçmiş zamanda, -di’li geçmiş zamanda, şimdiki zamanda, geniş zamanda ve gelecek zamanda kullanıldığı gözlenmektedir. Aşağıda bu yüklem türleri daha ayrıntılı olarak ele alınmaya çalışılacaktır.

4.2.2.1. İSİM YÜKLEMLER

Ekeylem (-İmek) ad köklü sözcüklere eklendiği zaman isim yüklemeler yani ad eylemler oluşur. Tümceye durum anlamı katar.

Örnek 1.H 8 ---- Demiş ki oo↑— İneğinde ne kadar ↑ *güzelmiş*. (Sihirli Fasulyeler)

Bu tümcede, ad soylu “*güzel*” sözcüğüne ekeylem eklenmiştir. “*Güzel*” sözcüğü hareket, iş, oluş bildirmediği için ad soylu bir sözcüktür. İneği yani özneyi niteler bir anlam taşımaktadır. Ayrıca bu tümcede ezgi yoluyla anlatıya şaşkınlık katılmıştır.

Örnek 2. H 17 --- Birbirini görünce si = (sihirli) hani sihirli *neydi*? Sihirli annem gibi (Bas Bani)

Bu tümce de ekeylem “*neydi*” sözcüğüne yine hareket, iş, oluş bildirmediğinden ad soylu sözcüğe eklenmiştir. “*Ne*” sözcüğü ad soylu sözcük, “y” sesi kaynaştırma “*-di*” sesi de ekeylemin 3. tekil geçmiş zaman biçimidir.

Örnek 3. H 24 ---- Çünkü ↑ uzun *tabakmış*. (Kurt ile Leylek)

Yine, Kurt ile Leylek anlatısında da ad soylu yüklem kullanılmıştır. Bu tümcede ad soylu olan “*tabak*” sözcüğüdür. Bu sözcüğe eklenen “*-miş*” zaman birimi de 3. tekil kişisiyle kullanılmıştır. Bu tümcede Hande, sözcük dağarcığının yeterli olamamasından dolayı sivri tabak demesi gerekirken uzun tabak tabirini kullanmıştır.

4.2.2.2. EYLEM YÜKLEMLER

Yukarıda bahsedildiği gibi eylem soylu yüklem anlatıdaki kahramanların yaşadıkları olayları anlatımı sırasında kullanılmaktadır. Kurt ile Leylek anlatısında, “H 2 ----Düz kaba *koymuş*.” Örneğinde olduğu gibi “*koymuş*” sözcüğü eylem kökenli olup “*koymak*” devinim bildiren bir eylemi ifade etmektedir.

Örnek 1. H 20 ----Hemen ↑ tüfeklerini alıp *gitmişler*. (Yalancı Çoban)

Yalancı Çoban anlatısında, *-miş’li* geçmiş zaman eki eylem kökenli bir sözcüğe “*git*” eklenmiştir. Bu tümcedeki, “*hemen*” zaman belirtecinin “*-miş’li*” geçmiş zamanla birlikte kullanılması anlatıya bir çabukluk kazandırmaktadır. Bunu dinlerken sanki olayın bir an önce biteceğini, gideceklerini düşündüğü için bu biçimde anlatmıştır. Bu tümcede bu eylemi gerçekleştiren kişi sayısı birden fazla olduğu için eylemin sonuna çoğul kişi eki eklenmiştir.

Örnek 2. H 5 ----Her tarafta güller çiçekler *aşmış*—Θ % (Ördeğin Maceraları)

Bu anlatıda, “*açmış*” sözcüğü eylem kökenli olup “*açmak*” tümcede iş bildirmektedir. Eklenen eklerle sözcüğe zaman ve kişi anlamı katmıştır. Bu tümcede açmak eyleminin özneleri güller ve çiçeklerdir. Tümcenin yüklemi “*-miş’li*” geçmiş zaman ekini almıştır. Ayrıca basit bir tümcedir.

Örnek 3. H 2 ----Sindirella ↑ bi % gün sıcak sobanın yanına oturup ağlamaya *başlamış*— (Sindirella)

Bu anlatıda da eylem kökenli sözcükler oldukça çok kullanılmıştır. Bu tümcede bir iş bildiren “*başlamış*” sözcüğü “*başlamak*” eyleminin çekimiyle oluşturulmuştur. Aslında bu tümcede birden fazla tümcecik bulunmaktadır. Sindirella, bir gün sıcak sobanın yanında oturması ve ağlamaya başlaması birer tümceciktir. Burada iki tane eylem bildiren sözcük “*oturmak, ağlamaya başlamak*” bulunmaktadır.

4.2.2.2.5 MİŞ’Lİ GEÇMİŞ ZAMAN

-Miş’li geçmiş zaman eki, fiilin, öğrenilen geçmiş zaman çekimini yapan ektir. Biçim olarak bildirme kipi, zaman olarak öğrenilen geçmiş zamanı ifade eder. Ekinden hareketle “-miş’li geçmiş zaman adı verilir. Öğrenilen geçmiş zaman demek, sonradan öğrenilen ve sonradan farkına varılan zaman demektir. Hareket olduğu zaman görmemişsek, bunu sonradan başkasından duymuşsak, biz onun sonradan farkına varmışsak ve ya şaşırırsak bu çekimi kullanırız.²⁰

Örnek 1. H 8---- Demiş ki oo↑— İneğinde ne kadar↑güzelmış. (Sihirli Fasulyeler)

Bu tümcede, bildirme kipinin miş’li geçmiş zamanı kullanılmıştır. “*güzelmış*” Ayrıca, bu sözcük heyecan bildirmektedir. Bu tümcede ad soylu bir sözcüğe eklenen ekeylemin “-miş’li” geçmiş zaman eki mevcuttur. Tümcenin başındaki ilk sözcükler, “Demiş ki oo↑” olaya şaşkınlık ifadesi katmıştır. -miş birimi ile bu şaşkınlık pekiştirilmiştir.

Örnek 2. H 10----Sen bana ineği verirsen bende sana su sihirli fasulyeleri veririm demiş. ↓ (Sihirli Fasulyeler)

Bu tümcede Hande anlatıyı üçüncü kişi olarak anlattığı için burada miş’li geçmiş zamanı kullanmıştır ve doğrudan bir aktarım niteliği taşımaktadır.

Örnek 3. H 24----İ. Sabah olduğu zaman bir bakmış ki sanki yeşillikmiş ortalık↓ (Sihirli Fasulyeler)

Bu tümce de miş’li geçmiş zaman eki ortaç olarak kullanılmıştır. Bu tümcede “-miş’li” geçmiş zamanın öğrenilen geçmiş zaman olarak kullanıldığı net bir şekilde görülmektedir. Çünkü, ortalığın yeşillenmesi olayına doğrudan tanık olunmamış bir anda fark edilmiştir. Aynı zamanda, bir şaşkınlık ifadesi de içermektedir.

²⁰ ERGİN Muharrem, *Üniversiteler İçin Türk Dili*, Bayrak Basım Yayın, Nesil Matbaacılık, 1997, İstanbul, s. 324

Köpek ile Hırsız anlatısında tümceleri hepsinde “miş’li” geçmiş zaman kullanılmıştır.

- Örnek 4. H 1 ---- Bir gün köpek Θ ımm, insanlar çarşıya çıkmış.
H 2 ---- Köpeğin yemeğini yapmış ↓
H 3 ---- Sorada % köpek karanlığa ovalamış % Hayla % gelmemiş ↓
H 4 ---- Dağ başına çıkmış. Hav —havv— ↑ demiş—*
H 5 ---- Bi % insan gelmiş.
H 6 ---- O’da hırhızmış %
H 7 ---- Köpeği çalmış Θ

Bu örnek tümcelerde de görüldüğü gibi, tümcelerin birinde ad kökenli (H 6 - --- O’da hırhızmış %), diğerlerinde de eylem kökenli (H 1---- Bir gün köpek Θ ımm, insanlar çarşıya çıkmış. ,H 2----Köpeğin yemeğini yapmış ↓) sözcükler kullanılmıştır. “Miş’li” geçmiş zamanın buradaki değeri aktarımdır. Doğrudan bir anlatımla olaylar sıralanmıştır.

4.2.2.2.6 Dİ’Lİ GEÇMİŞ ZAMAN

-Di’li geçmiş zaman eki, fiilin görülen geçmiş zaman çekimini yapar. Biçim bakımından bildirme, zaman yönünden de görülen geçmiş zamanı ifade eder. Ekine bakılarak di’li geçmiş zaman adı verilir. Görülen geçmiş zaman demek eyleme konuşanın şahit olması demektir. Yani, eylem eğer konuşanın gözü, bilgisi dahilinde olmuşsa, o eylem görülen geçmiş zamanla anlatılır.²¹

Örnek 1. H 32 ----Yetişin doslar ↑ % yetişin ↑ kurtlar keçilere saldırdı. (Yalancı Çoban)

Yalancı Çoban anlatısının bu tümcesinde olayları çobanın yaşadığını belirtmek amacıyla görülen geçmiş zamanı kullanmıştır.

Örnek 2. H 21----Benim dedem sana *n’aptı?* ki demiş. (Kara Tavuk)

Bu tümce, tilkinin bilinci dahilinde sorulduğu için bu zaman kullanılmıştır. Karga, tilkinin burnunu tutarak bu soruyu sormuştur. Daha sonra da kafasına tekerleği sokarak yaralamıştır. Tilki olay öncesinde karganın dedesine kötü söz söylemiş bu nedenle de karga şiddete başvurmuş olabilir.

Örnek: H 14 ---- *Sattım* (Sihirli Fasulyeler)

H 19----*E buldum*↑*mahalleye bi%* *yalan a=(atayım) yalan ya=(yalan) atıyım% demiş ki, yetişin ↑ doslar % yetişin ↑ kurtlar sareye % saldırdı* demiş

²¹ ERGİN Muharrem, a.,g.,e., s. 323

4.2.2.2.7 ŞİMDİKİ ZAMAN

Şimdiki zaman eki, fiilin şimdiki zaman çekimini yapar. Biçim olarak bildirme, zaman olarak şimdiki zamanı ifade eder. Şimdiki zamanla birlikte devamlılık işlevi de vardır. Günümüzde kullanılan şimdiki zaman eki “-yor” dur.²² Çocuk şimdiki zamanı daha çok kahramanların doğrudan söyledikleri tümceleri dolaylı anlatım olmayan yerlerde kullanmıştır. Aşağıda bununla ilgili örnekler yer almaktadır.

Örnek 1. H 3---Ordan geçen birisi demiş ki bizim havuç tarlamızda napıyorsun? % demiş. (Bas Bani)

Bas Bani anlatısının bu tümcesinde Hande, masal kahramanını bu zaman ifadesiyle konuşturmuştur. Hande burada anlatı kahramanına soru sordurmak için şimdiki zamanı kullanmıştır. Ya da Hande’ye bu masalı anlatan kişinin söylediği tümcelerin aklında kalmasıyla bu türde söylemiş olması muhtemeldir.

Örnek 2. H 13---O kuş demiş ki ne, nereye gidiyorsun? (Ördeğin Maceraları)

Hande bu tümcede sorduğu sorunun cevabını hemen vermek için soruda şimdiki zaman ekini kullanmıştır. Hande bu tümcede, başkasını sözcisini aktarmak için (kuşun sözünü) böyle bir kullanıma yer vermiştir. Masal kahramanlarının sözcelem (konuşma) anında gerçekleşen eylemlerinin şimdiki zaman kullanılarak doğrudan aktarılması söz konusudur. Anlatı içindeki olay için sözcelem anı ile eylem zamanının eşdeğer olduğu gözlemlenmektedir.

4.2.2.2.4. GENİŞ ZAMAN

“-Ar, -er, -ır, -ir,” ekleri eylemin geniş zaman çekimin yapan eklerdir. Biçim olarak bildirme, zaman olarak da geniş bir zaman dilimini ifade eder. Bu eklerde, üç zaman ifadesi bulunur:²³

1. her zaman
2. geçmiş zamanla şimdiki zamanı içine alan bir zaman
3. gelecek zaman

Hande’nin anlatılarında kullandığı geniş zaman ile örnekler ve geniş zamanın hangi zamansal değerler taşıdığı aşağıdaki örneklerle açıklanmaya çalışılmıştır.

Örnek 1. H 18 ---Bu kuzular da konuşmaz demiş. (Yalancı Çoban)

Bu tümcede her zaman aynı olan bir durumu yani kuzuların gerçek yaşamda konuşamadıkları için anlatıda da konuşamayacakları geniş zaman ekinin olumsuz biçimiyle karşımıza çıkmıştır. Çoban kuzuları her gün otlatmaya götürmekte ve yalnız olduğu için canı sıkılmaktadır. Burada “kuzular da konuşmaz” derken hem

²² ERGİN Muharrem, a.,g.,e., s. 322

²³ ERGİN Muharrem, a.,g.,e., s. 320

bilinen genel bir gerçeği dile getirmekte hem de bir tür şikayet ve sızlanma anlamı katmaktadır.

Örnek 2. H 42 ----Ben sana çorbayı yaptığım kokusu var demiş.

Dev'in karısına evde insan kokusu alıyorum diye sızlanması sonucunda karısı durumu düzeltmek için bu tümceyi söylemiştir.

Örnek 3. H 5----Pazara götür sat demiş. (Sihirli Fasulyeler)

Sihirli Fasulyeler anlatısının bu tümcesinde Hande, daha önceki tümcelerde annesi Cek'e ineği satmasını söylediği için burada bu eylemin daha sonra gerçekleştirileceğini belirtmek için bu zaman ekini kullanmıştır. Eylem gelecek zamanı içermektedir. Burada konuşma anında geniş zaman, gelecek zaman değeri taşımaktadır.

4.2.2.2.5. GELECEK ZAMAN

Gelecek zaman eki fiilin gelecek zaman çekimini yapar. Biçim olarak bildirme, zaman olarak gelecek zamanı ifade eder. Bu gelecek zaman belirli ve kesin gelecek zamandır. Günümüzde gelecek zaman eki “-ecek, -acak” biçimindedir.²⁴ Hande'nin gelecek zamanı kullandığı örnekler:

Örnek 1. E 3----*Bu kim?*

H 12----*Bu sihir yapıyo kızı güzelleştirecek % (Sindirella)*

Hande bu tümcede, soruyu yanıtlamak için gelecek zamanı kullanmıştır. Çünkü, soru olay gerçekleşmeden önce sorulduğu için Hande soruya göre yanıtlanmıştır. Bu tümcede, kızın o anda bakımsız, kirli ve çirkin olduğunu sihir yapanın güzelleştireceğini anlatmaya çalışmıştır. Kim sorusuna doğrudan yanıt veremediği için “*Bu sihir yapıyor, kızı güzelleştirecek.*” yanıtını kullanmıştır. Çocuk soruda sorulan cevabın yerine yaptığı iş ve o işin sonucunu söyleyerek muhatabın bu şekilde cevaplanabilmesini sağlıyor. Cevaptan söz konusu olanın bir sihirbaz veya peri olduğu anlaşılıyor.

Örnek 2. H 5----*Bende bu ağacı kesip saman yapacağım. (Kara Tavuk)*

Bu tümcede de Hande, işin gelecek bir zaman dilimi içinde yapılacağını ifade etmek için bu zaman kalıbını kullanmıştır. Yine bu tümcede, neden-sonuç ilişkisi dikkat çekmektedir. Saman yapma olayının gerçekleşmesi için öncelikle ağacın kesilmesi gerekmektedir. Bunu takip eden eylem saman yapmaktır. Kesmek ve saman yapmak arasında bir öncelik sonralık bağıntısı dikkat çekmektedir.

²⁴ ERGİN Muharrem, a.,g.,e., s. 325

4.3.ANLATILARDA KİŞİLER

Yavuz (2002) 'de masal kahramanları hakkında şöyle bir ifade görülmektedir. Masallar dil ve anlatımların akıcılığı, rengi, olayların olağan üstülüğü, kahramanların aklar-karalar, iyiler-kötüler gibi sade bir biçimde iki kutupta toplanmalarıyla, halk içinde haklı bir önem kazanmışlardır. Kahramanlar çoğunlukla cin, peri, deve, ejderha, cadı-karı, Keloğlan, arap, padişah, şehzade, vezir, yoksul kız, akıllı küçük oğlan genel tiplerdir.²⁵

Bizim ele aldığımız anlatılarda çocuğun kullanmış olduğu kahramanlarla ilgili ifadeler yukarıdaki alıntıda olduğu gibi gerçek ve gerçek üstü tiplerdir. Ancak, çocuğun kendi hayal gücünün yansımaları da anlatısında görülmektedir. Genellikle kahramanların doğrudan, fiziksel veya kişilik betimlemeleri yapılmasa da anlatı içerisinde kullanılan birtakım ifadeler bize kahramanlar hakkında bilgiler vermektedir. Bundan hareketle, anlatılardaki kahramanların betimlemeleri yine çocuğun kendi ifadelerinden yola çıkarak çözümlenmeye çalışılacaktır.

4.3.1. SİHİRLİ FASÜLYELER

Bu anlatıda, Cek, Cek'in annesi, Dev ve Dev'in karısı gibi 4 temel kahramandan bahsedilmektedir. Bunlar,

CEK: Annesinden çekinen, ama cesaretli, açgözlü bir anlatı kahramanıdır. Cek'in bu özelliklerini Hande'nin aşağıdaki tümcelerinden anlıyoruz.

“H 12--- *Evine vardığı gibi anneme ne dicem % diye gitmiş korka korka.*”

Tümcesinden Cek'in annesinden korktuğunu anlıyoruz.

“H 48 ----*O aldığı gibi paraları bulutta sihirli fasülyelerden inmiş.*“

“H 52 ----*Altın yumurta u sonra altın yumurtayla oda bitmiş.*“

“H 61 ----*Sonra harpa demiş ki uyah % uyan ↑ mihter ↑ uyan ↑ demiş uyanmış.*“

“H 62 ---- *Bunu aldığı gibi o u = (o) Cekin peşinden oda onun peşin = (peşinden) o onun peşinden Ce = (Cek) Cekin peşinden gitti.*”

Cek Dev'in iri cüssesinden korkmadan cesaretilice davranarak Dev'in evinden önce altın paraları sonra altın yumurtayı almıştır. Altın paralarla yetinmeyip altın yumurtayı almış, üstelik Dev'in evindeki harpı da almıştır. Bu tümcelerden Cek'in hem cesaretli hem de açgözlü bir yapıya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Anlatıda Cek karşımıza aşağıdaki ifadelerle çıkar.

“H 2-- *Ce=(Cek Cek) demiş.*”

“H 10-- *Sen bana ineği verirsen bende sana su sihirli fasülyeleri veririm demiş.*”

“H 23-- *Bugün sana yemek falan yok.*”

“H 33-- *Oğlu.*”

²⁵ YAVUZ Muhsine Hekimoğlu, *Masallar ve Eğitimsel İşlevleri*, Kültür Bakanlığı, Can Reklamevi Basın Yayın Ofset Matbaacılık, Ankara, 2002, s. 1-15

“H 62-- *Bunu aldığı gibi o u (o) Cekin peşinden oda onun peşin (peşinden) o onun peşinden Ce (Cek) Cekin peşinden gitti*”

CEK'İN ANNESİ: Sinirli, oğluna ceza veren bir kadın olarak karşımıza çıkar. Sürekli emreden, disiplinli bir annedir.

“H 22 ---- *Sora% git çabuk odana demiş.*”

“H 23 ---- *Bugün sana yemek falan yok.*”

Oğluna ineği satması görevini vermiştir. Fakat, oğlu ineği sihirli fasulyelerle değiştirdiği için hayal kırıklığına uğrayarak, oğluna yemek yememe ve odasına gitme cezası vermiştir

DEV: Herkese kötü davranan, emir veren, kocaman bir anlatı kahramanıdır. Yavuz'un da belirttiği gibi dev masallardaki bir yaratıktır. İri cüsseli, insan yiyen bir masal kahramanıdır.

“H 36 ----*Zorı insan kokusu alıyorum.*“

“H 37 ----*İster ölü ister canlı % çiğ çiğ yerim.*”

Bu tümcelerden Dev'in insan yiyebilecek kadar kocaman bir yapıya sahip olduğunu anlıyoruz. Ayrıca anlatının tümcelerinden çıkardığımız genel bir yargıda Dev'in herkese (Özellikle eşine) kötü davranmasıdır.

DEV'İN KARISI: Yardımsever, eşi tarafından sürekli ezilmiş korkak bir kişiliktir.

“H 38 ----*Demiş bu kocamın sesi çabuk ↑ fırla saklan demiş aceleyle*“

“H 39 ----*Burda % insan falan var mı demiş?*”

“H 40 ----*Yok demiş.*”

Tümcelerinde Dev'in karısı ve Cek arasında geçen konuşmalarda Dev'in karısının Dev'den çok korktuğunu, eşinden korkma pahasına da Cek'e yardım ettiğini görüyoruz.

4.3.2. BAS BANİ

BAS BANİ: Açgözlü, izinsiz tarlaya giren, yalancı ama bunun yanında zeki, dikkatli, duygusal bir anlatı kahramanıdır.

“H 2 ---- *Ha, o kralın havuç tarlasına gitmiş.↓*”

“H 4 ---- *O'da demiş ki, benim havuç tarlam bura =(burası)*”

“H 11 ----*Sonra bi % zil çalmış .*”

“H 16 ----*Birbirlerini sevmişler.*“

Bu tümcelerden Bas Bani'nin kralın havuç tarlasına girdiğini, benim tarlam diyerek yalan söylediğini, köpek onu kovalayınca bir eve sığınarak zeki bir davranışta bulunduğunu ve evin sahibi kızla birbirlerini sevmesinden duygusal bir anlatı

kahramanı olduğu anlaşılmaktadır. Bas Bani karakteri anlatıda aşağıdaki tümcelerde geçmektedir.

“H 1---- *Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur saman içinde bir Bas bani varmış.*”

“H 2 ---- *Ha, o kralın havuç tarlasına gitmiş.*”

BAS BANİ’NİN KARISI: Duygusal, yardımsever, kararlı bir anlatı kahramanıdır.

“H 13 ----*Bas Baniyi içeriye almış.*”

“H 14 ----*Onlar aşık olmuş*”

“H 20 ----*Sonra, o evlenmişler.* “

“H 21 ----*Annesi babası demiş ki ↑ napyosun? % “*

“H 22 ----*Evleniyoruz demişler.*”

“H 23 ----*Sonra kızmış babası demiş ↓ çabuk ↑ eve demiş.*”

“H 24 ----*Oda =(orada) ikisi de saklanmış.*”

Kızın Bas Bani’yi eve alması onun yardımseverliğini göstermektedir. Aşık olmaları duygusallığını, kızın ailesinin tepkisine rağmen evlenmeleri de onun kararlılığını göstermektedir.

ANNE VE BABA: Koruyucu ve duygusal aynı zamanda ceza veren anlatı kahramanlarıdır.

“H 21 ----*Annesi babası demiş ki ↑ napyosun? % “*

“H 22 ----*Evleniyoruz demişler.*”

“H 23 ----*Sonra kızmış babası demiş ↓ çabuk ↑ eve demiş.*”

Tümcelerinde, kızın anne ve babasının, kızlarının Bas Bani’yle evlenmesine karşı çıkmaları onların koruyuculuğunu ve kızın izinsiz evlenmesi sonucunda gösterdikleri tepki duygusal yönlerini göstermektedir. Belki de Hande, kendi anne ve babasının tavırlarından da anlatıdaki babaya böyle bir kişilik yüklemiş olabilir.

“H 24 ----*Oda =(orada) ikisi de saklanmış.*”

“H 25 ----*O evi üfürmüş % — üfürmüş— ev yıkılmamış ama.Θ”*

Tümcelerinden de kızın babasının onların evlenmesine sinirlenip onların evini üfürerek yıkmaya çalışması ceza veren bir karakter olduğunu göstermektedir.

KÖPEK: Emirleri yerine getirmeye çalışan, tarlayı koruyamayan saldırgan bir anlatı kahramanıdır.

“H 7 ----*Onun köpeği onu peşine saldırmış saldırmış.—“*

“H 8 ----*Köpek yorulmuş.*”

Köpeğin, Bas Bani’ye kralın emriyle saldırması ve takip etmesi onun söz dinleyen ve kararlı bir kahraman olduğunu göstermektedir.

KRAL: Otoriter, sinirli, hoşgörülü olmayan cezalandırıcı bir kahramanıdır.

“H 6 ----*Sonra kral↑ gelmiş demiş ki kral ↑ benim havuç tarlamızda napyyon? %*”
“H 7 ----*Onun köpeği onu peşine saldırmış saldırmış.—*“

Tümcelerinden Bas Bani'nin, kendi havuç tarlasına girdiğini görünce sinirlenen kral, onu cezalandırmak için peşine köpeğini takan otoriter bir kahraman bir yapıya sahiptir.

4.3.3. YALANCI ÇOBAN

YALANCI ÇOBAN: Şakacı, yalancı, sürekli eğlenmek isteyen bir kahramandır.

“H 16 ----*Bir gün yalancı çobanın canı sıkılmış.**”
“H 19 ----*E buldum↑mahalleye bi% yalan a=(atayım) yalan ya=(yalan) atıyım%
demiş ki, yetişin ↑ doslar % yetişin ↑ kurtlar sareye % saldırdı demiş.*”
“H 28 ----*Demiş ki yetişin doslar % yetişin ↓ kurtlar saraya % saldır .*”

Bu tümcelerden Yalancı Çoban'ın canı sıkıldığı zaman yalan söyleyerek kötü şakalar yapan bir anlatı kahramanı olduğu görülmektedir. Yaptığı şakalarla kendisini de eğlendirmeye çalışmaktadır.

KÖYLÜ DEDE: Olgun, öğüt veren, bir kişidir.

“H 37 ----*Demiş ki, yalan atma ↑ gelir başına demiş.*“

Tümcesinde köylü dedenin anlatının sonunda ortaya çıkıp bu atasözünü söylemesi öğüt veren bir karakter olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca, olgun bir kişi olduğu yaşlı olmasından anlaşılmaktadır.

4.3.4. KURT İLE LEYLEK

LEYLEK: Sinirli, akıllı, ders veren bir kahramandır.

“H 3 ----*Kurt ↑ yerken oda sinirli sinirli— oturmuş—*“
“H 24----*Çünkü ↑ uzun tabakmış.*”

Kurt, Leyleği yemeğe davet ettiğinde düz tabakta ikramda bulunduğu için Leylek yemeği yiyememiş ve sinirli sinirli oturmuştur. Leylek'te Kurt'u yemeğe davet etmiş o da uzun tabakta ikramda bulunarak Kurt'a dersini vermiştir.

KURT: Kötü, sinisi, kurnaz, sinirli bir kahramandır.

“H 3 ----*Kurt ↑ yerken oda sinirli sinirli— oturmuş—*“
“H 24----*Çünkü ↑ uzun tabakmış.*”
“H 22 ----*Sora % oda sinirli sinirli oturmuş.*”

Kurt Leylek'i düz tabakla ikramda bulunması onun kurnaz bir kahraman olduğunu göstermektedir. Leylek'in intikamından sonra da Kurt'ta sinirli davranışlar sergilemiştir.

4.3.5. ÖKÜZ OLMAYA ÖZENEN KURBAĞA

KURBAĞA: Başkalarına özenen, inatçı bir karakterdir.

“H 7 ---- *Kendine bakmış, kendininki kendisi küçük, öküz şişman*Θ”

“H 8 ---- *Sorada % şişmiş— şişmiş— şişmiş— şişmiş demiş ki öküze benzedim mi?*

“H 9 ---- *O'da =(onlarda) demişler hayır—“*

“H16---- *Sora % gine % şişmiş—şişmiş— şişmiş— patlamış—“*

Bu tümcelerden de anlaşıldığı gibi kurbağa öküz gibi olmaya çalışmış, bu inadından dolayı patlayarak ölmüştür.

KİRPİ, FARE, KAPLUMBAĞA: Öğüt veren ve kurbağanın öküze benzeyip benzemediğini söyleyen anlatı karakterleridir.

“H 10 ----*Şişmiş, şişmiş, şişmiş, şişmiş— demişler ki öküze, öküz oldum mu?”*

“H 11 ----*Hayır— demişler—“*

Bu kahramanları öğüt verdiklerini masalın aslından öğrenilmiştir. Bu tümcelerden onların kurbağanın sorduğu soruya verdikleri yanıtı öğrenmekteyiz.

4.3.6. KÖPEK İLE HIRSIZ

KÖPEK: Cesur, koruyucu, söz dinlemediği için başına kötü şeyler gelen bir kahramandır.

“H 3 ---- *Sorada % köpek karanlığa ovalamış % Hayla % gelmemiş ↓*”

“H 4 ---- *Dağ başına çıkmış. Hav —havv— ↑ demiş—* ”*

“H 10 ----*Onu imm Θ Pişirmiş yemek yiyer % tam yiyicek % tam....”*

“H 11 ----*Yi % yemiş. Sora % kışlıklarını = (kılçıklarını) atmış.”*

Köpeğin karanlıkta havlayıp sonra da dağa çıkması cesaretli olduğunu, hırsız tarafından pişirilip yenilmesi başına kötü şeyler geldiğini göstermektedir.

HIRSIZ: Kötü ve acımasız birisidir.

“H 10 ----*Onu imm Θ Pişirmiş yemek yiyer % tam yiyicek % tam....”*

“H 11 ----*Yi % yemiş. Sora % kışlıklarını = (kılçıklarını) atmış.”*

“H 13 ----*Dağa çıkmışlar o insanları da yemiş o hızla Θ % açmış.”*

“H 30 ----*O çocuğu bir hızla % gelmiş.”*

“H 32 ----*Sora % onu eve ipe bağlamış sınıksı hem de.”*

Bu tümcelerden de anlaşıldığı gibi hırsız, acımasız bir kişidir. Önce köpeği ve sahiplerini yemiş, sonra bir çocuğu kaçırmıştır. Hırsız karakteri anlatıda karşımıza aşağıdaki tümcelerdeki gibi çıkmıştır.

“H 5 ----*Bi insan gelmiş.* “

“H 6 ----*O’da hırhızmış*”

4.3.7. ÖRDEĞİN MACERALARI

ÖRDEK: Macerayı seven, duygusal, masum, öz güvene sahip bir kahramanıdır.

“H 14 ----*Demiş ki uçurtma uçuruyorum demiş* Θ “

“H 15 ----*Sora % yüzmeye çalışmış.* “

“H 16 ----*Yüzü =(yüzen) kurba % demiş ki napıyosun? yüzemedim demiş—* Θ “

“H 17 ----*Sora % üzgün üzgün durmuş—* “

“H 18 ----*Kuş demiş ki nap = ↓(naptın?) n’oldu? Demiş.* “

“H 19 ----*Oda hiç seslenmemiş ↓ —* “

Ördeğin yüzmeye çalışması kararlılığını, yüzemedim demesi öz güvenini, üzgün durması duygusallığını, arkadaşını sorusuna yanıt vermemesi masumiyetini göstermektedir. Yine ördeğin yüzmeye çalışmasından, uçurtma uçurmasından macerayı sevdiği anlaşılmaktadır.

4.3.8. SİNDİRELLA

SİNDİRELLA: Duygusal, sabırlı, paylaşımcı bir karakterdir.

“H 2 ----*Sindirella \uparrow bi % gün sıcak sobanın yanına oturup ağlamaya başlamış—* “

“H 4 ----*S Sora % Sindirellaya demişler ki Sindirella gel hayakkabımı % giydir demişler.*”

“H 5 ----*Şunu yap demişler ↓ —* “

Sindirella’nın ağlaması duygusallığını, kardeşlerine hizmet etmesi sabırlılığını göstermektedir. Ayrıca evini üvey annesi ve üvey kız kardeşleriyle paylaşmıştır. Hande, Sindirella karakterini anlatıda aşağıdaki tümcelerle örneklendirmiştir.

“H 2 ----*Sindirella bi gün sıcak sobanın yanına oturup ağlamaya başlamış.*”

“H 3 ----*Hap (hep) evin e hizmetçisi oymuş.*”

“H 12----*Bu sihir yapıyo kızı güzelleştirecek .*”

“H 27----*Demişler ki bu buda kim böyle güzel? şaşırmışlar annesi ablası.*”

ÜVEY ANNE VE ÜVEY KIZ KARDEŞLER: Ayrımcı, kötü davranan, açgözlü, paylaşmayı sevmeyen bencil insanlardır.

“H 6 ----*Sindirellaya yordurmuşlar % —* “

“H 7 ----*Sindirella o zaman herkez % baloya gitmiş.* “

“H 8 ----*Demişler ki şu saçımı süpür demiş ...sür* “

Üvey anne ve üvey kız kardeşler Sindirella'yı kendi evinde hizmetçi gibi kullanmışlardır. Üvey anne onu baloya götürmeyerek kızları arasında ayırım yapmıştır.

4.3.9. UĞUR BÖCEĞİ

UĞUR BÖCEĞİ VE YAVRUSU: Sabırlı, duygusal, koruyucu, çaresiz, paylaşımcı bir kahramandır. Yavrusu da sürekli ağlayan bir bebektir.

“H 4 ----*Sora % anne yavrunun uğur böceği ise çok ağlıyormuş—* “

Uğur böceğinin yavrusu sürekli ağladığı için anlatının sonuna kadar uğur böceği susmasını beklemiştir. Bununla birlikte uğur böceği arkadaşlarından da yardım almıştır. Hande, anlatıda uğur böceği ve yavru karakterlerini aşağıdaki tümcelerle aktarmıştır.

“H 2 ----*Bi tane uğur böceği varmış.*”

“H 3 ----*O, anne, yavru bi de uı çocuk yavrusuymuş.*”

“H 4 ----*Sora anne yavrunun uğur böceği ise çok ağlıyormuş.*”

EŞEK ARISI İLE BAL ARISI : Yardımsever, özgüvene sahip, duygusal, paylaşımcı, iyi masal karakterleridir.

“H 6 ----*Eşek arısı gelmiş.* “

“H 7 ----*Şarkılar söylemiş ama * daha çok ağlamış.* “

“H 11 ----*Sora % da bal arısı gelmiş—* “

“H 14 ----*Sora % da o demiş ki bi % bı = (bıçak) kaşık bal ver o suzar%* “

“H 34 ----*Herkez % her ne uğur böceği ise ondan özür dilemiş ↓* “

Eşek arısı şarkı söylemesine rağmen, bal arısı bal vermesine rağmen bebek ağlamaya devam etmiştir. Ayrıca onlar, bebeği susturamadıkları için anlatının sonunda uğur böceğinden özür dilemişlerdir. Bu güzel davranış özgüvene sahip olduklarını göstermektedir.

ÖRÜMCEK: Yardımsever, becerikli, paylaşımcı bir karakterdir.

“H 19 ----*O daldan o dala o daldan o dala ağ yapmış.—* “

“H 21 ----*Sora % beşik yapmış.* “

“H 23 ----*Koymuş ve bebeği orda mışıl mışıl — uyumuş.* “

Bu tümcelerde örümcek yavrunun susmasına yardım etmek için daldan dala ağ ve beşik yapmıştır. Bu davranış onun hem becerikli hem de yardımsever bir kahraman olduğunu göstermektedir.

4.3.10. KARA TAVUK

KARA TAVUK: Koruyucu, çaresizlik içinde olan bir annedir.

“H 7 ----*Sen bu ağacı keserken ≈ be ne yaparım ? ↑ demiş* “

“H 10 ----*Ama kara tavuksa onu hiç vermemiş—* “

Kara Tavuk ilk tümcede çaresiz sonraki tümcede de yavrularını korumaya çalışan bir annedir. Kara Tavuk anlatı karşımıza aşağıdaki tümcelerde çıkar.

“H 3 ----**Kara Tavuk** bir gün ağacın hı kovuğuna yuva yapmış.”

“H 7 ----*Sen bu ağacı keserken **be** ne yaparım ? demiş*”

TILKI: Kötülük yapan, şantajcı, menfaatçı, kurnaz bir karakterdir.

“H 4----*Tilki de demiş ki herkes saman yapıyo %.* “

“H 5----*Bende bu ağacı kesip saman yapacağım.* “

“H 8----*Yavrularımı verir=(verirsen) sen bana yavrularının bir tanesinin verirsen.* “

Bu tümcelerde tilki mefaatleri uğruna ağacı kesmek için Kara Tavuk’a şantaj yapmaktadır. Tilki karakterini Hande aşağıdaki tümcelerle anlatmıştır.

“H 4----**Tilki** de demiş ki herkes saman yapıyo.”

“H 5 ----**Bende** bu ağacı kesip saman yapacağım.”

“H 7 ----**Sen** bu ağacı keserken *be* ne yaparım ? demiş”

“H 15----**Onun** bi baltası bile yok kessem için.”

KARGA: Cesur, akıllı, yardımsever bir anlatı kahramanıdır.

“H 12 ----*Sora % yavrularından birini veriyormuş ki ne,* “

“H 13 ----*Karca = (karga) çıkmış ki ↑ demiş ki ↑ Θ*”

“H 15 ----*Onun bi % baltası bile yok kessem % için.* “

“H 19 ----*Ve gagastıyla burnuna dokunmuş.*”

“H 20 ----*Hemen onun burnunu tutmuş demiş ki* “

Anlatını bu tümcelerinde de karganın karakteristik özellikleri olan yardımseverliği, cesareti ve akıllılığı görülmektedir.

“H 18 ----**Karga** yaklaşmış.”

“H 21 ----**Benim dedem** sana n’aptı? ki demiş. “

Tüm anlatılarda, anlatı kahramanlarının doğrudan fiziki betimlemesine rastlanılmamaktadır. Ancak çocuk, anlatı içerisinde “H 8---*Demiş ki oo ↑ — İneğinde ne kadar ↑ güzelmiş.*” örneğinde de görüldüğü gibi bir takım özellikleri anlatmaya çalışmıştır.

Hande anlatıların temel kişilerin isimlerini söyleyerek başlamıştır. Temel kişilerin isimlerinin anlatının başında geçmesi anlatı hakkında ipucu verir. Örneğin, Sihirli Fasulyeler anlatısında anlatının kahramanı olan Cek (*Ce= Cek demiş.*), Bas

Bani anlatısında Bas Bani (*Bir varmış bir yokmuş evvel zaman içinde kalbur saman içinde bir Bas Bani varmış.*), Yalancı Çoban anlatısında Yalancı Çoban (*Bir gün Yalancı Çobanın canı sıkılmış.*), Kurt ile Leylek anlatısında yine anlatı kahramanları olan Kurt ile Leylek *Kurt bir gün leyleği evine çağırmış.*, Öküz Olmaya Özen Kurbağa anlatısında Kurbağa (*Öküz, öküz kurbağa bakmış öküze.*), Köpek ile Hırsız anlatısında Köpek (*Bir gün köpek, um insanlar çarşıya çıkmış.*), Ördeğin Maceralarındaki Ördek (*Ördek bişey görmüş.*), Sindirella anlatısında yine Sindirella (*Sindirella bir gün sıcak sobanın yanına oturup ağlamaya başlamış.*), Uğur Böceği anlatısında Uğur Böceği (*Bi tane uğur böceği varmış.*) ve Kara Tavuk anlatısında da Kara Tavuk (*Kara Tavuk bir gün ağacın kovuğuna yuva yapmış.*) anlatılarının ilk tümceleri olmuştur.

Anlatıların akışı içinde kişilerde değişiklikler bulunmaktadır. Örneğin, Sihirli Fasulyeler anlatısında Hande, Cek'in annesine anlatımın devamında Cek'in büyükannesi demektir. Yine aynı anlatıda Hande, Dev'in karısına anne demektir. Uğur böceğinin yavrusu için Hande öncelikle “*yavru, çocuk, bebek*” olarak kullanmıştır. Hande anlatımı yaparken anlatıyı unutması, heyecanlanması ya da kurgudaki yetersizlikten dolayı bu tür değişikliklere başvurmuştur.

5. ANLATILARIN ALTYAPISAL (MICROSTRUCTURE)İNCELENMESİ

Anlatılarda genel olarak ya çocuğun daha önceden bildiği, kendisine anlatılan ya da okunan masallar veya çocuğun kendi hayal dünyasında oluşturduğu ve gerçekte ilişkilendirmediği birtakım olaylar yer almaktadır. Çocuğunun bunları dile getirirken kendine özgü bir anlatım şekli vardır. Zaten birebir büyüklerin kendisine anlattığı masalları yine büyüklerin ifadeleriyle anlatmasını beklemek pek doğru olmaz. Bu nedenle bu bölümde, Hande'nin anlatılarındaki sözceleri genel yapısından hareketle yapısal, dizimsel ve anlamsal olarak incelenmeye çalışılacaktır.

5.1. DOĞRUDAN ANLATIM

İfade edilmek istenen duygu ve düşüncenin anlatan kişinin ağzından doğrudan anlatılmasıdır. Hande dinlediği masalları kendine göre yorumlayarak ilk ağızdan anlatmıştır. Aslında burada onun dili nasıl kullandığını, kurduğu tümcelerden anlayabilmekteyiz.

H 8-- *Demiş ki ooo İneğinde ne kadar güzelmiş. (Sihirli Fasulyeler)*

Anlamsal olarak, cücenin ineği çok beğendiğini ifade etmek için “ooo” diyerek anlatıya heyecan katıyor. Yapısal ve dizimsel olarak da “*Demiş ki*” ana tümcesini “*İneğinde ne kadar güzelmiş*” yan tümcesine bağlamıştır. Yan tümceciğin yüklemi isim soylu olan “*güzel*” sözcüğüdür. Dizim sırasında “ki” ekiyle iki tümce birbirine bağlanmıştır. Tümcede özne “*inek*”, yüklem “*demiş ve güzelmiş*”

belirteçte “*ne kadar*” sözcüğüdür. Tümcede sözcüklere eklenen eklerin hepsi de çekim ekleridir.

H 4-- *Bu inek süt vermiyo (Bu inek süt vermiyor.) (Sihirli Fasulyeler)*

Anlamsal olarak olumsuz bir tümcedir. Tümcenin yapısı basittir. “*Bu inek*” sözcük öbeği sıfat tamlamasıdır. Adın yalın durumunu “*inek ve süt*” sözcükleri oldukça iyi örneklemektedir. Dizimsel olarak bu tümce de özne “*bu inek*”, belirtisiz nesne “*süt*”, yüklem olarak da “*vermiyor*” sözcükleri kullanılmıştır. Bu tümcede yapım eki kullanılmamıştır. Ek eylemin aldığı şimdiki zaman eki “*-yor, -yo*” şeklinde kullanılmış ve konuşma dilini yansıtmıştır.

H 22 --*Sora git çabuk odana demiş. (Sihirli Fasulyeler)*

H 23 --*Bugün sana yemek falan yok. (Sihirli Fasulyeler)*

H 24--*İ.Sabah olduğu zaman bir bakmış ki sanki yeşillikmiş ortalık.(Sihirli Fasulyeler)*

Birinci tümcede annesi Cek’e odasına gitme cezası vermiştir. “*Bugün sana yemek yok*” diyerek cezayı tamamlamıştır. Daha sonra da Hande “*u*” deyip bir süre bekleyerek tümceyi sabaha bağlamıştır. Buradan Cek’in cezası Hande’nin açıklamalarına göre bir gün sürmüştür. Bu tümcelerde zamansal bir kayma vardır. Fasulyenin uzadığını ifade edebilmek için “*sanki yeşillikmiş ortalık*” demiştir. “*-miş*” burada kesinlik ifade ediyor, biçimsel olarak sözcüklerin dizilişi uygun bir anlatım olduğunu gösteriyor. Birinci tümcede anlamsal olarak emir bildiren bir tümce, yapısına göre de bileşik bir tümcedir. Eylem kökenli bir tümce olup, “*odan(a)*” sözcüğü de adın yönelme durum ekini almıştır. İkinci tümce de Hande, anlamına göre olumsuz, yapısına göre basit bir tümce kumuştur. Sözcüklerin dizilişi kurallı ve eylemine göre de isim tümcesidir. “*sana*” sözcüğüyle adın yönelme durum ekini kullanmıştır. Yiyecek türlerini ifade etmek için aklına gelen ilk sözcükten (yemek) sonra tümünü kapsayan (falan) bir ifade kullanmıştır. Son tümce de anlamı önceki tümcelerle ilişkilendirmek için “*u*” demiştir. Tümce anlamına göre olumlu, yapısına göre bileşik, eylemine göre fiil, dizilişine göre de devriktir.

H 48--*O aldığı gibi paraları bulutta sihirli fasulyelerden inmiş. (Sihirli Fasulyeler)*

Cek burada yanlış bir davranışta bulunarak devin paralarını izinsiz alıp kaçmıştır. Hande, Cek’in yerini o zamirini kullanmıştır. Tümcenin anlamında öğelerin dizilişinden kaynaklanan anlamsal bir karışıklık vardır. Tümce anlamına göre olumlu, yapısına göre bileşik, eylemine göre fiil tümcesidir. Tümcede, Adın ayrılma durum ekini “*fasulyelerden*”, adın bulunma durum ekini de “*bulutta*” sözcüklerinde kullanmıştır. Ayrıca “*sihirli fasulyeler*” sıfat öbeğidir.

H 56 -- *Sonra leğenin altına saklanmış. (Sihirli Fasulyeler)*

Hande anlatının bu kısmında anlatının gerçeğinde “*bakır tencere altına*” demesi gerekirken “*leğenin altı*” demiştir. Anlatıda aklına gelmeyen bazı kısımları anlatırken gerçek nesnelere benzerlerini kullanarak anlatının akıcılığını sağlamıştır.

Tümce olumlu bir tümcedir. Söz dizim açısından bu tümcede “saklanmış” sözcüğü yüklem, “leğenin altına” sözcüğü yer bildiren dolaylı tümleçtir. Tümcede zaman bildiren ögede “sonra” sözcüğüdür. Biçimbilim yönünden bu tümcede, “leğenin altı” sözcük öbeği isim tamlaması görevindedir. Aynı zamanda “altına” sözcüğünün yapısında adın yönelme durum eki “-e” bulunmaktadır. Tümcenin öğelerinin aldığı ekler çekim ekleridir. “leğen-in, altı-na”

H 2 -- *Ha O kralın havuç tarlasına gitmiş. (Bas Bani)*

Bu tümcede Hande, “ha” diyerek hatırladığını heyecanı ile birlikte ifade ediyor. Ayrıca, “o” adılı da Bas Bani’nin yerine kullanılmıştır. Anlamsal olarak bu tümce Hande’nin kendi anlatımlarından oluşan doğrudan bir anlatımı içeriyor. “Ha” sesi ünlem ifadesidir. Tümcenin yapısı basittir. Tümcenin öznesi “o”, yüklemi “gitmiş”, yer bildiren dolaylı tümleci “kralın havuç tarlası” sözcük öbekleridir. Ayrıca, “tarlasına” sözcüğü adın yönelme durum ekini almıştır. Tümcedeki ekler, sözcüklerin anlamlarını değiştirmedikleri için çekim eki kullanılmıştır. “Kral-ın” sözcüğüne eklenen ek, iyelik ekidir. Anlamsal olarak sözcüğe, belirttiği şeyin kime ait olduğunu gösterir.

H 4 --*O’da demiş ki, benim havuç tarlam bura (burası) (Bas Bani)*

H 5 --*Yok canım demiş. (Bas Bani)*

H 6 --*Sonra kral gelmiş demiş ki kral benim havuç tarlamızda napyyon? (Bas Bani)*

Birinci tümcede Hande, anlatımın başlangıcında hemen olayı anlatıyor. Anlatıya “bir varmış bir yokmuş...” diyerek başlıyor. H 4 ‘e kadar tümceler arasında anlamsal bir bağlantı bulunmaktadır. Bas Bani’yle o kişi arasında bütünlük var, sonra kral anlatıya dahil oluyor ve konu değişiyor. Hande’nin ilk tümcesi, anlamına göre olumlu, yapısına göre bileşik, eylem tümcesi ve devrik bir yapıya sahiptir. Tümce “-ki” birimiyle bağlamıştır. “benim havuç tarlam” sözcük öbeğinde sahiplik sıfatının kullanımına ve “havuç tarlam” öbeğiyle de isim tamlamasının kullanımını görüyoruz. İkinci tümce de, anlamsal olarak olumsuz bir yapının kullanımına örnektir. Son tümcede Hande, anlatmak istediği ifadeyi sözcüklerin dizimini yanlış yaptığı için anlamda tam olarak belirgin değildir. İçi içe girmiş birden fazla tümce kullanmıştır. “Kral gelmiş, kral demiş...” Ayrıca bu tümcede ses düşmesinin örneğini “napyyon” sözcüğünde görmekteyiz. “Tarlamızda” sözcüğünde Hande adın bulunma durum ekini kullanmıştır.

H 17 -- *Sihirli annem gibi uee aşık oldular. (Bas Bani)*

Bas Bani’nin aşık olmasını izlediği Sihirli Annem dizisinde yapılan sihiirlere benzeterek anlatımı yönlendirmiştir. *Sihirli annem gibi* sözcük gruplarından sonra anlatımı unutmuş olsa gerek ki ya da farklı bir durumu (*aşık olma*), fazla tanımadığı, kişilere anlatacağından dolayı değişik duygulara kapılmış olması muhtemeldir. Sihirli Annem gibiden sonra kullanılan, “uee” gibi sadece sözcük anına ait ifadeler çocuğu o anki içinde bulunduğu duyguları açığa vurmaktadır. Anlamsal yönden, tümcenin anlamı olumlu ve doğrudan anlatımdır. Bu tümcede “*Sihirli anne*” sözcük öbeği sıfat tamlamasıdır. “*gibi*” sözcüğü de edat görevindedir. Tümcenin yüklemi “*aşık olmak*” sözcük öbeğidir. Tümcenin yüklemine çoğul eki alması öznesinin de çoğul bir

sözcük olması “onlar” sonucu çıkar. Adın yalın durumu bu tümcede kullanılmıştır. “Anne” sözcüğünün sonuna eklenen “-m” iyelik eki de sözcüğe sahiplik anlamı katmıştır.

H 20 -- *Hemen tüfeklerini alıp gitmişler. (Yalancı Çoban)*

Yalancı Çoban anlatısının bu tümcesi Hande'nin doğrudan kendi tümcesidir. Anlamı göre olumludur. Çocuk kendi ürettiği bu sözceyle dinleyen üzerinde olayın çabucak gerçekleştiği izlenimi uyandırıyor. Bunu da hemen zaman belirteci ile yapıyor. Tümcenin öğeleri, öznesi “onlar”, yüklemi “gitmişler”, bağ fiili “alıp”, zaman bildiren belirteci “hemen” ve nesnesi olan “tüfeklerini” sözcükleridir. Nesne görevinde olan “tüfek-ler-i-ni” sözcüğü, sırasıyla çoğul eki, iyelik eki ve belirtme durum ekidir. “Almak” eyleminin kökü olan “al” sözcüğüne bağ fiil eki “-ıp” eklenmiştir. Sözcüklere eklenen ekler sözcüklerin anlamlarını değiştirmede için çekim eki görevindedir. Tümcenin yüklemine çoğul ek alması gizli öznesinin de çoğul eki aldığı “onlar” gösterir.

H 37 --*Demiş ki, yalan atma gelir başına demiş. (Yalancı Çoban)*

Bu tümceyi söyleyen köylü bir dededir. Hande'nin zihin dünyasının geliştiğini görebilmekteyiz. İzlediği filmlerden, çevresindeki olaylardan etkilenmiş olsa gerek ki La Fonten (La Fontaine) anlatılarında olduğu gibi anlatı sonunda insanlara ileti vermeyi amaçlamıştır. Belki de yakın çevresinden duyduğu bir atasözünden “*Gülme komşuna gelir başına, Yalancının mumu yatsıya kadar yanar,...*” etkilenmiş olması da muhtemeldir. Tümce anlamına göre olumlu, bütüncenin tamamına göre değerlendirildiğinde parçanın sonuna göre söylenmiş uygun bir tümcedir. Anlatının sözcük türleri , isim “yalan, baş”, eylemleri “gelir, demiş, atmak” biçiminde örneklendirebiliriz. Adın yönelme durum ekini “başına” sözcüğü almıştır. Anlatılarda genellikle kullanılan ve eylemlere eklenen “-mış” birimidir. Hande burada başkalarının olası tümcelerini aktarırken bu birimi sıkça kullanmıştır. Bu tümcede geniş zamanın kullanımını da görmekteyiz.

H 1 -- *Kurt bi gün leyleği evine çağarmış. (Kurt ile Leylek)*

Burada da tipik bir masal tümcesi görülmektedir. Bir giriş tümcesidir. Anlamına göre olumludur. Öğeleri yönüyle, birçok öge içermektedir. Tümcenin yüklemi “çağarmış”, öznesi “Kurt”, zaman belirteci “bi gün”, nesnesi “leyleği” yer bildiren tümlecisi “evine” sözcükleridir. Yüklemde sonda olması nedeniyle kurallı bir tümcedir. Tümcenin nesnesi olan “leyleği” sözcüğü sonuna eklenen iyelik eki sözcüğü yumuşatmıştır. “evine” sözcüğü de “ev” köküne, “i” iyelik eki eklenmiş, “ne” sesinin “n” sesi kaynaştırma ve “i” sesi de belirtme durum eki olarak kullanılmıştır. “çağırma” eylemi anlatı zamanı olan -miş’li geçmiş zaman eki olarak kullanılmış ve olayın geçmişte olduğunu bize anlatır. Çağırma eyleminin çağırma şeklinde kullanılmasıyla “a” , “i” ‘ya dönüşmüştür. Ancak bunun sistematik olup olmadığı tespit edilmemiştir. Sözcüklere eklenen ekler anlamlarını değiştirmede için çekim eki olarak kullanılmıştır.

H 2 --*Düz kaba koymuş. (Kurt ile Leylek)*

Hande'nin bu tümcesi, anlatının tamamına bakmadan dikkate alırsak oldukça düzenli, kurallı ve anlamlı gibi gözükse de anlatının ilk tümcesi ve bundan sonra gelen tümceyle anlamsal olarak bağlantı yoktur.

H 10--*Sora bir çocuk annesi babası, babasını konuşuyorlarmış. (Kurt ile Leylek)*

H 11--*Sora bir dede mi? Anne anneyle baba, çocuk sora babası çarşıya gidiyomuş muş. (Kurt ile Leylek)*

H 12 --*Sorada onu o ikisi uğurlamaya gitmişler. (Kurt ile Leylek)*

Hande'nin hayal gücünden gelen uydurma sözceleri oldukça karmaşıktır. Masalı anlatırken Hande, H 9 'a gelince ne anlatacağını unutmuş ve masalla ilgisiz bu üç tümceyi söylemiştir. Daha sonra ise tümceler sor cevap biçiminde tamamlanmıştır. Ama tümcenin anlamı oldukça karmaşıktır. Konuşanlar ya da konuşulanlar tam olarak belli değildir. Her üç tümcenin başlangıcının aynı olması Hande'nin aslında anlatıdan koptuğunu gösterir. İkinci tümcede anlamsal olarak tümcenin yönü değişmiş, anlatmak istediği şey daha da karmaşık bir yapıya bürünmüştür. Anlatının kopukluğunu ispatlayan son tümce bir öncekilerle anlamsal olarak ilişkili değildir. Birinci ve üçüncü tümceler de özne-yüklem uyumu açıkça görülebilmektedir.

H 7 --*Kendine bakmış, kendininki kendisi küçük, öküz şişman (Öküz Olmaya Özenen Kurbağa)*

Hande bu masalı kitaptaki resimlere bakarak anlatmıştır. Kitapta suyun kenarında duran kurbağanın suya yansması vardır. Öküz olmaya özenen kurbağa suya bakarak şişmeye başlamıştır. Burada kurbağa suyu sanki bir ayna gibi kullanarak öküzle kendini kıyaslamıştır. Tümceye başlarken "*kendininki*" demiş fakat bu yanlışlığı daha sonraki sözcükle düzeltmiştir.

H 10-- *Şişmiş, şişmiş, şişmiş, şişmiş demişler ki öküze, öküz oldum mu? (Öküz Olmaya Özenen Kurbağa)*

Resimlerde gördüğü kurbağanın daha çok şiştiğini ifade edebilmek için "*şişmiş*" sözcüğünü dört kez arka arkaya kullanmıştır. Anlatının devamında olan tümce, "*öküz oldun mu?*" diye düzeltilebilir. Tekrarlar Hande'ye zaman kazandırmıştır.

H 9 -- *Dağın başında yatak arıyormuş. (Köpek ile Hırsız)*

Bu tümcede, Hande kendi sözcüklerini kullanarak anlatımın doğrudan olmasını sağlıyor. Tümce anlamına göre olumlu fakat sözcüklerin kullanımda ve anlam bütünlüğünde karışıklık vardır. Hande'nin bu tümcesinde "*yatak arıyormuş*" biçiminde değil de "*yatacak bir yer arıyormuş*" demesi anlam bütünlüğü sağlayacaktı. *Dağın başında*" değil de "*dağın başında*" demesi gerekirdi. Tümcenin sözdizimi sırasıyla, yer bildiren tümleç "*dağın başında*", belirtisiz nesnesi "*yatak*", yüklemi "*arıyormuş*" sözcükleridir. Tümce sözcüklerin dizilişi yönünden kurallı tümcedir. Tümcenin "*dağ-ı-nın*" sözcüğünün sırasıyla kök, tamlayan ekinin birleşmesiyle meydana delmiştir. "*baş-ı-n-da*" sözcüğü de sırasıyla kök, iyelik eki,

kaynaştırma sesi ve bulunma durum ekini almıştır. “*Yatak*” sözcüğü de “*yatmak*” eylemine eklenen “-ak” ekiyle isim haline dönüşmüştür. Tümcenin yüklemi olan sözcük “*arıyormuş*” geçmişte başlayıp devam eden bir eylem olduğunu anlatmaktadır. Buradaki biçimsel ve anlamsal karmaşa çocuğun bunu anlık olarak uydurduğunun veya hayalinde canlandığına bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

H 10 --*Onu imm Pişirmiş yemek yiyer tam yiyicek tam....(Köpek ile Hırsız)*

H 11 --*Yi yemiş. Sora kışlıklarını (kılçıklarını) atmış. (Köpek ile Hırsız)*

Bu iki tümce anlatının başı ve sonuyla ilgisizdir. Hande burada masalı unutmuş olsa gerek ki arada başka tümceleri kullanmıştır. İki tümce arasındaki ilişkiyi, ikinci tümcedeki “*kışlıklarını*” sözcüğünü “*kılçıklarını*” diye yorumlarsak bağlantı kurabiliriz. H 10 tümcesinin başlangıcında Hande, “*onu*” sözcüğünden sonra anlatıyı hatırlayamadığını “*imm*” seslerinden anlayabiliriz. Daha sonraki tümcenin anlamsızlığı da bunu ispatlar. Yemek yeme eylemi ikinci tümce de balık yemeğe dönüşmüştür. Belki de Hande’nin babası onlara balık aldığında ve yemekte balık pişirdiklerinde annesi veya babası ona balığın kılçıkları konusundaki uyarıları aklına gelmiş olması muhtemeldir.

H 5--*Her tarafta güller çiçekler aşmış. (Ördeğin Maceraları)*

Anlatının bu tümcesi, Hande’nin kendi sözcüklerinden oluşmuştur. Anlatım olumludur. Fakat tümcenin eylem bildiren sözcüğünün kullanımı yanlıştır. Ayrıca, “*çiçekler ve güller*” sözcüklerinin anlatımında Hande *çiçekler* sözcüğünün kapsamında *güllerin* de olduğunu düşünemediği için her ikisini de kullanmıştır. Bu da anlatımda karışıklığa yol açmıştır. Tümcenin yüklemi “*aşmış*” sözcüğü, öznesi “*güller ve çiçekler*” sözcük grubu, yer bildiren tümleci de “*her tarafta*” sözcük kümesidir. Tümcenin öznesi olan sözcükler, çoğul eki “-ler” almıştır. “*her taraf*” sözcük kümesi de sıfat tamlaması oluşturmuştur. Tümcenin yargı bildiren ögesi, anlatıların ortak zamanı olan “-miş’li” geçmiş zamandır. “*taraf-ta*” sözcüğünün aldığı adın bulunma durum eki tümcede açan güller ve çiçeklerin bulunduğu yeri göstermektedir.

H 20 --*Sora ördek demiş yap (yaptın) bi karga gel karga demiş ki ne oldu? (Ördeğin Maceraları)*

17. tümcede ördek yüzememiştir. Bu nedenle çok utanmış ve yüzemedim diyerek üzünlüğünü belli etmiştir. 20. tümcede ördek yüzüp yüzemediğini arkasından karga da niçin üzüldüğünü sormuştur. Ördekte bunu geçiştirmeye çalışmıştır. Hande ne söyleyeceğine karar veremediği için tümceleri yarım bırakmıştır. Yapılan işi ne olduğu belli değildir. Tümce içinde birçok tümcecik olduğu için fakat eylemlerin zamanlarının tam belli olmaması bunların anlaşılmasını güçleştirmektedir. Tümce bir soru tümcesi olup, bileşik bir yapıdadır. Yarım kalan tümceler yüklemine göre eylem tümceleri dirler.

H 2--*Sindirella bi gün sıcak sobanın yanına oturup ağlamaya başlamış. (Sindirella)*

Hande'nin bu tümcesi kendi sözcüklerinden oluştuğu için anlatım doğrudan yapılmıştır. Bildirdiği yargı itibariyle olumlu bir tümcedir. Hande, bu tümcede yer bildiren tümleci yanlış kullanmıştır. Yani, "sıcak sobanın yanında" demesi gerekirken "sıcak sobanın yanına" sözcük grubunu kullanmıştır. Anlamsal olarak tümcede anlatım bozukluğu bulunmaktadır. Tümcenin yüklemi "ağlamaya başlamış" sözcük grubu, yer bildiren tümleci "sıcak sobanın yanında" söz kümesi, zaman bildiren belirteci " bir gün", bu işi yapan yani özne de " Sindirella" sözcükleridir. Sözcük dizimi kurallı bir tümce yapısının örneğidir. Tümcedeki "bir gün" sözcük öbeği sıfat tamlaması, "sıcak sobanın yanına" sözcük grubu hem sıfat tamlaması "sıcak soba" ya da grubun tamamı "sıcak sobanın yanına" isim tamlamasına bire örnektir. "yanı-n-a" sözcüğünün aldığı yönelme durum eki "e", kaynaştırma sesiyle "n" kullanılmıştır. Eylem kökenli olan "oturup" sözcüğü, bağfiil ekini almıştır. Tümcede belirteç görevinde kullanılmıştır.

H 6 --*Sindirellaya yordurmuşlar. (Sindirella)*

Bu tümceye baktığımızda gizli özne olarak üvey anne ve üvey kız kardeşleri görüyoruz. Tümceye göre Sindirella bütün işleri yaptığı için yorulmuştur. Fakat Hande, bu sözcüğü "yordurmuşlar" diyerek ettirgen bir yap ve anlam kazandırmıştır. Ayrıca, Hande adın yönelme durum ekini sözcüğe göre uyum yaptırmada "Sindirellaya" demiştir.

H 8 --*Demişler ki şu saçımı süpür demiş ...sür. (Sindirella)*

H 9 --*Aynamı ver demiş sonra demiş ki git bi tane kabak getir. (Sindirella)*

Hande bu masalı da kitaptaki resimleri yorumlarken resimleri sırasının karıştırmıştır. Sindirella, resimde üvey annesinin saçını pudralamaktadır. Etrafa saçılan pudrayı toza, fırçayı da süpürgeye benzetmiştir. Hande, bu resmi saçımı süpür diye yorumlamıştır. Sonra biraz düşünmüş, hatasını anlar gibi olmuş bir süre anlatıma ara vermiş, " sür" demiş fakat anlatıyı toparlayamamıştır. Daha sonra üvey annesinin elindeki aynayı söylemiş, diğer sayfaya geçtiğinde oradaki resimlerinde farklı olmasıyla anlatıda kopmalar meydana gelmiştir. Burada masal kitabında bulunan resimlerinin yazılara göre önde ya da arkada olması, resimler yazıların sadece tek bir cümlesi üzerine çizilmesi bu kopmalar neden olmuştur. Tümceler anlamlarına göre olumlu, yapılarına göre bütün olarak düşünüldüğünde bileşik, bazı noktalarda devrik bazı noktalarda kurallı yapılara bürünmüştür. Yüklemine göre eylem tümceleri olduğu gibi " demiş, getir,..." emir kipinin kullanımında da rastlanır. " getir, süpür..."

H 1--*Alır almaz ağzına hamen ağlamaya başla, başlamış (Uğur Böceği)*

Hande'nin bu tümcesinde sözcüklerin yanlış söylenmesinden ve sözcüklerin yanlış yerlerde kullanmasından kaynaklanan anlatım bozukluğu vardır. "Hamen" yerine "hemen" ve "ağzına alır almaz" demesi gerekirken "alır almaz ağzına"

demesi anlamda bozukluğa yol açmıştır. Tümcenin yüklemi “*ağlamaya başlamış*” sözcükleri, zaman bildiren belirteçte “*hemen*” sözcüğü, yer bildiren ve adın yönelme durum ekinin kullanıldığı yer “*ağına*” sözcüğüdür. Tümcenin sözcüklerinin dizilişi kurallıdır. Tümcede “*ağına*” sözcüğü adın yönelme durum eki “-e”, kaynaştırma sesiyle “n” ile birlikte kullanılmıştır. Bu sözcükte ses düşmesi olayı da görülmektedir. “*ağına=ağına*”

H 3 --*O, anne, yavru bi de uu çocuk yavrusuymuş. (Uğur Böceği)*

H 4 --*Sora anne yavrunun uğur böceği ise çok ağlıyormuş. (Uğur Böceği)*

Hande anlatıya bir tane uğur böceği varmış diye başlamış, sonrada kahramanın bir tane olmadığını hatırlayarak sıralama yapmıştır. Bu da bir kişiye “*uğur böceği ve yavrusuna*” iki anlam yüklenmesine neden olmuştur. Her iki tümcede de anlam tam olarak belirgin değildir. Masalın bu tümcelerinde anlaşılan sadece uğur böceğinin ve yavrunun varlığı, yavru uğur böceğinin ağlamasıdır. Hande bunları karmaşık biçimde ifade etmeye çalıştığı için anlatının tamamına bakarak anlam verilebilir. Her iki tümce anlamca olumlu, yapıcı basit, sıralanışına göre kurallı, yüklemine göre de eylem tümceleridir. Tümcelerde bazı sözcük öbekleri tamlamalar oluşturmaktadır. “*çocuk yavrusu, anne yavrunun uğur böceği, uğur böceği,*” Ağlamak eylemini pekiştiren belirteçte “*çok*” sözcüğüdür. Anlatım esnasında bazı duraksamalar “*uu*” bulunmaktadır. Fakat Hande’nin Uğur böceğinin yavrusuna çocuk yavrusuymuş demesi biçimsel olarak doğru fakat anlamsal olarak yanlış bir yargıdır.

O ve Anne \implies Uğur böceği

Yavru ve çocuk \implies Yavru uğur böceği

H 34 --*Herkez her ne uğur böceği ise ondan özür dilemiş ↓ (Uğur Böceği)*

H 35 --*Arkadaşlarda ondan herkez özür dilemiş. (Uğur Böceği)*

Bu iki tümcede de Hande, uğur böceğinin arkadaşlarının ondan özür dilemesi anlatmaya çalışmıştır. Hande, önce uğur böceğinden özür dilenmesi olayını anlatırken önce *herkes*, sonra *arkadaşları* daha sonra da *herkes* diyerek bu konudaki görüşünü sağlamlaştırmaktadır. Belki de Hande sınıf ortamında kendi arkadaşlarıyla böylesi bir durumla karşılaştığında öğretmenleri tarafından özür dilemenin önemi anlatılmışsa bunu bu anlatıda kendince uyarlamış olması da olasıdır.

H 5—*Ben de bu ağacı kesip saman yapacağım.(Kara Tavuk)*

Anlamsal yönden bozuk olan bu tümcede Hande, ağacın kesildikten sonra saman yapılması durumu anlamı bozmaktadır. Anlamına göre tümce olumludur. “*Ben de*” sözcüğü, tümcenin öznesi olup adıldır. Ve sözcüğe eklenen ek, adın bulunma durum ekidir. Dahı anlamındaki “*de*” ‘dir. Ve ayrı yazılmalıdır. “*Bu ağacı*” sözcük öbeği, sıfat tamlaması ve “*ağacı*” sözcüğünün sonuna eklenen “-i” ekte iyelik ekidir. “*Kesip*” sözcüğü bağfiil görevinde eylem kökenli sözcüğe eklenen “-ıp” ekiyle oluşturulmuştur. Tümcenin ek almayan yalın durumdaki ve belirtisiz nesne görevindeki sözcüğü “*saman*” dır.

H 7 --*Sen bu ağacı keserken be ne yaparım ? demiş.(Kara Tavuk)*

Kara tavuğun burada yavrularını korumak için tilki karşısında düştüğü çaresiz durumu anlatılmaktadır. Kara tavuk yavrularını korumak için kurnaz tilki karşısında mücadele edememekte ve tilki de bu durumdan faydalanmak istemektedir. Tümce anlamına göre soru, yapısına göre bileşik, yüklemine göre eylem, dizilişine göre kurallıdır. “Bu ağacı” sözcük öbeği sıfat tamlamasıdır. Hande bu tümcede “keserken” değil de “kesersen” demesi tümceyi daha anlamlı yapar. Böylece tümcede koşul bildiren bir anlam ortaya çıkar.

H 15 --*Onun bi baltası bile yok kessem için..(Kara Tavuk)*

Bu tümcedeki söz kargaya aittir. Karga masallarda aptal bir kimliğe sahip olmasına rağmen fakat bu masalda oldukça akıllı davranan kara tavuğa tilkiyle mücadelesinde yardımcı olan bir karakterdir. Tümcenin eylemi olan sözcüğün yanlış söylenmesinde kaynaklanan bir anlam bozukluğu mevcuttur. Çocuğun henüz bileşik tümce yapısını çok iyi kullanamadığı “kessem için” sözcüğüyle kendini göstermektedir.

5.2. ANLAM DEĞİŞİMLERİ

Gerçekte anlatılmak istenen ifadenin anlatan tarafından değiştirilerek yada ses değişikliğine uğrayarak farklı bir anlam kazanması sonucunda ortaya çıkan kullanımlardır. Yaptığımız kayıtlarda çocuğun bazı sözcükleri söylerken değişiklikler yaptığı gözlemlendi. Örneğin, Yalancı Çoban masalının anlatımında Hande, kuzuyu önce sürüye daha sonra da keçiye dönüştürmesi belki de o an için kuzuyu hatırlayamaması ve ona oldukça benzeyen başka bir canlıyı onun yerine koyması bu tür değişimlerdendir.

Şimdi bu masalarda dikkat çeken değişimleri tek tek masalların anlatım sırasına göre ele alalım.

Sihirli Fasulyeler anlatısında Hande, devin karısına büyükanne diye hitap ediyor. “H 31 --*Bü=(Büyük anne) büyük annesine demiş ki benim karnım çok aç. Yemek verir misin? demiş.*” Cek masalın gerçeğinde, tencerenin altına saklanmıştı. Hande ise leğenin altında saklandı diye ifade ederek sözcük değişikliğine neden olmuştur. “H 56 --*Sonra leğenin altına saklanmış.*”

Hande altın yumurtlayan tavuk diyeceği yerde altın yumurta demiş ve anlam karışıklığına neden olmuştur.

H 52 --*Altın yumurta u sonra altın yumurtayla oda bitmiş.*

Bas Bani anlatısında, Bas Bani'nin karısı zil çaldığı zaman kapıyı açtığında önce köpeği görmüş, arkasında da Bas Bani'yi görmüştür. Oysa, anlatının başında Bas Bani köpekten kaçarken zili çalıyordu. Hande burada anlam karışıklığına yol

açmıştır, kapıyı kimin önce çaldığı, kimin arkadan geldiği tam olarak anlaşılammıştır.

H 7 -- Onun köpeği onu peşine saldırmış saldırmış.,

H 11 -- Sonra bi zil çalmış .

H 12 -- Biye bakmış köpek.

H 13 -- Bi bakmış arkasında Bas bani

Yalancı Çoban anlatısında, Hande kuzuyla anlatıya başlamıştır. Sonra kuzu sürü olmuş, anlatının sonunda ise sürü keçiyeye dönüşerek devam etmiştir.

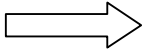
Kuzu Sürü Keçi

H 22-- Kuzular yerde çobanda yerde.

H 28-- Yetişin doslar yetişin kurtlar sareye (Sürüye) saldırdı.

H 32-- Yetişin doslar yetişin kurtlar keçilere saldırdı.

Sürü sözcüğü de üç farklı yerde ses değişimine uğramıştır.

Sürü Sare Saray

Öküz Olmaya Özenen Kurbağa anlatısında, Hande, kurbağanın şişip, şişip patlayıp öldüğünü sonra dirildiğini tekrar şişip, şişip öldüğünü söyleyerek anlam karışıklığına neden oluyor.

H 16 --Sora gine şişmiş şişmiş şişmiş patlamış

H 17 --Hı hu, sora ölmüş

H 18 --Hı hu , gine şişmiş şişmiş şişmiş patlamış

Köpek ile Hırsız anlatısında, Hande köpeğin kemikleri yerine kılçıkları sözcüğünü kullanmıştır. Böylece anlam değişikliği oluşmuştur. Üstelik “kılçık” sözcüğünü “kışlıkları” diye söyleyerek te ses değişimi yapmıştır.

H 11 --Yi yemiş. Sora kışlıklarını (kılçıklarını) atmış.

Sindrella anlatısını Hande, kitaba bakarak yapmıştır. Kitaptaki resimde Sindirella, üvey annesinin saçını ayna karşısında pudralamaktadır. Hande bu resimdeki fırçayı süpürgeye, pudrayı da toza benzettiği için Sindirella'nın üvey annesinin saçını süpürdüğünü zannetmiştir.

H 8 -- Demişler ki şu saçımı süpür demiş ...sür.

Yine bu anlatıya göre önce cam ayakkabı unutulmuş, büyü bozulmuş sonrada kız balo salonuna gelmiş ve ayakkabı denenmiştir. Hande, olayların anlatım sırasını karıştırmıştır. Bunun nedeni, masalı kitaba bakarak anlatmasıdır. Çünkü, sayfa

sirasını bilmediği için sayfayı çevirdiğinde kitabın sol tarafındaki resme bakması gerekirken önce sağ tarafa bakıp yorumlamıştır.

H 25 --Üçer dörder atlıcakken cam ayakkabısı unutmuş.

H 26 --Cam ayakkabısı bozulmuş büyü bozulmuş

H 27 --Demişler ki bu buda kim böyle güzel? şaşırılmışlar annesi ablası.

H 28 --Evet Sora demiş ki bu cam ayakkabı her kızın ayağına dene demiş.

Karatavuk anlatısında da anlam karışıklığı vardır. Masaldaki dedenin karganın mı ya da tilkinin mi olduğu belli değildir.

H 19 --Ve gagastyla burnuna dokunmuş.

H 20 --Hemen onun burnunu tutmuş demiş ki

H 21 --Benim dedem sana n'aptı? ki demiş.

H 22 --Di karga demiş ki

H 23-- Benim dedem sana n'aptı? ki de (demiş)

Yine tekerleği kim kimin kafasına sokmuş? Kim uzaklara atmış o da belli değildir.

H 24 --Sora bi tane tekerlek bulmuş.

H 25 --Tekerleği kafasına sokmuş.

H 31 --Sora çekip gitmiş uzaklara

5.3. YARIM İFADELER

İfade edilmek istenen düşüncelerin anlatımı yapılırken sözcüklerin devamlılığı sağlanamadığından anlatımı yapan kişi bazen hatırlamak için zaman kazanmak, bazen de anlatıyı bir başka düşünceye bağlamak için bazı ifadeleri tam olarak çıkartmaz. Bu esnada kullandığı sözcükler yarım kalmıştır. Bu tür ifadeler aslında anlatımın akışını bozar ve dinleyiciye anlatanın anlatım konusuna yeterince hakim olmadığını gösterir. Çalışmamızda yarım ifadelerin kullanımına oldukça sık rastlarız. Hande bazen unuttuğunda bazen de sözcükleri tam olarak kullanacağı yeri seçemediğinden bu tür kullanımlara yer vermiştir.

Sihirli Fasulyeler anlatısında Hande, anlatıyı hızlı biçimde yaptığından ve başka cümleler aklına geldiğinden onları söylemek için tümcelerde eksiltile sözcükler kullanmıştır. Ayrıca sözcükleri yanlış kullanmasından dolayı eksik sözcükler söylemiş sonra da bunu düzeltmeye çalışmıştır.

H 11 -- İneği aldığı gibi fasü (Fasülyeleri) sihirli fasülyeleri eve götü= (götürmüş)

H 25--Bi(Bir) bakmış. Si(Sihirli) fasülyeler ta buluta kadar değ (değmiş) tırmanmış.

H 31--Bü.. büyük annesine demiş ki benim karnum çok aç.

H 11'de fasulyeden sonra ara vermiş, bunu sihirli fasulyeler olması gerektiğini hatırlayıp öyle devam etmiştir. Sözce sonunda "götü-" deyip yine ara vererek anlatıda

kopmaya neden olmuştur. Bunu tamamlamak dinleyene kalmıştır. H 25'te “*bi, si, değ*” gibi yarım ifadelerde aynı şekilde anlatının çizgisel yapısını bozmaktadır. H 31'de de “*bü*” derken ne demek istediğini karıştırmıştır. Düzeltmediği içinde büyükanne demiştir. Bu kişi Cek'in büyük annesi değil dev'in karısıdır. Çocuğun zihinsel bir bağlantı kuramadığı anlaşılmaktadır.

Bas Bani anlatısında da Hande bazı sözcükleri eksik söylediği için anlatıda bazı duraklamalar yapmıştır. Sihirli Annem dizisindeki sihirlere benzetebilmek için yarım ifadeler kullanmıştır.

H 4 --O'da demiş ki, benim havuç tarlam bura (burası)

H 17 --Birbirini görünce si (sihirli) hani sihirli neydi? Sihirli annem gibi uee aşık oldular.

Yalancı Çoban anlatısında Hande anlatımı yaparken hatırlayamadığı zamanlarda sözcük tekrarları yapmıştır. Ya da aynı ifadeyi birkaç defa söyleyerek anlatının daha sonrasını düşünmek için zaman kazanmıştır. Aynı ifadeler daha sonraki tümcelerde de tekrarlanmıştır. Burada anlatının isminin de Yalancı Çoban olması da anlatının unutulduğu anlarda anlatıyı hatırlamak için tekrarlanmış olmasıdır.

H 19-- E buldum mahalleye bi yalan a(atayım) yalan ya(yalan) atayım

H 27 --Yalancı çoban demiş ki yalancı çoban bi ya (yalan) bi da (bir daha) yalan atmış.

Köpek ile Hırsız anlatısında, Anlatının bu tümcesinde aynı eylemin birden fazla zamanla kullanan Hande aslında anlatıyı unutup zaman kazanmaya çalışmıştır. Sözcüklerin yanlış kullanılmasıyla sözcükler arasında uyum sorunu vardır. “*Birisileri*” çoğul, “*gitmiş*” tekildir. Ayrıca “*birisileri*” sözcüğü yerine “*birileri*” sözcüğünü kullanmamıştır. Kazlar ve oynaşı, yemek yer arasında da bir uyum yapılmamıştır.

H 10 -- Onu umm Pişirmiş yemek yiyer(ken) tam yiyicek tam....

H 14 -- Sora da % başka o eve başka birisileri çık (çıkıp) gitmiş

H 16 --Kazlar, her gün çıkarıp oynaşı (oynaşırlar) yemek yer

Ördeğin Maceraları anlatısında, anlatıya kendi duygularını da katarak ünlem tümcesi oluşturmuştur. Daha sonraki eksik kullanımlar da tümcenin en önemli ögesi olan eylem olduğu için ve Hande bu sözcükleri tam olarak söylemediği için tümcelerin anlamları anlaşılmamaktadır. Öykünün gelişimine göre anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

H 4 -- Hi Ne kadar güzel de (demiş)

H 7 -- Arılar peşinden gel (gelmiş)

Sindirella anlatısında Hande, anlatımı yaparken bazı sözcükleri tam olarak çıkaramadığında, tümcenin devamında çıkarılabilmektedir. Cam ayakkabının nasıl oluştuğunu unuttuğu için biraz duraklayıp şey diye konuşarak anlatıya devam

etmiştir. Hande bu anlatıda “*evin ayağı*” sözcük öbeğiyle evdeki kızların ayağını (söylemiştir) anlatmaya çalışmış, yani evde yaşayanların hepsinin ayaklarına ayakkabının denenmesi gerektiğini vurgulamaya çalışmıştır. H 14’te cam ayakkabıdan sonra “*hemen git bişey getir*” derken de çocuğun kafasındaki kavramların karışık olduğu bunları dile getirmede sürekli anlamsal kopmalar olduğu görülmektedir.

H 29 --Her kızın ayağına de (dene) her evin ayağına denemişler
H 14 - Cam ayakkab (ayakkabı) hemen git bi % şey getir demiş.

Uğur Böceği anlatısında, Hande “*o ve anne*” sözcüklerini aslında sadece uğur böceğinin kendisini anlatmak için kullanmaktadır. Her ikisinin de göndergesi uğur böceğidir. “*Yavru ve çocuk yavrusu*“ sözcükleri de aynı anlamdadır. Koşul bildiren tümcede de Hande, bıçak sözcüğünü yanlış kullandığı için daha sonra bunu düzelterek kaşık sözcüğünü kullanmıştır. H 15’te bala rağmen ağlamaya başlanmamasının nedenini açıklar gibi yaptığı “*başla*” sözcüsünün yarım kalmasından anlaşılıyor. Ancak nedeni bilemediğinden anlatıyı burada sonlandırmıştır.

H 3 -- O, anne, yavru bi de uu çocuk yavrusuymuş
H 14 --Sora da o demiş ki bi bı (bıçak) kaşık bal ver o suzar
H 15 --Alır almaz ağzına hamen ağlamaya başla(başlamış) başlamış

Karatavuk anlatısında, geçen H 8 sözcüsünde (bu tümcede) koşul kipi kullanmıştır. Tilki yavrulardan bir tanesini alma şartıyla ağacı kesmeyeceğini söylemiştir. Burada da önce verir diyerek yarım bırakıp yeni bir ifadeyle devam edip sonlandırmıştır. Diğer tümcedeki dedenin tilkinin mi ya da karganın mı dedesi olduğu belli değildir.

H 8 --Yavrularımı verir (verirsen) sen bana yavrularının bir tanesinin verirsen
H 23 --Benim dedem sana n’aptı? ki de (demiş)

5.4. YİNELEMELER

Yinelemeler aynı tür iki sözcüğün arka arkaya gelmesiyle ortaya çıkan yeni sözcük öbekleridir. Türkçede sözcük türlerinden isimler, adılar, belirteçler, eylemler tekrarı en çok olan sözcük türleridir. Yinelemeler sözcüklerin anlamını kuvvetlendirir. Çalışmamızdaki yinelemeler, daha ziyade anlamı pekiştirirler. Anlatılarda Hande’nin kullandığı yinelemelerin çoğu eylem kökenli sözcüklerdir. Aşağıdaki tabloda bu ifadeler yer almaktadır.

ANLATI	YİNELEMELER
Sihirli Fasulyeler	H 6 —gitmiş gitmiş.
	H 12—Korka korka
	H 26 – Tırmanmış tırmanmış
	H 28 – Yürümüş yürümüş

	H 53 -- Tırmanmış tırmanmış
	H 60 -- Uyumuş uyumuş
	H 65 --Kesmiş kesmiş
Bas Bani	H 7 – Saldırmış saldırmış
	H 9 -- Koşmuş koşmuş
	H 25 --Üfölmüş üförmüş
Yalancı Çoban	H 17 -- Napiyim napiyim
	H 26-- Napiyim napiyim
Kurt ile Leylek	H 3 -- Sinirli sinirli
	H 9-- Gitmiş gitmiş
	H 22-- Sinirli sinirli
Öküz Olmaya Özenen Kurbağa	H 8-- Şişmiş şişmiş şişmiş şişmiş
	H 10-- Şişmiş şişmiş şişmiş şişmiş
	H 16-- Şişmiş şişmiş şişmiş
	H 17-- Şişmiş şişmiş şişmiş
	H 31-- Şişmiş şişmiş
Köpek ile Hırsız	H 4 -- Hav hav
Ördeğın Maceraları	H 17—Üzgün üzgün
Sindirella	H 31—Zorla zorla
Uğur Böceğı	H 15 – Başlamış başlamış
	H 19--O daldan o dala O daldan o dala
	H 23-- Mışıl mışıl

Tablo II. Yinelemeli sözceler

5.5. ANLATILARDA KULLANILAN DURUM EKLERİ

Çocuğın anlatılarda kullandığı dil özelliklerinden biri de isimlerin aldıkları durum ekleridir. Bu ekler sözdizimsel ve biçimbilimsel dil gelişimi açısından önemlidir. Ekler ismi bazen isme, bazen fiile bazen de edata bağlarlar. İsimler tümce içinde yüklemle olan ilgilerine göre, ya da –e, -i, -de, -den eklerinden biriyle kullanırlar. Aynı zamanda hal ekleri ya da ismin halleri olarak da adlandırılırlar.

Hande'nin anlatılarında durum eklerinin nasıl kullanıldığı eylem ve eylemin nesnesi arasındaki söz dizimsel ilişkilendirme açısından önemlidir.

5.5.1. ADIN YALIN DURUMU

Adın ek almayan durumuna denir. Burada, ad çoğul eki alabilir ya da iyelik eki alabilir. Bunlar adın bir ek aracılığıyla başka bir sözcükle bağlı olmadığını gösterir. Anlatılarda en çok karşılaşılan adın yalın durumudur. Sözdizimsel olarak eyleyen veya özne durumunda bulunan adlar bu halde olurlar. Aşağıda anlatılanlarda saptanan yalın adların bir tablosu yer almaktadır.

Örnek: **Kalem, defter** aldık.
Yollar karla kaplıdır.

Sihirli Fasulyeler	Bas Bani	Yalancı Çoban	Kurt ile Leylek	Öküz Olmaya Özenen Kurbağa
H 2-Cek	H 1-Bas Bani	H 15-Yalancı Çoban	H 1-Kurt	H 2-Öküz
H 4- İnek	H 2-Havuç	H 18-Kuzular	H 4-Leylek	H 2-Kurbağa
H 7-Cüce	H 6-Kral	H 19-Yalan	H 11-Anne	H 14-Kaplumbağa
H 25-Fasulye	H 11-Zil	H 22-Çoban	H 11-Çocuk	H 15-Kirpi
Köpek ile Hırsız	Ördeğin Maceraları	Sindirella	Uğur Böceği	Kara Tavuk
H 1-İnsanlar	H 4-Ördek	H 2-Sindirella	H 3-Anne	H 1-Kara Tavuk
H 4-Dağ	H 5-Güller	H 9-Kabak	H 3-Yavru	H 3-Yuva
H 24-Araba	H 5-Çiçekler	H 11-Giysi	H 5-Güller	H 5-Saman
H 26-Çocuk	H 7- Arılar	H 15-Ayakkabı	H 7-Şarkılar	H 13-Karca (Karga)

Tablo III. Yalın durumundaki adlar

Bunların sınıflandırılmasına baktığımızda çoğunluğun hayvan adları olduğu insan, bitki ve nesne adlarının bunu takip ettiği saptanmıştır.

5.5.2. ADIN BELİRTME DURUM EKİ

Adın -ı (-i, -u, -ü) ekini almış durumudur. Bu durum, “Neyi” ya da “Kimi” sorularının yanıtını belirler.²⁶ Sözdizimsel olarak eylemi “*ne ile*” veya “*kiminle*” ilgili olduğunun göstergesidirler.

Örnek: Ali’yi gördüm.
Kitabı buldum.

²⁶ KOÇ Nurettin, *Yeni Dilbilgisi*, İnkılap Kitabevi, 2. Baskı, İstanbul, s. 113

Kayıtlarımızda “-i” halinde bulunan adlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Sihirli Fasulyeler	Bas Bani	Kurt ile Leylek	Köpek ile Hırsız	Sindirella	Uğur Böceği
H10- İneği	H 7-Köpeği	H 1- Leyleği	H 7- Köpeği	H 31- Sindirella’yı	H 23- Bebeği
H 10- Fasulyeleri	H 25- Evi	H 2- Kurdu	H 30-Çocuğu		
H 42- Çorbayı			H 3 - Ağzını		
H 43- Yemeği					

Tablo IV. “-İ” durum eki alan isimler

5.5.3. ADIN YÖNELME DURUM EKİ

İsmin –a (-e) ekini alan sözcüklerin bulunduğu duruma denir. Tümcelere “Neye, Nereye” ya da “Kime” sorularına yanıt buluyorsa, yanıt olan sözcükte ismin – e halindedir. Anlatılarda en çok kullanan durum eklerinden biridir. Ek eylemin anlamını yönelme bakımından tamamlayan adlar bu sınıfa girmektedirler.

Örnek: Hasan dün Muğla’ya gitmişti.
Gemiye binerek karşı kıyıya vardılar.

Bizim bütüncemizde yer alan yönelme durumu almış adlar aşağıdaki tablodadır.

Sihirli Fasulyeler	Bas Bani	Yalancı Çoban	Kurt ile Leylek	Öküz Olmaya Öz. Kurbağa	Köpek ile Hırsız
H 5-Pazara	H 2-Tarlasına	H 19- Mahalleye	H 1-Evine	H 6- Öküze	H 1-Çarşıya
H 12-Eve	H 3-Eve	H 28-Sareye	H 1-Çarşıya		H 3- Karanlığa
H 12-Evine	H 7-Peşine	H 32-Keçilere			H 4- Dağ başına
H 22-Odana	H 10-Oraya	H 37-Başına			H 9- Dağının başına
H 25-Buluta	H 13-İçeriye				H 12-Eve
H 46-Uykuya					H 13- Dağa
H 54-İçeriye					H 22- Dışarıya
H 56-Altına					H 23- Arabanın önüne
					H 31- Yola
					H 34- Karlara

Ördeğin Maceraları	Uğur Böceği	Sindirella	Kara Tavuk
H 6- Kaçmaya	H 15- Ağzına	H 2- Sobanın yanına	H 3- Kovuğuna
H 8- Üstüne	H 22- Ona	H 4- Sindirella'ya	H 25-Kafasına
H 8- Üzerine		H 7- Baloya	
H 13-Nereye		H 28- Kızın ayağına	
		H 29- Evin ayağına	

Tablo V. “-E” durum eki alan isimler

5.5.4. ADIN BULUNMA DURUM EKİ

Bu durum eki de, sözcüklerin sonunda –da (-de) ekinin olduğu durumdur. Bir şeyin ya da kimsenin bulunduğu yeri belirtir. Bulunma halini bulmak için “kimde, neyde, nerede” sorularını sorarız.

Örnek: Annem ev**de** beni bekliyor.
Fransa'**da** çalışanları zor günler bekliyor.
Ali'ler**de** mi toplanacağız?

Aşağıdaki tablo bulunma durum eki alan adları göstermektedir.

Sihirli Fasulyeler	Bas Bani	Yalancı Çoban	Köpek ile Hırsız	Ördeğin Maceraları	Uğur Böceği
H 48- Bulutta	H 1- İçinde	H 21-Ortada	H 8-Dağda	H 5- Tarafta	H 23- Orda (Beşikte)
	H 5- Tarlamızda	H 22-Yerde	H 29-Karda	H 23-Orda	
		H 35- Orda	H 35 Tarafta		

Tablo VI Adın bulunma durum eki alan isimler

5.5.5. ADIN ÇIKMA DURUM EKİ

İsmin çıkma durum eki de, -dan (-den) ekidir. Bir yerden ayrılma ya da uzaklaşma anlamını sözcüğe katar. Bulunma halini bulmak için “kimden, neyden, nereden” sorularını sorarız.

Örnek: Üniversite**den** saat beşte çıktım.
İğneyi kimden aldın?- Ali'**den**
Ev**den** mi geliyorsunuz?
O ne zaman kapı**dan** çıktı.

Aşağıdaki tablo çıkma durum eki alan adları göstermektedir

Sihirli Fasulyeler	Ördeğin Maceraları	Sindirella	Uğur Böceği	Kara Tavuk
H 19- Camdan	H 7-Peşinden	H 35-Hizmetinden	H 19-Daldan	H 12-Yavrularından
H 47-Fırından	H 11-Şeyden			
H 55-Pencereden				
H 57-Leğenin altından				
H 69- İçinden				

Tablo VII. Adın çıkma durum eki alan isimler

5.5.6. BİRLİKTELİK DURUM EKİ

Adı eyleme bağlayan ek olan birliktelik eki ile (le, la) ‘dir. Konuşma dilinde bazen, sözcüklere eklendiğinde “y” kaynaştırma sesini alır bazen de önündeki ince ünlü düşer ve sözcüğün ünlüsüne göre uyum yapar. Birliktelik durumunu bulmak için ”ne ile (neyle) kim ile (kiminle) sorularını sorarız.

Örnek: Sana kalbim**le** katılıyorum.
Sizler**le** olmak bizim için bir zevktir.
Dolayısıyla**la** okula geciktin.

Aşağıdaki tablo birliktelik durum eki alan adları göstermektedir

Sihirli Fasulyeler	Köpek ile Hırsız	Kara Tavuk
H 38-Aceyle	H 32-İple	H 19-Gagasıyla
H 52-Yumurta yla	H 33-Bant la	
	H 36-İne kle	
	H 36-Karga la	

Tablo VIII. Birliktelik durum eki alan isimler

Hande'nin anlatılarda en çok kullandığı durum ekleri “yalın durumu, yönelme durumu ve çıkma durumu”dur. Anlatılarda sıklıkla yer ifadelerini kullandığı için bu durum eklerinin kullanımlarına rastlanılmaktadır.

6. SONUÇ

Dil, insanların düşünce, duygu, tutum ve kültürel değerleri öğrenmelerinde ve öğretmelerinde önemli bir iletişim aracıdır. Dünya var olduğundan beri dil her zaman bilim adamlarının ilgisini çekmiştir. Günümüzde dil alanında aydınlanmamış alanlarda sürekli çalışmalar yapılmaktadır. Yeryüzünde yaşayan tüm canlılar kendilerine özgü bir iletişim şekli kullanmışlardır. Bu da yeni bir bilim olan dilbilimin doğmasına neden olmuştur.

Hande'nin dil gelişiminde, soyut zihin gelişimi ön plana çıkmıştır. Bu nedenle hayal gücü oldukça gelişmiştir. Gerçek ve gerçek dışı olayları kendi hayal dünyasında birleştirmiştir. Kimi zaman duyduğu masalları gerçek hayatla, kimi zamanda izlediği filmleri masallarla birleştirmiştir. Hande, Sindirella anlatısını kitaptan resimlere bakarak anlatmayı istemiştir. Gördüğü resimleri de kendi tümceleriyile yorumlayabilmiştir.

Öküz Olmaya Özenen Kurbağa masalında, jest ve mimiklerini kullanarak kurbağanın şişmesinin anlatmıştır. Bu da dil dışı öğelerin anlatılarda kullanıldığını göstermektedir. Ayrıca resimleri açıklamış, sorulan sorulara da cevap verebilmiştir.

Dil gelişim özelliklerine göre Hande'nin konuşması anlaşılır durumdadır. Sorulan sorulara net cevaplar verebilmekte, basit tümcelerden karmaşık tümcelere geçebilmektedir. Daha önce dinlediği masalları anlatabildiği gibi kendisinde uyarlamalar yapabilmektedir. Masalları anlatırken ses tonunu iyi kullanmaktadır. Zaman kavramlarını, yer kavramlarını ve kişileri ayırt edebildiği gibi yineleme ve durum eklerini sözdizimsel bakımdan da uygun olarak kullanabilmektedir.

Anlatılar, çocuk tarafından seçilmiştir. Çocuk önceden dinlediği anlatıları ezberleyerek, izlediği çizgi filmleri uyarlayarak ya da çevresinde duyduğu bir olayı kurgulayarak anlatmıştır.

Hande, olayları anlatmak için miş'li geçmiş zamanı, soru sormak ve anlatı kahramanlarını konuşturmak için şimdiki zamanı, soruları cevaplamak içinde gelecek zamanı kullanmıştır. Anlatıda belirteçleri de sıklıkla kullanmıştır. “*Sonra*” belirtecini anlatımın sürekliliğini sağlamak için sık sık kullanmıştır. “*Evvel zaman içinde...*” belirtecini masal başlarında kullanması gerekirken izlemiş olduğu bir çizgi filmin anlatısının başına koymuştur. Bas Bani anlatısı buna örnek olarak gösterilebilir.

Çalışma yer kavramı yönünden iki şekilde incelenmiştir. Bunlar, açık alan ve kapalı alandır. Anlatıda geçen bazı yerler açık alanda bazıları da kapalı alanda geçmiştir. Kurt ile Leylek anlatısı kapalı alanda, Yalancı Çoban anlatısı da açık alanda geçmiştir.

Anlatılardaki kişiler insan, hayvan ve olağanüstü varlıklar olarak üç kısımda incelenmiştir. Örneğin, Sihirli Fasulyeler anlatısında Cek, insan, Dev ise olağanüstü bir varlıktır. Anlatılardaki genel bir özellik olan insana ait özellikler hayvanlara yüklenerek onların konuşturulması sağlanmıştır. Anlatılarda, dinleyicilere genellikle

iyinin her zaman kazanacağı ve kötülerin bir gün mutlaka cezalandırılacağı iletisi verilmiştir. Anlatılarda, çocuk ayrıntılara inmeden mantıksal bir bağ kullanmaya çalışmıştır. Kahramanların ve diğer karakterlerin hiçbir şekilde fiziki betimlemelerine rastlanılmamıştır. Psikolojik betimlemelerde anlatı içindeki kahramanın davranışlarından çıkartılmıştır. Bütün anlatıların ilk tümcelerinde anlatı kahramanlarına rastlanılmıştır.

Anlatıların bazı bölümlerinde, tümce içinde hem anlamsal hem de dilbilgisel yönden belirsizlikler bulunmaktadır. Örneğin Sihirli Fasulyeler anlatısında,

H 47---- *Cek fırından çıkmış,* tümcesi hem dilbilgisel hem de anlamsal olarak düzgündür.

H 42---- *Ben sana çorbayı yaptığım kokusu var demiş,* tümcesinde anlam az da olsa anlaşılabilen fakat dilbilgisi yönünden de bazı yanlış kullanımlar bulunmaktadır.

*H 62 ----**Bunu aldığı gibi o u = (o) Cekin peşinden oda onun peşin = (peşinden) o onun peşinden Ce = (Cek) Cekin peşinden gitti,* tümcesinde anlam oldukça karmaşıktır. Son tümcede asıl anlatmak istediğini ifade edebilmiştir. Bu durumu Hande'nin bir anlık anlatıyı unutmasına da bağlayabiliriz. Bu tür örnekler diğer anlatılarda da bulunmaktadır. Bu kopukluklar karşılıklı soru-cevap biçiminde devam ettirilirken bazen de başka olaylarla anlatım tamamlanmıştır.

Anlatıların bazılarında sözcüklerin yanlış kullanımlarından kaynaklanan anlam karmaşıklıklarına rastlanılmıştır. Bu tür karmaşıklıklar anlatının tamamı okununca anlaşılabilir. Örneğin, Öküz Olmaya Özenen Kurbağa anlatısında,

H 56--- *Koyiye babam kaplumbayı ha bire gezdirdim.*

H 58---- *Köyüye koyinin kenarına bağladım.*

Ördeğin Maceraları anlatısının sonunun olmaması, Kurt İle Leylek anlatısının da soru-cevap biçiminde sonunun getirilmesi Hande'nin anlatıları unuttuğunu göstermektedir. Hande bazı anlatılara eklemeler ve çıkarmalar yaparak kendisine anlatılmış birden fazla hikayeden başka bir hikaye ortaya çıkarmıştır. Ördeğin Maceraları anlatısında Hande, ördekle başladığı anlatıyı kaplumbağayla sonlandırmıştır.

Anlatılarda dil özelliklerinin kullanımı çoğunlukla doğrudur. Adın durum eklerini birçok yerde doğru kullanmıştır. Bazı kullanımlarda bazı sesleri kullanmamasından kaynaklanan anlatım bozuklukları da vardır. Örnek: *H 36-Kargala.* Köpek ile Hırsız anlatısında birliktelik ekinin kullanımında “y” kaynaştırma sesinin kullanılmamasından kaynaklanan bir anlatım bozukluğu gözlemlenmiştir.

Yinelemeler konusunda Hande, çoğunlukla eylem kökenli sözcüklerden oluşan yinelemeleri kullanmıştır. Örneğin, Sihirli Fasulyeler anlatısında, *H 6 —gitmiş gitmiş,* *H 12—Korka korka,* *H 26 – Tırmanmış tırmanmış.*

Hande, Sihirli Fasulyeler anlatısında Dev'in altınları “*Bir, iki, üç, dört,*” diyerek saymaya başlamıştır. Hande'nin sayı kavramının bildiğini göstermektedir. Öküz Olmaya Özenen Kurbağa anlatısında, kendisine “*nerelisin?*” diye sorulduğunda da “*Kumluca köyü*” demiştir. Hande kendi yaş grubuna ait dilsel özelliklerin çoğunluğunu göstermektedir.

Bütün bu incelemelerden sonra şu sonuçlara ulaşılmaktadır. Özellikle üstyapısal inceleme çocuğun genel olarak kendisine önceden anlatılan masalları tekrar etmesi istendiğinde daha düzgün sözceler kullanarak anlatıyı gerçekleştirdiğini göstermiştir. Bunun nedeni masalı çocuğa anlatan kişinin sözcelerinin çocuk için birer model oluşturduğu ve çocuğun kendi anlatımında ya bu hazır sözceleri kullandığı ya da onlara benzer sözceler ürettiği gözlemlenmiştir. Yine masalın yer, zaman ve kişi olarak çizgiselliğini ve sürekliliğini sağlaması kolay olmuştur. Ancak kendi hayal gücünü kullanarak anlattığı veya resimlere bakarak anlattığı masalarda sürekliliğin sağlanamadığı, sözcelerin çoğunlukla yarım kaldığı anlatıda kişilerin değişebildiği gözlemlenmektedir. Frederick François bir çalışmada çocuklara masal anlatılması istendiğinde onların yaptığı hataların veya yanlışlıkların olağan olduğunu dile getirmektedir. Çocuklardan bir büyük gibi baştan sona düzenli bir anlatı beklemek doğru olmaz. Anlatıların üstyapısal incelenmesi bunun saptanmasını sağlamıştır. Öyle ki; Çocuk bazen olduğundan daha fazla uzun, bazen daha kısa anlatılar dile getirmiştir.

İncelememizin ikinci temel bölümü de diyebileceğimiz alt yapısal inceleme bölümünde ise, çocuğun dilsel özellikleri nerdeyse tamamen edinmiş olduğu, dil gelişiminin yaşına uygun olarak geliştiği gözlemlenmiştir. Yine bu bölümde bazı farklı dilsel kullanımların çocukça sevimli yönlerine tanık olunmuştur. Örneğin, Sindirella anlatısında geçen “*yordurmuşlar*” sözcüsü çocukta ettirgen yapının genelleştirildiği henüz kurallı olarak yapılamadığı sonucunu ortaya koymuştur. Yine yukarıda da değindiğimiz “*sana çorbayı yaptığım kokusu var*” sözcüsünde görüldüğü gibi bileşik tümce oluşumunun henüz tam edinilemediği gözlemlenmektedir.

Böylece dil gelişiminin en iyi gözlemlenebildiği durumlardan biri olan anlatılar sayesinde Hande'nin dilini yaşıyla orantılı olarak düzdün bir şekilde kullanabildiği, hayal gücünün anlatılara yansımalarının tekrarlar, yarım sözceler, farklı izlekler (çizgi film, çocuk dizisi) kullanımında kendini gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Çocuk gerçekte hayal olan veya gerçek dışı olan durumlar arasında kendine özgü dilsel ve zihinsel bağlantılar kurmuş ve bunu anlatılarında dile getirebilmiştir.

7. KAYITLAR

Kayı yapılan çocuk, Kerim Tuncer İlköğretim Okulu, Ana sınıfı öğrencisi Hande KAHVECİ'ydi. Hande, bu çalışma için öğretmenin tavsiyesi üzerine seçildi. Çünkü arkadaşları içinde kendini ifade edebilen ve dili en iyi kullanan bir öğrenciydi.

Hande ile iyi iletişim kurmak ve güven kazanmak için ailesinden birkaç saatliğine izin alınarak, beraber etkinliklere katılarak yakınlık kuruldu. Kayıtlara ana sınıfında hafta da bir kez yapılmak üzere başlandı.

Kayıtlar esnasında önceleri çekingen davranan Hande, en iyi bildiği masalları anlatıyordu. Her anlatıdan sonra ödüllendiriliyordu. Bu olay kendini diğer arkadaşlarından farklı olarak görmesine ve her anlatım sonunda ödül beklemesine neden oldu. Bu davranışın düzeltilmesi için ödüllendirme sona erdirildi.

Birkaç hafta sonra, Hande anlatımları ezberden değil, kitaba bakarak anlatmak istediğini söyledi. Kitaptan bir hikaye kitabı seçti. Sayfalardaki resimlere bakarak anlatıma başladı. Anlatımı sadece resimlere bakarak yaptığı için, anlatımlara olağanüstülükler katıyordu.

Hande, iyi bildiği bazı masalları ezberden diğerlerini de resimlere bakarak, çizgi filmlerde gördüklerini ekleyerek, duyduğu bazı olayları hayal dünyasında kurgulayarak anlattı. İlk masallardaki tümceler ezber olduğu için daha düzgün tümceler, sonraki tümcelerde o anda aklına geldiği için daha bozuktur.

Bu kayıtları yaparken bazı zorluklarla karşılaşmıştır. Ana sınıfında öğretmen diğer öğrencilerle ders yaparken kayıt mutfakta yapıldı. Kayıt yaparken zil çaldığı zaman Hande'nin dikkati dağıldı. Bazı haftalarda, hastalıklar nedeniyle sorunlar yaşandı.

7.1. KAYITLARDAN KULLANILAN İŞARETLER

Kayıtları yazıya aktarırken bir takım işaretlerden yararlandık. Bu işaretleri şöyle sıralayabiliriz.

E 1	Kayıt yapan öğretmenim adının baş harfi. (E 2, E 3, E 4, E 5,)
H 1	Masalı anlatan çocuğun adının baş harfi. (H 2, H 3, H 4, H 5,.....)
%	Seslerin bozulması, düzgün çıkarılmayan ses
Dav.	Masalı anlatan çocuğun durumu.
----	Sözcelemi başlatan işaret.
*	Çocuğun düşünmesi.
=	Tam çıkmayan ya da az işitilen seslerin yaklaşık değeri
?	Soru sözcüğü.
!	Ünlem sözcüğü.
↑	Yükselen ses.
↓	Alçalan ses
→	Düz ses
—	Uzatmalar.
≈	Alçalan yükselen ses tonu (dalgalı).
Ø	Sessizlik.
&	Başka sesin araya girmesi.

7.2. K A Y I T 1 (SİHİRLİ FASÜLYELER)

Kayıt tarihi : 16 Mart 2004

Kayıt süresi : 4 dakika

Yer : Ana Sınıfı

Yaş : 5

Masal adı : Sihirli Fasülyeler

E 1 ---- *İyi misin?*

Dav. ---- Öğretmen çocukla olan boy farkını ortadan kaldırmak için çocuğu büyük sandalyeye oturtuyor.

H 1 ---- Sihirli Fasülyeleri anlatcam.

Dav. ---- Hande masalın ismini söylerken çok heyecanlıydı.

E 2 ---- *İyi. Sen sihirli fasülyeyi anlatmak istiyosan onu anlat. Tamam mı? Hadi bakalım anlat bekliyorum.*

H 2 ---- Ce=(Cek Cek demiş.↓

H 3 ---- Annesi demiş ki ↑

H 4 ---- Bu inek süt vermiyo=(Bu inek süt vermiyor.)

H 5 ---- Pazara götür sat demiş.

H 6 ---- Gitmiş— gitmiş—

H 7 ---- Karşısına bir cüce gelmiş.

H 8 ---- Demiş ki oo↑— İneğinde ne kadar ↑ güzelmiş.

H 9 ---- Demiş ki öyledir.

H 10 ---- Sen bana ineği verirsen bende sana su sihirli fasülyeleri veririm demiş. ↓

H 11 ---- * İneği aldığı gibi fasü= (Fasülyeleri) sihirli fasülyeleri eve

götü= (götürmüş)

- H 12 ---- Evine vardığı gibi anneme ne dicem % diye gitmiş korka korka.
- H 13 ---- Demiş ki sattın mı?
- H 14 ---- Sattım.
- H 15 ---- Kime demiş?
- H 16 ---- Si= (sihirli) demiş. Sihirli fasüyelere demiş.
- H 17 ---- Biz para kazanamıyoruz demiş.
- H 18 ---- Sen ne ne yaptın demiş?
- H 19 ---- Sonra hiç * Sihirli fasüyeleri atmış camdan Θ
- E 3 ---- *Niye camdan atmış ki? Annesi kızdığı için mi atmış?*
- H 20 ---- Hı hı.
- E 4 ---- *Kızdığı için.*
- H 21 ---- Annesi atmış.
- E 5 ---- *Annesi atmış.*
- H 22 ---- Sora% git çabuk odana demiş.
- H 23 ---- Bugün sana yemek falan yok.
- H 24 ---- İ. Sabah olduğu zaman bir bakmış ki sanki yeşillikmiş ortalık↓
- H 25 ---- Bi= (Bir) bakmış. Si=(Sihirli) fasüyeler ta ↑ buluta kadar
değ= (değmiş) tırmanmış.
- H 26 ---- Sonra gine % tırmanmış— tırmanmış—
- H 27 ---- Uzun bir yol çıkmış.
- H 28 ---- Yürümüş — yürümüş—
- H 29 ---- Sonra bir ev çıkmış. ↓
- H 30 ---- Onun kapısını çalmış.

- H 31 ---- Bū=(Büyük anne) büyük annesine demiş k benim karnım çok aç. Yemek verir misin? demiş. ↓
- E 6 ---- *Kimin büyük annesi?*
- H 32 ---- Cek'in
- E 7 ---- *Jack'in. Jack kim?*
- H 33 ---- Oğlu.
- E 8 ---- *Oğlu.*
- E 9 ---- *Annesi mi tırmanmış yukarıya?*
- H 34 ---- Hayır. ↑ Oğlu tırmanmış.
- E 10 ---- *A oğlu tırmanmış hadi devam et.*
- H 35 ---- Sonra demiş ki ses duymuş.
- H 36 ---- Zorı insan kokusu alıyorum.
- H 37 ---- İster ölü ister canlı % çiğ çiğ yerim.
- H 38 ---- Demiş bu kocamın sesi çabuk ↑ fırla saklan demiş aceleyle
- H 39 ---- Burda % insan falan var mı demiş?
- H 40 ---- Yok demiş.
- H 41 ---- Yok.
- H 42 ---- Ben sana çorbayı yaptığım kokusu var demiş.
- H 43 ---- Sonra* yemeği ↓ çorbayı içmişler.
- H 44 ---- Para saymaya başlamış, altın paraları.
- H 45 ---- Bir ↑ iki ↑ üç % ↑ dört ↑ diye saymaya başlamış.
- H 46 ---- Sonra uyukuya% dalmış.
- H 47 ---- Cek fırından çıkmış.
- H 48 ---- O aldığı gibi paraları bulutta sihirli fasülyelerden inmiş.

- H 49 ---- Para bitmiş gine % tırmanmış.
- H 50 ---- Bakalım bu şa=(şansıma) bu şansıma ne gelecek% demiş. Θ
- H 51 ---- Çıkılmış bakmış bu sefer, sihirli fasül=(fasülye) sihir=(sihirli)
altın yumurta çıkmış.
- H 52 ---- Altın yumurta u sonra altın yumurtayla oda bitmiş.
- H 53 ---- Sonra, bu sefer, gine % tırmanmış—↓ tırmanmış—
↓tırmanmış.↓
- H 54 ---- Bu sefer içeriye girmemiş. ↓
- H 55 ---- Pencereden gözetlemiş.
- H 56 ---- Sonra leğenin altına saklanmış. Θ
- H 57 ---- Sonra leğenin altından çıkmış.
- H 58 ---- Sonra harpamı getir harpamı! demiş.
- H 59 ---- Harpasını getirmiş.
- H 60 ---- O uyumuş, uyu=(uyumuş)
- H 61 ---- Sonra harpa demiş ki uyah % uyan ↑ mihter ↑ uyan ↑ demiş
uyanmış. ↑
- H 62 ---- Bunu aldığı gibi o u = (o) Cekin peşinden oda onun peşin =
(peşinden) o onun peşinden Ce = (Cek) Cekin peşinden gitti.
- H 63 ---- Koşmu = (koşmuş)
- H 64 ---- Anne benim şeyimi Θ harpamı getirelim.
- H 65 ---- Ona keşmiş, kesmiş.
- H 66 ---- O yer çatlamış sonra oda
- E 11 ---- *Harpa ne?*
- H 67 ---- Bilmiyorum.

E 12 ----	<i>Bilmiyosun.</i>
H 68 ----	Sonra o yer yarılmış o içine girmiş.
H 69 ----	Bi % daha çıkamamış o içinden.
E 13 ----	<i>Çıkamamış.</i>
H 70 ----	Hı hı.
E 14 ----	<i>Bitti mi?</i>
H 71 ----	Hı hı.
E 15 ----	<i>Bitti, tamam, teşekkürler.</i>

7.3. K A Y I T 2 (BAS BANİ)

Kayıt tarihi : 19 Mart 2004
Kayıt süresi : 1 dakika 32 saniye
Yer : Ana Sınıfı
Yaş : 5
Masal adı : Bas Bani

- H 1 ---- Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman ≈ içinde kalbur saman
içinde bir Bas bani varmış.
- H 2 ---- Ha, o kralın havuç tarlasına gitmiş.↓
- H 3 ---- Ordan geçen birisi demiş ki bizim havuç tarlamızda napıyorsun?%
demiş.
- H 4 ---- O'da demiş ki, benim havuç tarlam bura =(burası)
- H 5 ---- Yok canım demiş.
- H 6 ---- Sonra kral↑ gelmiş demiş ki kral ↑ benim havuç tarlamızda
napıyon? %
- H 7 ---- Onun köpeği onu peşine saldırmış saldırmış.—
- H 8 ---- Köpek yorulmuş.
- H 9 ---- Bas bani hayla% koşmuş koşmuş. —
- H 10 ---- Her şeyi oraya kuymuş.%
- H 11 ---- Sonra bi % zil çalmış .
- H 12 ---- Biye% bakmış köpek.
- H 13 ---- Bi % bakmış arkasında Bas bani.Θ
- H 13 ---- Bas Baniyi içeriye almış.

- H 14 ---- Onlar aşık olmuş.
- H 15 ---- Babası annesi gelmiş.
- E 1 ---- *Aşık mı olmuş? Nasıl aşık olmuş ya?*
- H 16 ---- Birbirlerini sevmişler.
- E 2 ---- *Sevmişler. Nasıl seviyorlar bunlar ya?*
- H 17 --- Birbirini görünce si = (sihirli) hani sihirli neydi? Sihirli annem gibi nee aşık oldular.
- E 3 ---- *Ha, sihir oldu, sonra aşık oldular.*
- H 18 ---- Hı hı.
- E 4 ---- *Peki aşık olan insanlar ne yapıyo?*
- H 19 ---- Evleniyolar . %
- E 5 ---- *Evleniyorlar . Tamam. Şey yap bakalım. Devam et sen masalına.*
- H 20 ---- Sonra, o evlenmişler.
- H 21 ---- Annesi babası demiş ki ↑ napıyosun? %
- H 22 ---- Evleniyoruz demişler.
- H 23 ---- Sonra kızmış babası demiş ↓ çabuk ↑ eve demiş.
- H 24 ---- Oda =(orada) ikisi de saklanmış.
- H 25 ---- O evi üfölmüş % — üförmüş— ev yıkılmamış ama.Θ
- E 6 ---- *Allah Allah Eeee...*
- H 26 ---- Bu kadardı.
- E 6 ---- *Bu kadar bitti? Tamam.*

7. 4. K A Y I T 3 (YALANCI ÇOBAN)

Kayıt tarihi : 26 Mart 2004
Kayıt süresi : 2 dakika 31 saniye
Yer : Ana Sınıfı
Yaş : 5
Masal adı : Yalancı Çoban

E 1 ---- *Merhaba Hande. Şey Handeee,*
H 1 ---- *Hı.*
E 2 ---- *Senin hani bi arkadaşın vardı. Ben Ana sınıfına geldiğim zaman bi arkadaşını görmüştüm ya.*
H 2 ---- *Hı.*
E 3 ---- *İsmi neydi onun?*
H 3 ---- *Seda Nur.*
E 4 ---- *Seda Nur . Sen bugün okulda gördün mü Seda Nur’u?*
H 4 ---- *Hayır.*
E 5 ---- *Ben göremedim niye gelmemiş okula?*
H 5 ---- *Gelmiyo dünden beri.*
E 6 ---- *Neden ki acaba?*
H 6 ---- *Bilmiyorum.*
E 7 ---- *Allah Allah. Peki senin en yakın arkadaşın kim? En çok hangisini seviyorsun?*
H 7 ---- *En çok se... la onunla ikimizin evi yakın.*
E 8 ---- *O yüzden mi seviyosun onu? Şey sen öğretmeninini ismini*

biliyor musun?

- H 8 ---- Hı hı.
- E 9 ---- *Kim?*
- H 9 ---- Fatma.
- E 10 ---- *Sen kelebek misin ? Arı mısın?*
- H 10 ---- Kelebek.
- E 11 ---- *Kelebek grubundasın. Kelebek grubuna Fatma öğretmen mi bakıyo ?*
- H 11 ---- Hı hı.
- E 12 ---- *Arılar napıyo? Sokuyolar mı onlarda?*
- H 12 ---- Hı hı, sokmuyolar.
- E 13 ---- *Sen arıları mı çok seviyorsun kelebekleri mi ?*
- H 13 ---- Kelebekleri.
- E 14 ---- *Çünkü sen o sınıftasın değil mi?*
- H 14 ---- Hı hı.
- E 15 ---- *Şimdi bana masal anlatır mısın? Neydi hani bi şey vardı .Geçen hafta...*
- H 15 ---- Yalancı Çoban. ↑
- E 16 ---- *Yalancı Çoban, anlatır mısın bana onu? Hadi bakalım dinliyorum seni.*
- H 16 ---- Bir gün yalancı çobanın canı sıkılmış.*
- H 17 ---- Napiyim %, napiyim% demiş.
- H 18 ---- Bu kuzular da konuşmaz demiş.
- H 19 ---- E buldum↑mahalleye bi% yalan a=(atayım) yalan ya=(yalan)

atıyım% demiş ki, yetişin ↑ doslar % yetişin ↑ kurtlar sareye %
saldırdı demiş.

- H 20 ---- Hemen ↑ tüfeklerini alıp gitmişler.
- H 21 ---- Ne ortada kurt var— ne de kuzu.
- H 22 ---- Kuzular yerde çoban da yerde.Θ
- H 23 ---- Yalan attım yalan demiş. ↓
- H 24 ---- Yalancı çoban ↑ bi % daha sana inanmıcaz % demişler.
- H 25 ---- Sora % yalancı çobanın gine % canı sıkılmış.
- H 26 ---- Yalancı çoban napıyım % ↑ napıyım % ↑ demiş.*
- H 27 ---- Yalancı çoban demiş ki* yalancı çoban bi % ya =(yalan) bi % da =
(bir daha) yalan atmış.
- H 28 ---- Demiş ki yetişin doslar % yetişin ↓ kurtlar saraya % saldır
=(saldırdı)
- H 29 ---- Bu sefer gitmemişler ama.
- H 30 ---- Bu sefer gine % canı sıkılmış.
- H 31 ---- Gerçek demiş bu sefer.
- H 32 ---- Yetişin doslar ↑ % yetişin ↑ kurtlar keçilere saldırı. ↓
- H 33 ---- Gece olmuş bazıları meraklanmış ↓ ne çoban —var—ne de
kuzular var.
- H 34 ---- Kuzular ölmüş demiş ki, hep bu çobanın yüzünden hep sonra*
yala
= (yalan)Θdede demiş, dede demiş ki.Θ
- E 17 ---- *Hangi dede?*
- H 35 ---- Orda % bi % dede var .
- E 18 ---- *Dede var. Köylülerden birisi mi bu?*

- H 36 ---- Hı hı.
- E 19 ---- *Tamam.*
- H 37 ---- Demiş ki, yalan atma ↑ gelir başına demiş.
- E 20 ---- *Humm. Öyle demiş sonunda. Bitti?*
- H 38 ---- Hı hı.
- E 21 ---- *Teşekkürler.*

7.5. K A Y I T 4 (KURT İLE LEYLEK)

Kayıt tarihi : 5 Nisan 2004
Kayıt süresi : 2 dakika 35 saniye
Yer : Ana Sınıfı
Yaş : 5
Masal adı : Kurt ile Leylek

- H 1 ---- Kurt ↑ bi % gün leyleği evine— çağarmış.%
H 2 ---- Düz kaba koymuş.
H 3 ---- Kurt ↑ yerken oda sinirli sinirli— oturmuş—
H 4 ---- Sora % leylek ↑ kurtu % evine çağarmış.
H 5 ---- Böyle yüksek tabak koymuş, bardak gibi tabağı koymuş.
H 6 ---- Demiş ki etler güzel olmuş mu? ↑ Demiş.
H 7 ---- Hı hı demiş oda.
H 8 ---- O bir gün onu sora *% neydi? Sorada % o eevine çağarmış.
H 9 ---- Sora % evine gitmiş gitmiş.—
H 10 ---- Sora % bir çocuk annesi babası, babasını konuşuyorlarmış.
H 11 ---- Sora % bir dede mi?Θ AnneΘ anneyle baba, çocuk Θ sora % babası
çarşıya gidiyomuş muş.% —
H 12 ---- Sorada % onu o ikisi uğurlamaya gitmişler.
H 13 ---- Gitmiş— babası gitmişler— Sorada % Θ
E 1 ---- *Unuttun mu?*
H 14 ---- Hı hı unuttum.
E 2 ---- *Ya. Hatırlamaya çalış. Kutla leylek acaba birbirlerini yemeğe*

çağırmişlar. Önce hangisi çağırmişti?

- H 15 ---- Kurt. ↑
- E 3 ---- *Kurt çağırmişti. Ona güzel yemekler yapmış değil mi? Tabağını ne ve hangi tabağa koymuş acaba?*
- H 16 ---- Düz. ↑
- E 4 ---- *Düz tabağa koymuş.*
- H 16 ---- Yememiş leylek, yiyememiş. ↑
- E 5 ---- *Yiyememiş. Neden yiyememiş?*
- H 17 ---- Çünkü düz tabak olduğundan burnu da uzunmuş, yemek şeyi
- E 6 ---- *Ha, gagası uzunmuş değil mi?*
- H 18 ---- Hı hı.
- E 7 ---- *Peki sonra n'olmuş?Bu seferde intikam almak istemiş.*
- H 19 ---- Leylek ↑ onu evine çağarmış.
- E 8 ---- *Leylek onu evine çağarmış*
- H 20 ---- Sonra leylek demiş ki etler güzel olmuş mu?
- H 21 ---- Oda hı hı demiş.
- E 9 ---- *Huu.*
- H 22 ---- Sora % oda sinirli sinirli oturmuş.
- E 10 ---- *Sinirli sinirli oturmuş neden acaba?*
- H 23 ---- Ben yiyemedim diye.
- E 11 ---- *O niye yiyememiş?*
- H 24 ---- Çünkü ↑ uzun tabakmış.
- E 12 ---- *Ha bu seferde leylek ona uzun tabak vermiş...*
- H 25 ---- Hı hı.

E 13 ---- ... değil mi? N'olmuş sonunda?

H 26 ---- Sonunu hatırlamıyorum ben.

E 14 ---- Hatırlamıyon unuttun? Tamam, teşekkür ederim.

H 27 ---- Sevimli Hayvanlar

Damda leylek tak tak tak

Suda ördek vak vak vak

Kurbalarda % derede

Vırrak, vırrak, vırrak

Evde kedi mir mirrav

Yolda köpek hav hav

Sevimlidir onlar

Sevimli hayvanlar

7.6. K A Y I T 5 (ÖKÜZ OLMAYA ÖZENEN KURBAĞA)

Kayıt tarihi : 12 Nisan 2004
Kayıt süresi : 7 dakika
Yer : Ana Sınıfı
Yaş : 5
Masal adı : Öküz olmaya özenen kurbağa

E 1 ---- *Hande*
H 1 ---- *Hı.*
E 2 ---- *Bugün bize ne anlatacaksın? Güzelim.*
H 2 ---- *Öküz olmayan kurba.*
E 3 ---- *Öküz olmaya özenen kurbağa değil mi? Ne zaman? Bu hafta öğrenmişsiniz herhalde?*
H 3 ---- *Hı hı*
E 4 ---- *Anlatabilir misin bize?*
H 4 ---- *Hı hı.*
E 5 ---- *Hatırladığın kadarıyla.*
H 5 ---- *Hı hı.*
E 6 ---- *Anlat bakalım hadi.*
H 6 ---- ** Öküz, öküz, kurba % bakmış öküze*
H 7 ---- *Kendine bakmış, kendininki kendisi küçük, öküz şişmanΘ*
H 8 ---- *Sorada % şişmiş— şişmiş— şişmiş— şişmiş demiş ki öküze benzedim mi?*
H 9 ---- *O'da =(onlarda) demişler hayır—*

- H 10 ---- Şişmiş, şişmiş, şişmiş, şişmiş— demişler ki öküz, öküz oldum mu?
- H 11 ---- Hayır— demişler—
- E 7 ---- *Kim demiş onu?*
- H 12 ---- Arkadaşları.
- E 8 ---- *Arkadaşları kim olabilir burada bak? Fotoğrafa bakabilirsin.*
- H 13 ---- Fare—
- E 9 ---- *Fare.*
- H 14 ---- Kaplumba % —
- E 10 ---- *Hı.*
- H 15 ---- Kirpi.
- E 11 ---- *Kirpi. Aferin, eee*
- H 16 ---- Sora % gine % şişmiş—şişmiş— şişmiş— patlamış—
- E 12 ---- *Patlamış*
- H 17 ---- Hı hı, sora % ölmüş
- E 12 ---- *Ölmüş.*
- H 17 ---- Hı hı , gine % şişmiş— şişmiş— şişmiş— patlamış—
- H 18 ---- Sora % herkez % bakmış ona.
- H 19 ---- Sora % bir tilki ve bir köpek.
- E 13 ---- *Bu farklı bir şey galiba.*
- H 29 ---- Hı hı.
- E 14 ---- *Peki öküz burada görünmüyor. Daha önce bi kere var öküz, Daha sonra gitmiş. Kurbağa ona özenmeye çalışmış sonunda patlamış mı acaba uçmuş mu?*
- H 30 ---- Patlamış.

- E 15 ---- *Patlamış.*
- H 31 ---- *Sora % şişmiş— şişmiş ölmüş*
- E 16 ---- *Ölmüş.*
- H 32 ---- *Bu kadar şişmiş.*
- E 17 ---- *Hu. Peki bu kurbağalar nerede yaşarlar?*
- H 33 ---- *Bi % delik açığı bi delik gördün mü orda % yaşarlar.*
- E 18 ---- *Delikte sen hiç kurbağa gördün mü?*
- H 33 ---- *Kurba % gördüm bi % kere, bizim bi % üst katta Gökan % var.*
- H 34 ---- *Onun onu eşi bi % kere kurba % gördü. Vırak dedi*
- E 18 ---- *Eşi mi dedi? Kurba % mı vırak dedi?*
- H 35 ---- *Vırrak dedi.*
- E 19 ---- *Huu.*
- H 36 ---- *Sorada % bi % kere biz çarşıdan geliyoduk .%*
- H 37 ---- *Babama bi % tane kurba %gördük.*
- E 20 ---- *Huu rengi nasıl kurbağanın?*
- H 38 ---- *Yeşildi.*
- E 21 ---- *Yeşil.*
- H 39 ---- *Ama karanlıkta da göremedim.*
- E 22 ---- *Karanlıkta gördün. Niye acaba gece çıkar kurbağalar?Anlamıyorum
ya.*
- H 40 ---- *Çünkü sabahları otobüs geçiyo %, geceleri geçmiyo %.*
- E 23 ---- *O nedenden dolayı .Huu peki kurbağaların çocukları nasıl oluyo
acaba?*
- H 41 ---- *Bilmiyorum ben.*

- E 24 ---- *Küçük kurbağa hiç görmedin mi?*
- H 42 ---- *Bi % tane gördüm başka görmedim.*
- E 25 ---- *Başka görmedin.*
- H 43 ---- *Küçüktü şu kadar.*
- Dav ---- *İki elini birbirine yaklaştırarak küçük işareti yapıyor.*
- E 26 ---- *Şu kadar. Peki sadece üzerleri yeşil mi? Başka renkler var mı kurbağanın üzerinde ?*
- H 44 ---- *Var.*
- E 27 ---- *Ne var?*
- H 45 ---- *Sarı, kırmızı.*
- E 28 ---- *Kırmızı.*
- H 46 ---- *Biz bi % gün otobüse biniyoduk % Köye gidiyoduk.*
- H 47 ---- *Benim çişim gelmişti.*
- H 48 ---- *Sora % bir kaplumbağa gördük. Onu araba ezmişti.*
- E 29 ---- *Ayyy, ne kadar kötü değil mi? Peki kaplumbağalar nasıl oluyor. Ben hiç kaplumbağa görmedim. Biliyor musun? Anlatsana bana kaplumbağa nasıl bişey?*
- H 49 ---- *Biz bi % gün pikniğe gitmiştik.*
- H 50 ---- *Orda % balık yakalaya = () Ben balık almıştım.*
- H 51 ---- *Bi % tane balık yakaladım. Ben bi % tane kaplumbağa gördüm.*
- E 30 ---- *Kaplumbağa gördün. Nasıl bi şey kaplumbağa.*
- H 52 ---- *Üstünde kabuğu oluyo %*
- E 31 ---- *O kabuğa ev deniyor biliyor musun? Eviymiş o. İçinde uyurmuş. Sonra tekrar bacıklarını çıkartmış.*

- H 53 ---- Kafasını da.
- E 32 ---- *Kafasını da çıkartıyor, Ee başka nasıl bir özelliği var kaplumbağanın? Sen görmüşün ya hani?*
- H 54 ---- Ben bir ben küçüktüm, daha ben kaplumbalarla % oynuyo.%
- H 55 ---- Babam arabaya ip bağlardı.
- H 56 ---- Koyiye babam kaplumbayı % ha bire gezdirirdim.
- E 33 ---- Sen kaplumbağayı.
- H 57 ---- Küçüktüm.
- E 34 ---- Neresine bağlıyordun ipi?
- H 58 ---- Köyüye koyinin kenarına bağlıyordum.
- E 35 ---- *Ha kolinin içine koyuyodun?*
- H 59 ---- Hı hı , sora % gezdiriyodum % içinde.
- E 36 ---- *Ouu peki kaçmıyor muydu hiç?*
- H 60 ---- Cık.
- E 37 ---- *Ne kadar güzel. Peki başka hayvan gördün mü sen hiç canlı ?*
- H 61 ---- Bizim köpeğimiz vardı köyde...Biz geldi diye hav hav hav hemen bize hav diyordu.
- E 38 ---- *Hangi köydü? Senin memleketin neresiydi?*
- H 62 ---- Kumluca
- E 39 ---- *Kumluca ne ? nerde bu Burdur, Burdur mu? Afyon mu?*
- H 63 ---- Bilmiyorum ben.
- E 40 --- *Hu , sadece köyün ismini biliyosun.*
- H 64 ---- Hı hı.
- E 41 ---- *Hu, n'apıyodu başka köpek?*

- H 65 ---- *Köpek bi ev bize alıştı.*
- H 66 ---- Sora % benim teyzem geliyodu %
- H 67 ---- Ona hav hav herkeze % diyordu.
- E 42 ---- Hııı.
- H 68 ---- Sora % benim evde büyük bir aha şu kadar bebeğim var.
- Dav. Hande sözceyi söylediği zaman elleriyle de bunu destekleyen tavırları vardı.
- E 43 ---- Hııı.
- H 69 ---- Kocaman.
- E 44 --- *Napıyosun? Oynuyor musun onunla?*
- H 70 ---- Hı hı. Ama beyaz kirlenmesin diye fazla çıkarmıyorum.
- E 45 ---- Hııı.
- H 71 ---- Yattı mı gözleri kapanıyo ,% kalktı mı gözleri açılıyor.
- Dav. Hande, bu sözleri söylerken çok heyecanlı bir biçimde ellerini çırpıyordu.
- E 46 ---- *Bebeğin gözlerinin rengi nasıl?*
- H 72 ---- Mavi.
- E 47 ---- *Mavi, kardeşinle paylaşıyor musun peki?*
- H 73 ---- Hı hı.
- E 48 ---- *Bilmiyor tabi oynamasını değil mi?*
- H 74 ---- Hı hı. Arabaları var arabalarla oynayıyo %
- E 49 ---- *Arabalarla oynayıyor. Güzel. Benim de bebeğim var görmüştün değil mi sen?Nasıl beğenmiş miydin sen?*
- H 75 ---- Merve'yle kuş.

- E 50 ---- *Kuş. Aa onların bir isimleri vardı. Hatırlayamadın demi?*
- H 76 ---- Hı hı.
- E 51 ---- *Güzellerdi ama. Sen onlara ne yapmıştın? Kulaklarına bir şey yapmıştın.*
- H 77 ---- Küpe bağlamıştım her tarafına.
- E 52 ---- *Her tarafına demi?*
- H 78 ---- Hı hı.
- E 53 ---- *Güzeldi . Tamam*
- H 79 ---- Yeşil Yaprak

Beş yeşil yaprak sallanıyordu.

İşlerinden biri tıp düştü yere

Dört yeşil yaprak sallanıyordu.

İşlerinden biri tıp düştü yere

Üç yeşil yaprak sallanıyordu.

İşlerinden biri tıp düştü yere

İki yeşil yaprak sallanıyordu.

İşlerinden biri tıp düştü yere.

Hiç yeşil yaprak sallanıyordu.

7.7. K A Y I T 6 (KÖPEK İLE HIRSIZ)

Kayıt tarihi : 19 Nisan 2004
Kayıt süresi : 2 dakika 35 saniye
Yer : Ana Sınıfı
Yaş : 5
Masal adı : Köpek ile Hırsız

- H 1 ---- Bir gün köpek Θ ımm, insanlar çarşıya çıkmış.
H 2 ---- Köpeğin yemeğini yapmış ↓
H 3 ---- Sorada % köpek karanlığa ovalamış % Hayla % gelmemiş ↓
H 4 ---- Dağ başına çıkmış. Hav —havv— ↑ demiş—*
H 5 ---- Bi % insan gelmiş.
H 6 ---- O'da hırhızmış %
H 7 ---- Köpeği çalmışΘ
E 1 ---- *Nerde çalmış?*
H 8 ---- Dağda.
E 2 ---- *Dağda*
H 9 ---- Dağın başında ↓ yatak arıyormuş.
H 10 ---- Onu ımm Θ Pişirmiş yemek yiyer % tam yiyecek % tam....
E 3 ---- *Köpeği mi pişirmiş? Eeee...*
H 11 ---- Yi % yemiş. Sora % kışlıklarını = (kılçıklarını) atmış.
H 12 ---- Sora % eve gelmişler bakmışlar köpek yok ↑ Θ
H 13 ---- Dağa çıkmışlar o insanları da yemiş o hırhız Θ % açmış.
E 4 ---- *Hu.*

- H 14 ---- Sora da % başka o eve başka birisileri % çık = (çıkıp) gitmiş—
- H 15 ---- Onlarında kazları varmış—
- H 16 ---- Kazlar, her gün çıkarıp oynaşı = (oynaşırlar) yemek yer ↓
- E 5 ---- *Kaz mı?*
- H 17 ---- Gaz = (kaz)
- E 6 ---- *Gaz?*
- H 18 ---- İşte her gün yemeklerini yermiş—
- H 19 ---- Gezerlermiş— dışarıya çıkmış.
- H 20 ---- Bir birisi bi% hır= (hırsız) bi % çocuk kovalamış.
- H 21 ---- Bizim onun Muşluların bi % tanıdığıymış.
- H 22 ---- Çıkmış dışarıya Θ ıııı Θ kazı ııı.. yola çıkartmış.
- H 23 ---- Arabanın önüne koymuş.
- H 24 ---- Araba geçmiş — o ölmüş.
- H 25 ---- Araba o kazın üstünden geçmiş— o ölmüş.
- E 7 ---- *Eeee...*
- H 26 ---- O çocuk o ço=(çocuk) o kazı sevmiyormuş.
- H 27 ---- Öldürmeye karar vermiş ↓
- E 8 ---- *Huu.*
- H 28 ---- Sora % onu öldürmüş—
- H 29 ---- Sora % Θ üç tane kazmış , karda onlarda hep hiç yuvasından çıkartmazlarmı = (çıkartmazlarmış) ölmesinler diye
- H 30 ---- O çocuğu bir hızla % gelmiş.
- H 31 ---- Onu bi ↑ % almış gece yarısı yola ↓ gitmiş ↓
- H 32 ---- Sora % onu eve ipe bağlamış sımsıkı hem de.

- E 9 ---- *Hı hi.*
- H 33 ---- Bağlamış ve ağ = (ağzını) çocuğun ağzını da bantla yapıştırmış,
konuşmasın diye.
- H 34 ---- Ooo sora da % o çocuğu yakalamışta karlara çıkarmaya hiç
çıkarmamış.
- H 35 ---- Her tarafta tilki... varmış.
- H 36 ---- Sora da % Ө işte sora % onlar Ө inekle kargala % beslermişler%
- H 38 ---- İnek çok süt verirmiş. Bitti
- E 10 ---- Bitti.

7.8. K A Y I T 7 (Ö R D E Ğ İ N M A C E R A L A R I)

Kayıt tarihi : 26 Nisan 2004
Kayıt süresi : 1 dakika 53 saniye
Yer : Ana Sınıfı
Yaş : 5
Masal adı : Ördeğin Maceraları

E 1 ---- *Hande biz bu işi zili nasıl ayarlayacağız ya mutfakta yapsak olur mu acaba?*

H 1 ---- Hı hı.

E 2 ---- *Orda da gelir demi ses?*

H 2 ---- Hı hı.

E 3 ---- *Eee anlat bakalım hadi baştan.*

H 3 ---- Ördek bi % şey görmüş.

H 4 ---- Hi ↑ Ne kadar güzel de = ↓ (demiş)

H 5 ---- Her tarafta güller çiçekler aşmış— Θ %

H 6 ---- Sora % kaçmaya çalışmış.

H 7 ---- Arılar peşinden gel = (gelmiş) ≈ ↓

H 8 ---- Tam yakalıcaklarmış ki ↑ sora% da birisinin üzerine kaplumbanın % üstüne çıkmış.

H 9 ---- Kaplumba % demiş ki napı = ↓ (napıyorsun?)

H 10 ---- Neden çıktın üstüme? Demiş.

H 11 ---- O'da demiş ki bi % şeyden kaçıyorum.

- H 12 ---- Sora % uçurtma uçuruyormuş—
- H 13 ---- O kuş demiş ki ne, nereye gidiyorsun?
- H 14 ---- Demiş ki uçurtma uçuruyorum demiş Θ
- H 15 ---- Sora % yüzmeye çalışmış.
- H 16 ---- Yüzü =(yüzen) kurba % demiş ki napıyorsun? yüzemedim demiş— Θ
- H 17 ---- Sora % üzgün üzgün durmuş—
- H 18 ---- Kuş demiş ki nap = ↓ (naptın?) n'oldu? Demiş.
- H 19 ---- Oda hiç seslenmemiş ↓ —
- H 20 ---- Sora % ördek demiş yap = ↓ (yaptın) bi % karga gel karga demiş ki
ne oldu?
- H 21 ---- O'da bi % şey demiş — Θ
- H 22 ---- Sora % bi % tane çocuksuz gelmiş.
- H 23 ---- Çiçek topluyormuş o orda bulmuş almış eline— Θ
- E 4 ---- *Ördeği mi almış eline?*
- H 24 ---- Hı hı.
- E 5 ---- *Hu. Çok güzel. Hep ördek var değil mi bu sayfalarda?*
- H 25 ---- Hı hı. Her tarafta ördek var.
- E 6 ---- *Hı hı ördeğin maceraları bu?*
- H 26 ---- Kaplumba % ay Kurba % ↓
- E 7 ---- *Tamam. Teşekkür ederim Handecim.*

7.9. K A Y I T 8 (SİNDİRELLA)

Kayıt tarihi : 5 Mayıs 2004
Kayıt süresi : 3 dakika 36 saniye
Yer : Ana Sınıfı
Yaş : 5
Masal adı : Sindirella

- E 1 ---- *Hazır musun Handeciğim?*
- H 1 ---- Evet.
- E 2 ---- *Başlayabilirsin güzelim.*
- H 2 ---- Sindirella ↑ bi % gün sıcak sobanın yanına oturup ağlamaya başlamış—
- H 3 ---- Hap =(hep) evin e hizmetçisi oymuş.
- H 4 ---- S Sora % Sindirellaya demişler ki Sindirella gel hayakkabımı % giydir demişler.
- H 5 ---- Şunu yap demişler ↓ —
- H 6 ---- Sindirellaya yordurmuşlar % —
- H 7 ---- Sindirella o zaman herkez % baloya gitmiş.
- H 8 ---- Demişler ki şu saçımı süpür demiş ...sür
- H 9 ---- Aynamı ver demiş Θ sonra demiş ki git bi % tane kabak getir ↓
- H 10 ---- Gitmiş getirmiş— Θ
- H 11 ---- Getirmişler, dokundurarmış % hemen bi % tane giysi olmuşΘ
- E 3 ---- *Bu kim?*

- H 12 ---- Bu sihir yapıyo kızı güzelleştirecek %
- E 4 ---- *Sindirellaya mı güzelleştirecek?*
- H 13 ---- Evet sora % hemen şey olmuş* güzel elbise olmuş.
- H 14 ---- Cam ayakkab = (ayakkabı) hemen git bi % şey getir demiş.
- H 15 ---- Gitmiş getirmiş ona dokunduğu zaman cam ayakkabı olmuş ↓
- H 16 ---- Git fare getir demiş,
- H 17 ---- Fare getirmiş,
- H 18 ---- Farelerde at ↑ olmuş.
- H 19 ---- Git kertenkele getir demiş,
- H 20 ---- Kertenkele getirmiş—
- H 21 ---- Sora % onlarda onun hizmetçileri olmuş.— Θ
- E 5 ---- *Kimin hizmetçisi?*
- H 22 ---- Sindirella'nın sora Θ % o demiş ki yarım saat sora % gel yoksa büyü bozulur demiş.
- H 23 ---- Bak hiç kimse seni sevmez demiş.
- H 24 ---- Sora % geç kalmışlar ↓
- H 25 ---- Üçer dörder atlıcakken cam ayakkabısı unutmuş.
- H 26 ---- Cam ayakkabası bozulmuş büyü bozulmuş
- H 27 ---- Demişler ki bu buda kim böyle güzel? ↑ şaşırmışlar annesi ablası.
- E 6 ---- *Annesi üvey annesi değil mi?*
- H 28 ---- Evet Sora % demiş ki bu cam ayakkabı her ↑ kızın ayağına dene demiş.
- H 29 ---- Her kızın ayağına de = (dene) her evin ayağına denemişler ↓
- H 30 ---- Bu olmamış Θ

- H 31 ---- Sora % demiş bi % kişi zorla zorla giymesen demiřki gidin
Sindirella'yı çağırın.
- H 32 ---- Sindirella'yı çağırmişlar.
- H 33 ---- Ayağına o olmuş— Sindirella'nın ayağına ↓ Θ
- H 34 ---- Sora % herkes şaşırmiş.
- H 35 ---- Sora % ve herkez % annesi üvey annesi Θ hizmetçiden özür dilemiş Θ
- H 36 ---- Bitti.
- E 7 ---- *Mutlu olmuşlar değil mi?*
- H 37 ---- Evet.
- E 8 ---- *Buradaki kim?*
- H 38 ---- Araba.
- E 9 ---- *Yani içinde kim olabilir?*
- H 39 ---- Sindirella.
- E 10 ---- *Hımm, bu kada.r Çok güzel. Aferin.*

7.10. K A Y I T 9 (UĞUR BÖCEĞİ)

Kayıt tarihi : 10 Mayıs 2004

Kayıt süresi : 1 dakika 39 saniye

Yer : Ana Sınıfı

Yaş : 5

Masal adı : Uğur Böceği

E 1 ---- *Merhaba Handeciğim. Bugün bize hangi masalı anlatacaksın?*

H 1 ---- Uğur böceği.

E 2 ---- *Uğur böceği hadi bakalım seni dinliyorum.*

H 2 ---- Bi % tane uğur böceği varmış—

H 3 ---- O, anne, yavru bi % de 111 0 çocuk yavrusuymuş— *

H 4 ---- Sora % anne yavrunun uğur böceği ise çok ağlıyormuş—

H 5 ---- Ve n'apmış?

H 6 ---- Eşek arısı gelmiş.

H 7 ---- Şarkılar söylemiş ama * daha çok ağlamış

H 8 ---- Sora % bir kişi gelmiş—

H 9 ---- Onuda ninniler söylemiş — şarkılar söylemiş—

H 10 ---- Ama hiş sus = (Susmamış) susmamış—

H 11 ---- Sora % da bal arısı gelmiş—

H 12 ---- Bal arısı demiş ki noluyor? %

H 13 ---- Demiş ki bebeğim yavrum çok ağlıyor demiş.

H 14 ---- Sora % da o demiş ki bi % bı = (bıçak) kaşık bal ver o suzar%

H 15 ---- Alır almaz ağzına hamen % ağlamaya başla=(başlamış) başlamış —

- H 16 ---- Sora % örümcek gelmiş.
- H 17 ---- Demiş ki yardım edeyim mi?
- H 18 ---- Evet benim çocuğum çok ağlıyor.
- H 19 ---- O daldan o dala o daldan o dala ağ yapmış.—
- H 20 ---- Ama çocuk hiç susmamış ↓ ≈
- H 21 ---- Sora % beşik yapmış.
- H 22 ---- Ona koymasını istemiş.
- H 23 ---- Koymuş ve bebeği orda mışıl mışıl — uyumuş.
- H 34 ---- Herkez % her ne uğur böceği ise ondan özür dilemiş ↓
- H 35 ---- Arkadaşlarda ondan herkez % özür dilemiş.

7.11 K A Y I T 10 (KARA TAVUK)

Kayıt tarihi : 17 Mayıs 2004

Kayıt süresi : 1 dakika 40 saniye

Yer : Ana Sınıfı

Yaş : 5

Masal adı : Kara Tavuk

E 1 ---- *Handeciğim hazır mısın bugün yine?*

H 1 ---- Hı hı.

E 2 ---- *Tamam. Ne anlatacaksın?*

H 2 ---- Kara Tavuk

E 3 ---- *Kara Tavuk. Hadi anlat bakalım.*

H 3 ---- Kara TavukΘ bir gün ağacın hı = () kovuğuna yuva yapmış.—

H 4 ---- Tilki de demiş ki herkes saman yapıyo %

H 5 ---- Bende bu ağacı kesip saman yapacağım.

H 6 ---- Kara tavuksa demiş ki

H 7 ---- Sen bu ağacı keserken ≈ be ne yaparım ? ↑ demiş.

H 8 ---- Yavrularımı verir=(verirsen) sen bana yavrularının bir tanesinin
verirsen

H 9 ---- Ben bu ağacı kesmem demiş ↓

H 10 ---- Amam kara tavuksa onu hiç vermemiş—

H 11 ---- Sora % bi % sefer kuyruğu vurmaya başlamış—

H 12 ---- Sora % yavrularından birini veriyormuş ki ne,

H 13 ---- Karca = (karga) çıkmış ki ↑ demiş ki ↑ Θ

- H 14 ---- Neden inanıyorsun?
- H 15 ---- Onun bi % baltası bile yok kessem % için.
- H 16 ---- Sora % ona bi %yalan atmış demiş ki
- H 17 ---- Ayy ! ↑ ölüyorum.
- H 18 ---- Karga yaklaşmış.
- H 19 ---- Ve gagasıyla burnuna dokunmuş.
- H 20 ---- Hemen onun burnunu tutmuş demiş ki
- H 21 ---- Benim dedem sana n'aptı? ki demiş.
- H 22 ---- Di karga demiş ki
- H 23 ---- Benim dedem sana n'aptı? ki de = (demiş) ↓
- H 24 ---- Sora % bi % tane tekerlek bulmuş.
- H 25 ---- Tekerleği kafasına sokmuş.
- H 26 ---- Yara aşılımış.% —
- H 27 ---- Ve karga kafasını çekmiş—
- H 28 ---- Sonrada * sora % Θ kafasının çıkartmış.
- H 29 ---- Bi % ağaca koymuş demiş ki.
- H 30 ---- Artık beni yakalayamazsın.
- H 31 ---- Sora % çekip gitmiş— uzaklara.
- E 4 ---- *Uzaklara? Bitti?*
- H 32 ---- Hı hı.

8. KAYNAKLAR

GANDER Mary J. - GARDİNİER Harry W., *Child and Adolsecent Development*, (Türkçeye Çeviren: Ali Sönmez, Nermin Çelen, Bekir Onur), İmge Kitabevi, Ankara, 1995

GÜVEN Nergis, BAL Servet, *Dil Gelişimi ve Eğitim*, 2. Baskı, Epsilon Yayıncılık, İstanbul, 2002

KAVAKLI Aysel, *Çocukluk Yaşlarında Büyüme ve Gelişme*, 1. Baskı, Hilal Matbaacılık, İstanbul, 1992

MOUREAU Marie-Louise et RICHELLE Marc, *L'acquisition du langage*, 4. Baskı, 1981

YAVUZER Haluk, *Çocuk Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, 22. basım

YAVUZ Muhsine Helimoğlu, *Masallar ve Eğitimsel İşlevleri*, Birinci Baskı, Can Reklamevi Basın Yayın Ofset Matbaacılık, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara, 2002

KARAHAN Leyla, *Türkçe'de Söz Dizimi*, Altıncı Basım, Akçağ Basım Yayım Pazarlama A.Ş. , Ankara

ATEŞ Kemal, *Gülten Dayıoğlu'nun Çocuk Romanları*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Birinci Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1998

ÜLGEN Gülten- FİDAN Emel, *Çocuk Gelişimi*, M.E.B. Devlet Kitapları, Dokuzuncu Baskı, Milli Eğitim Basımevi, 2002

VARDAR Berke, *Açıklamalı Dilbilim terimleri Sözlüğü*, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, Matbaa 70, 2002, İstanbul

SARICA Nurten, *Çocukta Sözcelem ve Bürünsel Yapı*, Sözlü Dil Yapısı, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, 1. Baskı, Ocak 2005

KOÇ , Nurettin, *Yeni Dilbilgisi*, İnkılap Kitabevi, 2. Baskı, 1996

İNTERNET KAYNAKÇASI

Erişim:[<http://edelassus.free.fr/courspsy2/node182.html>]Erişim Tarihi:19 Ağustos 2004

Erişim:[<http://www.gata.edu.tr/dahilibilimler/cocukruh/piaget.htm>] Erişim tarihi: 15 Ocak 2005

Erişim:<http://testci.net/mod/resource/view.php?id=33&MoodleSession=35445a93a5965e2101d7a344fc6ccc5e>] Erişim tarihi: 15 Nisan 2005

Erişim:[<http://testci.net/mod/resource/view.php?id=33&MoodleSession=35445a93a5965e2101d7a344fc6ccc5e>] Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2006

Erişim:[<http://www.aof.edu.tr/kitap/EHSM/1024/unite02.pdf>] erişim tarihi: 20 Nisan 2006

9. ÖZET

İnsanlar düşündüklerini dil aracılığıyla karşısındakilere aktarır. Dilin, anlamlı bir bütün olmasını sağlayan sesler ve sözcüklerdir. İnsan dili üzerine yapılan çalışmalar oldukça eskilere dayanır. 19. yüzyılın sonlarına doğru, bu yöndeki çalışmalar bilimsel yöntemler sayesinde daha iyi sonuçlar vermeye başladı.

Yaşamının ilk günlerinden başlayarak içinde yaşadığı çevreden ana dilini edinmeye başlayan çocuk, dili geçirdiği yaşantısıyla ve dilin kurallarıyla doğal olarak öğrenir. Çocuk, dili kazanırken ilk modelleri anne-babaları, diğer aile bireyleri, daha sonra sosyal çevrede ve okul ortamında, etkileşimde buldukları diğer bireylerdir. Ayrıca, bu modeller kadar çocuklara sunulan dil ortamları da onların dil edinimlerini destekleyen etkenlerdir. Çocuğun yaşlarının da bulunduğu oyun ve eğitim topluluklarına katılımı, gezip görme ve düşüncelerini söylemeye teşvik yönünde sağlanan fırsatların sosyokültürel ve sosyoekonomik durumu iyi olan ailelerde daha fazla olması bu ailelerde yetişen çocukların daha erken ve düzgün konuşması ile ilişkilendirilmiştir.

Hande'nin dil edinimi üzerine yapılan bu çalışmada, öğretmenin anlattığı masaları kendi ürettiği tümcelerle anlatmaya çalışmıştır. Hande yaşına göre, çocuk dilinin yetişkin diline yakın kullanımlara sahip olabildiğini göstermiştir. Bununla birlikte anlatımı desteklemek için dilin yanı sıra bazı işaretleri de (jest, mimik ...) kullanmıştır. Bazı masaları ezbere bildiği için bunların anlatımları daha düzgündür. Öteki masaların anlatımlarını kitaptaki resimleri yorumlayarak yaptığı için kendi ürettiği tümcelere yer vermiştir bu nedenle birtakım anlatı hataları saptanmıştır.

Sonuç olarak, Hande'nin ailesi, yaşadığı çevre ve okulun etkisi dil edinim sürecinin oluşmasında etkili olmuştur ve Hande çocuk dilinin bir yetişkinin diline yakın kullanımlara sahip olduğunu göstermiştir. Yine yetişkinlerde de olduğu gibi dil dışı öğelerinde kullanımlarına çalışmada sıklıkla rastlanılmaktadır. Yine çocuğun dil ediniminde taklit ve tekrarın önemli bir yer tuttuğu da saptanmıştır.

10. ABSTRACT

People explain their idea and their thought thank to the language. It is an entire meaning with sound and word. The working on the language of people endure the ancient. The end of the 19th century, this kind of working was begun the scientific technique. Then, the result was positif.

The child who acquires his maternal language, beginning from his first days of life from surroundings, learns the language according to his life and rules of the language. Firstly he take his family being a model, then other person of his family and the school. Separately, in comparison with this models, their acquisition of language is supported from the language atmospher where they are found. In the same group (education and game)where the contemporary children who were found, talk together, walk around, explain their idea each other, begin to speak early and correctly than the others.

In this work which has done on Hande's acqisiton, she begin to tell the expressions using her sentences, beforehand her tecaher has explained her. Some of her sentences is like adulte's. However, she has taken the gesture and facial movement. Expression of the some fairy tale, for know by heart is correct. She has explained other tale, looking the picture in the book and usin her produced sentences.

Conclusion, in the acquisition of the language of Hande, her familiy, her surroundings and her school were effective. And she has some similar using like the the adults. She has used some components outside of the language like gesture and facial movements as adults. We have reached that acquisition of the language begins from the infancy imitating and repeating the family the model and other's.